

ARANYKARIKÁK

ELBESZÉLÉSEK A SERDÜLTEBB IFJUSÁG SZÁMÁRA

IRTA
LŐRINCZY GYÖRGY

MÜHLBECK KÁROLY 4 RAJZÁVAL

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA
BUDAPEST, ANDRÁSSY-ÚT 10.
1907.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2016
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-047-1 (online)
MEK-16298

TARTALOM

A mi Jucikánk.

A rózsák ura.

A Katinka diplomája.

A kosárdi tojások.

A bánpataki kereszt.

Két levél meg két bokréta.

A Karcsi.

A bajnok.

Amit a vak ember is lát

Borzasztó sors.

A díszmagyar.

Jolánka mosolyog.

A keztyű.

Osztozkodás.

A vasut.

Vihar után.

Kuruc-poharak.

A mi Jucikánk.

A szekér csöndesen kocogott a rónán, a síkság kanyargós utain, a vasutállomástól a falu felé. Ketten ültek rajta, a kocsison kívül, persze, aki azonban nem számít, mert a magyar észjárás szerint, a lovakhoz tartozik. A kocsin ülő két férfi nagy beszélgetésbe mélyedt, egyik sem ért rá, hogy a tájék folyton változó színes nyári képeiben gyönyörködjék. Csakugy elkocogtak a füzesek, a rekettyék mellett. A fölzavart vadgalambok elsuhantak körülöttük, mint a messze magasságban uszó báránnyelhek s az utszéken egyik rekettyét a másik váltotta föl.

A két férfi csöndesen beszélgetett tovább. Az egyik csinos, délceg fiatal ember volt, a másik kissé elhízott, már jó negyvenes. Az előbbi szívarozott, a másiknak a szájában nagy ezüstözött tajtékcső lógott, jó falusi szokás szerint.

Aki a magyar falusi élet erkölceiben járatos, első pillantásra is mindjárt kitalálhatta, hogy kicsoda ez a két férfi. A főszolgabíró, meg a nótárius, vagyis a falu jegyzője.

Gyanafalvy Pált három héttel ezelőtt választották meg a csompolypai járás főszolgabírájává a megyegyűlésen s most éppen abban fáradozik, hogy elfoglalja a hivatalát a járás székhelyén: Nemes-Csompolypán. Miután Gyanafalvy Pál a komoly munka embere volt, nem szerette a hühót, az ünnepeltetést és ezért, amint meghallotta, hogy a csompolypaiak bandériummal, cigánymuzsikával akarják fogadni, hogy mindezt elkerülje, bizalmas levélben megkérte Szálka Mátyás urat, a csompolypai jegyzőt, hogy a fogadtatás előtt való napon érkezik majd meg a vasuton, váratlanul, csöndben, feltűnés nélkül, hogy senki ne is tudja. Jöjjön elébe Szálka Mátyás ur, de ő se batáron, ne föllobogózzon, pántlikás, muzsikás diszkisérettel, csak úgy egyesegyedül.

Hát Szálka Mátyás, akinek különben is tetszett a fiatal főszolgabíró egyszerűsége, komolysága, amivel kitért a lármás ünnepeltetésnek, örömet fogadott szót. Az utat aztán az állomástól a faluig arra használták föl, hogy Szálka Mátyás beszámolt apróra az ujdonsült főszolgabírónak a járás mindenféle ügyes-bajos dolgáról.

- Van biz ott, tekintetes uram, sok baj, sok szegény ember. S persze, dolog is bőven. Dehát ilyen fiatal erővel, mint a tekintetes uré, jó szándékkal, hazafias szívvvel, lelkesedéssel, becsületes munkával, alapos tudással majd segíthet rajta.

- Segítek is, amennyire tudok, Szálka uram. Dehát a járás székhelye, a büszke Nemes-Csompolypa? Ott csak rendben van minden? Hiszen amelyik falunak ilyen derék jegyzője van, ott nem is lehet másképen!

Szálka Mátyás a füle tövét vakargatta zavarában. Mint az olyan ember, aki bizonyosan tudja, hogy olyanért dicsérgetik, ami nem az ő érdeme. Tétován vonogatta a vállát.

- Rendben. Rendben van... Igen... Csakhogy...

- Micsoda csakhogy? Hát mégis van valami?

- Van. Példás rend, jó mód. Emberség.

- Hát akkor mi baj?

- Nem baj, tekintetes uram. Csakhogy az mind nem az én érdemem.

- Hát?

- Hát a falu Jucikájáé.

A főszolgabíró nagyot nevetett.

- Micsoda? Hát Nemes-Csompolyának saját külön Jucikája van?

- Van ám. Olyat még nem is látott tekintetes uram. Neki köszönhetjük, hogy Nemes-Csompolyán új templom, új torony, messzezugó, ezüstszavu haranggal, hogy új iskola, kisdédóvó, községháza van. Minden új, minden példaszerű. S azt mind a mi Jucikánk csináltatta.

- Ejha! Olyan gazdag?

- Nem a. Hanem annak hosszú históriája van.

- Tán csak elmondhatja, jegyző uram, míg odaérünk. A faluban először is Gáborjányi Tivadarhoz kell mennem. Őt látogatom meg legelőször. Nehogy a járási székhely leggazdagabb, legtekintélyesebb lakosa megnehezteljen. Míg odaérünk, elmondhatná, jegyző uram.

- Szívesen. A Gáborjányi úr felesége ugyanis édes testvére a mi Jucikánknak. Ketten voltak mindössze is. Egyszerre is serdültek föl. No, a Terka kisasszonyt hamarosan el is vitte Gáborjányi nagyságos úr, de biz a mi Jucikánk póruul járt, szegény. Otthagyta a vőlegénye. Bizony, jobb sorsot érdemelt volna.

- Hogy-hogy?

- Hát úgy történt a dolog, hogy egyszer csak Gáborjányi uréknak eszébe jutott, hogy a Terkának meg a Jucikának még él az egyik nagyanyja. Hogy meg kellene látogatni. Nem lakik messze, itt, a szomszéd vármegyében, Cserháton. Aztán az öreg asszony gazdag is... Régen nem látták. Egyszóval fölkerelkedtek valamennyien. Gáborjányi úr a feleségével, meg a mi Jucikánk az apjával, Bessenyődy Tamással, meg ennek a feleségével. Az öreg asszony roppant megörült nekik. Mindenképpen kedvükbe járt, hogy jól érezzék magukat Cserháton. És bucsuzóba mindakét unokájának, a Terka asszonynak is, a Jucikának is busás ajándékkal kedveskedett.

- No, fiaim, - szólt az öreg asszony, - amiért olyan jók voltatok, hogy szegény öreg nagyanyátokat meglátogattatok, hát itt van. Máskor sem felejtkezzetek meg rólam.

- Tíz-tízezer koronát adott mindegyiknek. Persze, alig múlt el két hónap, karácsonyra Gáborjányi urék megint siettek meglátogatni a jó nagymamát. Holott azelőtt esztendőig eszükbe se jutott. Valamennyi élő atyafia volt a környéken, mind összehívta a tiszteletükre. S mikor mind együtt voltak, éppen karácsony estéjén, abból a kis szobácskájából, ahol a titkos kincseit tartogatja, az öreg asszony egy nyaláb levélborítékkal ment a szerető atyafiak közé. Mindegyiknek adott egyet a levelek közül és pedig mosolyogva, ezzel a szóval:

- Kétszázezer korona van minden levélben, gyermekeim. Fogadjátok szívesen, becsüljétek meg.

- Mi az ördög? Gazdag öreg asszony lehet! - csudálkozott Gyanafalvy főszolgabíró úr.

- No, hát jó módu. Csakhogy nem szórja ám a pénzt. A levelek mindegyikében egy-egy sorsjegy volt. Az bizony nem igen ért többet darabja tíz-tizenkét koronánál. Képzelem, hogy mikor fölbontotta, milyen mérgesen vágta a földhöz Gáborjányi úr!

Jóízűen nevetett Szálka Mátyás, a jegyző. Majd rövid gondolkodás után komolyan folytatta:

- Nagyanyónak különben tökéletesen igaza volt. Mert a sorsjegyen csakugyan lehetett nyerni kétszázezer koronát. Csak szerencse kellett hozzá. Amint hogy az se maradt el.

- Gáborjányi?...

- Nem. A mi Jucikánk. Már akkor jegyben járt Harmat Gáborral. Csinos és ügyes fiatalember volt, azt meg kell adni. Csak nem a Jucikának való. Szeleburdi, üres, fölületes. S aztán alkalmasint számító is.

- De hát a Jucika sorsjegye?

Hiszen azt akarom elmondani épen. Akkoriban kerültem ide jegyzőnek. A falu szörnyű rendtelenségben volt. Temploma, tornya bedülőfélben, az iskolába hiába jártak a gyerekek, mert a fele se fért beléje. Kisdédóvónak se hire, se hamva, s a községházán egyetlen ép ablak se volt. Rozzant teteje beázott az esőtől. Uram, teremtőm! - sóhajtottam, miképpen kellene itten rendet csinálni! Ennek a becsületes, dolgos szegény magyar népnek! Nyakamba vettem a környéket. Bekopogtattam mindenkihez: adjon mindenki, amennyit adhat a közügyekre! Jótékony célú mulatságokat rendeztem s nagyon, nagyon boldog voltam, mikor már a sok lótasfutással, nagy nehezen összekoldultam az első kétezer koronát...

Arra meg a főszolgabíró nevetett.

Mi az a kétezer korona! Hiszen abból egy becsületes harangláb ára se telik ki.

- Persze. Tudtam azt én is. De ha még én is elcsüggedtem volna, akkor Nemes-Csompolyán ma se volna semmisem. Folytattam a koldulást s bekopogtattam Jucika kisasszonyhoz is. Hogy jutott eszébe, hogyan nem, a sorsjegye? Azt igazán nem tudom. De ideadta. Azzal a világos kikötéssel, hogyha nyerne rajta a falu, kisdédóvót építsen rajta.

- S nyert?

- Meghíszem azt! Egy esztendő se telt el, mikor a sorsjegyet kihúzták. Nagyanyó írta meg azt is Cserhátról Jucikának s ő aztán figyelmeztetett bennünket. Akkor néztünk utána. Kétszáz-ezer koronát nyertünk... Ahogy nagyanyó megjövendölte.

Gyanafalvy Pál majd fölugrott a kocsiban.

- Kétszáz-ezer korona! Hallatlan!

- Hiszen mi is elszörnyűködtünk rajta. A falu népe szinte elröstelte a dolgot. Ezek a becsületes, jámbor emberek úgy érezték, mintha meglopták, vagy megcsalták volna Jucikát. Mikor a községházán meghányták-vetették a dolgot, mindenkinek az volt a véleménye, hogy vissza kell adni a nagy összeg pénzt annak, aki a sorsjegyet adta. Csak tizezer koronát tartson meg belőle a falu, vagyis annyit, amiből a kisdédóvót fölépíthetjük. El is vittük a pénzt és ezer istenáldással vissza akartuk adni.

- Emberséges emberek ezek, jegyző uram!

- Az ám. Csakhogy Jucika nem fogadta el. Kereken, habozás nélkül, gondolkozás nélkül visszautasította. Az nem az ő pénze, hanem azé, akié a sorsjegy volt. Ő pedig azt a falunak ajándékozta. Hát most már boldoguljon vele. Ha jól körülnézzük a falut, találunk helyet a kétszáz-ezer koronának is. Templom falába, karcsu torony ezüstcsengésű harangjába, düledező iskola cserépszindelyébe... Egyszerűen azon a pénzen építettünk fel mindent. Még a Jucika szomorú sorsát is.

- Hogy-hogy?

- Ugy, hogy Harmat Gábor, a vőlegény, amint megtudta a dolgot, tüstént visszaküldte a jegygyűrűt Jucikának. Mégcsak meg sem írta, miért. De azért tudja mindenki. A kétszáz-ezer koronára fájdt meg a foga. A Jucika összetört szívével nem sokat törődött. Szegény leány...

Nagyot sóhajtott Szálka Mátyás. Aztán hosszasan elgondolkoztak mind a ketten, mialatt a szekér csendesen a faluba kanyarodott. Gyanafalvy főszolgabíró ur érdeklődve, szinte kíváncsian nézegette az apró, tiszta, fehér házikókat, amelyekből, mindenfelől szíves köszöntés szállott feléje s az utcán, az udvarokon sürgő-forgó dolgos népet, amelynek körébe a sorsa vezérelte. S egyszer csak különös tetszéssel akadt meg a szeme egy nyájas kis házon. Vadszőlő futotta be a falát, virágoskert volt előtte s az utca felől fehér fürtös akácfa őrizték a

házat, az udvart, a kertet. Olyan kedves volt mindez, hogy Gyanafalvy Pál vidáman bólintott a fejével, mintha nagyon tetszenék neki, amit lát.

- Ez már aztán kedves kis fészek! Milyen boldogok lehetnek, akik benne laknak! Csendben, egyszerűen, megelégedetten!

Szálka Mátyás dicsekedően, csaknem büszkén nézett a házra.

- Meghiszem azt! A mi Jucikánk lakik ott! A falu Jucikája. A falu hálája, szeretete őrzi az ő boldogságát.

A főszolgabíró tüstént megállította a lovakat s fürgén leugrott a kocsiról.

- Akkor ide betérünk, jegyző uram. Legelső köszöntésem, legelső látogatásom megilleti azt, aki a falunak olyan jótevője.

Sietett be, a virágos udvarba. Szálka Mátyás alig birt vele lépést tartani. A kapunál fehérszőrű házőrző kutya csatlakozott hozzájuk, barátságos hízéssel körülgrámla a vendégeket. A főszolgabíró a tornácra a házba nyitott, miközben Szálka Mátyás jegyző ur hangosan köszöntögetett, mintha csak elébe jöttek volna a ház lakói.

- Adjon Isten szerencsés jó napot! Alás' szolgálja.

- De nem jött senki sem. Sőt a második, a harmadik szobában se találtak egyetlen teremtet élő lelket sem. Már nevették is a dolgot: tán elloptak innen mindenkit s üresen hagyták itt a házat. Mosolyogva nyitottak be a negyedik ajtón.

Ott aztán találtak már valakit. Tudniillik az a szoba épenséggel a konyha volt, ezt mindjárt meglátta Gyanafalvy Pál is. A takaréktűzhelyen katlanban párolgott a víz s két-három fazékban, serpenyőben sistergett az ebédre készülő étel, aminek a zamatos illata mindjárt étvágygerjesztően meg is csiklandozta a főszolgabíró ur orrát. Csakhogy az nem ért rá, hogy arra ügyeljen. Mert a konyhaasztal körül szép fiatal leányt pillantott meg, aki az ajtónyílás zajára hátrafordult. Mosolygós feje kékbabos piros kendővel volt, menyecskésen, hátrakötve, a karjain a ruha könyökig felgyűrve s előtte fehér szakácskötény. És hát a fehér kezei csakugyan fehérek voltak, sőt nagyon is fehérek, amennyiben finom fehér liszttel dolgozott. Egyszóval: tésztát gyurt épen a gyuródeszkán. A férfiak jövetelére meg se zavarodott, csak nevetve integetett a fejével, míg a kezére tapadt tésztát lesimogatta onnan.

- Csak tessék besétálni a szobába, urak! Isten hozta, Isten hozta! Mindjárt megyek én is. Tessék vezetni a vendéget, jegyző ur.

De a főszolgabíró odament a kis szakácsnéhez:

- Gyanafalvy főszolgabíró vagyok, - mutatta be magát, mialatt meghajolt. - Legelőször is idejöttem, hogy a falu Jucikájának kezét csókoljak.

A fiatal lány pajkos tréfával, nevetve mutatta föl a tiz ujját. Csupa tészta volt valamennyi, ahogy a gyúrás közben rája tapadt a finom, nyulós, tojásos tészta.

- No, az most bajos lesz, főszolgabíró ur. Azt hiszem, ön se nagyon szereti a nyers tésztát? Tessék csak bemenni, én is megyek mindjárt.

Mialatt a férfiak a szobába tértek, azalatt fürgén megmosta a kezeit, a haját rendbeszedte, a kötényt leporolta s a vendégeknek még tán körülnézni se volt idejük, már ott termett előttük a szobában. És Szálka Mátyás büszkén mutatta be a leánykát a csodálkozó főbírónak:

- Hát itt van, főszolgabíró ur, Jucika, a mi Jucikánk, a falu Jucikája.

És aztán még több ámulásra is volt oka Gyanafalvy Pálnak. A leány nyájas, előzékeny, kedves figyelmességével ezerféleképen elfoglalta. Dicsérte Nemes-Csompolyát, amelynek a házai is

olyan rendesek, olyan tiszták, mint lakóinak a becsületes lelke. Öröm az ilyen faluban élni s bizonyosan itthon találja magát benne Gyanafalvy Pál is mihamar. Majd sietve jött be Bessenyődy Tamás uram is, feleségestől. A kert végiben gyomlálgattak, ojtogattak, onnan siettek föl a kedves vendégek fogadására, miután Jucika érettök küldött.

Gyanafalvy Pál alig tudott szóhoz jutni. Mindenről megfeledkezett, csak hallgatta a sok nyájas beszédet, a szíves köszöntést, a szeretet szavát, ami szinte lebilincselte a szívét, lelkét, egyszerűségével, fönnhéjazás nélkül való magyaros bájával. Marasztották Bessenyődy Tamásék ebédre is, de azt a szerencsét, hogy a legelső napon vendégül láthassa asztalánál a főszolgabíró, Szálka Mátyás semmikép se akarta elengedni, így hát hamarosan bucsut is vettek a vendégek. Delet harangoztak épen úgyis. Mikor a kapun kifordultak, Gyanafalvy Pál fölemelte a gondolatokba merült komoly fejét s szemrehányóan szólt a jegyzőnek:

- De hiszen, kedves jegyző ur, ön engem bolonddá tett, tisztára.

Szálka Mátyás nevetett.

- Én? Hogy-hogy, főszolgabíró ur?

- Hiszen ez a Jucika bájos, fiatal, pirospozsgás arcu, üdelelkű leány. Csupa szív, csupa okosság!

- Hát mit gondolt főbíró ur? Hát mondtam én egyetlen szóval is, hogy a mi Jucikánk valami epés, fogatlan, ráncosképű öreg kisasszony? Aki szüntelen pörlekedik, pápaszemet hord és az egész világra haragszik? Hát mondtam én ezt?

Gyanafalvy Pál nem szólt rá semmit. Hát igaz, a jegyző nem mondta, de azt se mondta, hogy olyan, amilyen. Szótlanul ballagott végig a falun, amerre a jegyző vezette, a főszolgabírói lakás felé. Már ott várta, az ajtóban a huszárja s a gazda előtt kitárta az ajtót. Gyanafalvy Pál megállott a küszöbön s végignézett a hevenyészve butorozott szobákon. Egyetlen hangot se hallott s a nagy némaság csaknem lehangolta.

- Milyen üres! - szólt kedvetlenül. - Üres és néma!

Szálka Mátyás félénk célzással sugta neki:

- Persze, más volna, ha a mi Jucikánk vidám köszöntése csendülne felénk belőle! Ugy-e, főbíró ur?

És Gyanafalvy Pál nem haragudott meg. Sőt mosolygott is a jegyző felé, mialatt, az igazat megvallva, a füle tövéig elpirult. Majdnem kiszaladt a száján, hirtelenében, hogy a csomposlyai jegyző kitalálta legtitkosabb gondolatát. De csak lenyelte a szót. Megnyugtatta magát azzal, hogy ráér azt megmondani Szálka Mátyásnak akkor is, majd ha meghívja a jegyváltásra. Mert a lelke mélyén már azt latolgatta, miképpen fog majd hangzani, ha a falu Jucikáját Gyanafalvy Pálnénak hívják... Hátha még tudta volna, hogy talán épen abban a pillanatban a mi Jucikánk is arra gondolt!...

A rózsák ura.

Tavaly karácsonykor furcsa meglepetésben volt része Sárosi Margitnak. Apja, a gernyei kasznár, Sárosi Mihály uram barátságos hajlékában régi szokás szerint meggyújtották a karácsonyfát s a ház népe, a környékről összesereglett vendégekkel együtt, sietett széjjelkapkodni a kis Jézus emlékeztére szánt mindenféle ajándékokat, ami részben a karácsonyfán csüggött, részben alája volt halmozva, pontos fölirattal megjelölve, hogy melyik kinek szól. A karácsonyfa alatt egy torzonborz bádogkatona állott mereven, mintha nyársat nyelt volna az istenadta. A fején csillogó acélsisak, az oldalán széles kard, a sarkán tarajos sarkantyú. Mintha csak igazi katona lett volna. Még pedig az is kapitány, a dragonyosok csillogó uniformisában, a mellén fényes érdemrenddel, ami inkább hasonlított kotillonordóhoz s az orra alatt akkora bajusz nyújtózkodott kétfelé, hogy akár egy nagyon tisztességes ruhakefe is bátran kitellett volna belőle. Az aranygyapjas bárányok, aranyfüstös diók, almák, színes gyertyák, lenhaju bábuk és tarka-barka képeskönyvek között olyan furcsa volt ez a bádogkapitány! Szinte kacagott az ember, ha rája nézett. Hát hiszen kacagtak a Sárosi Mihály uram karácsonyi vendégei is. És kacagtak akkor különösen, mikor Margit, miután a konyhában elkészült a csörögefánkkal, besietett a szobába. Tudniillik a hősbajuszu bádogkapitány nyakában nemcsak ismeretlen országbeli ragyogó érdemrend, hanem kis papiros táblácska is lógott, amire ez volt írva:

- A Margitka kérője.

Meglátta a furcsa kérőt s elolvasta a táblát is Margit. A bádogkapitányon nagyot nevetett ő is, de a fölírás nagyon bántotta. Azt a célzást olvasta ki abból, hogy ő is azok közül a hiu, fölületes leányok közül való, akiknek csak a külsőség tetszik. Igyekezett a bosszuságát kissé mérsékelni és mosolyogva nézett a vendégekre.

- No, aki ezt a figurát nekem szánta, az ugyan kevésre becsülheti az én izlésemet. S nemcsak a kezemet, de a szívemet is.

Aztán sarkon fordult és sietett ki, a konyhába. Azzal mentegette magát, hogy az ünnepesti vacsora még nincsen készen. Az igazság azonban az volt, hogy Margitot nagyon fölbosszantotta a bádogkérő. Amint a vendégek között körülnézett s a szeme Maros Pistán akadt meg, annak a zavart, piruló arcáról tüstént kitalálta, hogy ő volt a kellemetlen tréfa szerzője. Nem szólt róla se neki, se másnak, de az este folyamán következetesen és észrevehetően került a fiatalemberrel való találkozást. Ha Maros Pista feléje közeledett, mindig úgy tett, mintha hirtelen más dolga akadt volna. Ha a vacsora alatt hozzája szólt, mintha nem hallaná. Egyszer mégis sikerült a fiatalembernek, hogy beszélgetésre bírja Margitot. Félig komolyan, félig tréfásan kérdezte meg a leányt:

- Talán bizony haragszik, Margitka?

Margit ki akart térni a kérdésnek.

- És csoda volna-e, ha haragudnám?

- No, de az ilyen ártatlan tréféért!

- Tréfának lehet, hogy tréfa. Annyi bizonyos, hogy én sohase csinálnék ilyen tréfát. S akinek az izlésével, érzelmével, benső lelki világával ilyen tréfát üznek, annak a haragjával nem is érdemes törődni.

Komolyan duzzogott s a fiatalember elkedvetlenedett. Valami mentegetőzésbe fogott. Hogy nem gondolta, hogy az ártatlan tréfát Margit ilyen balul fogja magyarázni. Hogy eszébe sem jutott, hogy megbántsa vele. De zavarában el sem tudta mondani, amit gondolt. S végre is elbucsuzott Margittól.

- No, Margitka, majd jóváteszem a nevenapjára. Fogadom. Akkor majd kiengesztelődik s megbocsátja ezt a kis baklövést.

Margit himezett-hámozott. Mosolyogva bólintgatott a fejével, de nem szólt rá semmit sem. A Margitnapi jóvátételt már előre sejtette és azután a télen át is sokszor gondolt arra. Mert az a nap június tizedikére esik s akár a rózsák nevenapjának is lehetne azt hívni. Akkor nyílnak ki a rózsák. Akkor vannak teljes pompájukban a rózsalugasok. S ezen a téren Maros Pista messze földön híres volt. Ezer rózsató állott a zádorfalvi gyönyörű kertjében s azt beszéltek róla, hogy amennyi fajta rózsza a világon van, abból mindenikből van a Maros Pista tündérligetében is. Rózsakedvelő gazdák és kertészek tréfásan sokszor a rózsák urának is hívták.

A fiatalember hát semmiesetre sem gondolhatott másra, csak arra, hogy a jövő Margitnapi rózsaszüretet Sárosi Margitnak szenteli majd engesztelésképpen.

S Margit nem is számított rosszul. A karácsonyi bádogkapitányt ugyan szóba sem hozta többet Maros Pistának, de valahányszor találkozott vele, farsangi bálon, jó szomszédok télesteri vidám névnapjain, mindig megkérdezte tőle:

- Hát, Pista! Nem felejtette még el a Margitnapi kiengesztelést?

Maros mindannyiszor nagyon komolyan felelt.

- Nem, nem. Egy csöppet sem, Margitka. Azt akarom, hogy azzal teljesen, végképpen kibékitsem. Azért a buta bádogkapitányért.

Csakugyan az volt a szándéka Maros Pistának, hogy Margitnak a nevenapjára olyan rózsabokrétát viszen majd, amelyet nem láttak azon a völgyön soha sem s talán nem is fognak látni. Háromszáz legszebb rózsából való bokrétát, amelyik mind más, meg más rózsza. A szírványnak nincs annyi színárnyalata, amennyi változatával a színeknek az a bokréta pompázni fog. Királynőknek való hódolat lesz az. Egész télen azon törte a fejét.

Tavasszal azután az engesztelésre való nagy készülődését, mint valami pelyhet, úgy elfujta valami. Az történt ugyanis, hogy mikor már gyönyörűen kitavaszkodott, mikor már az ember azt hitte volna, hogy Tél apó végképpen a föld másik oldalára költözködött, a zádorfalvi tündérliget álmodó rózsatóit is fölébresztették a Maros Pista parancsára. Alig is várta már a rózsák ura, hogy gyönyörködhessék bennök. Leszedték róluk a téli takarót s a karcsu vesszők kiegyenesedtek, sorra, egymásután. Olyanok voltak, mint mikor a fölébredt ember kora hajnalon, az üdítő álmom után nagyot nyújtózkodik. A színesre festett rózsakarókat is melléjük tűzték s a karók hegyébe az ismert üveggömböket. Zöldet, pirosat, kéket, sárgát, lilaszínűt. Tudta már azt a kertész nagyon jól, melyikhez milyen kell, hogy rózsanyílás idején annál nagyobb legyen a színek ragyogó pompája.

S akkor egyszer csak, már április közepén, szörnyű hózivatar kerekedett. Honnan jött, honnan nem, el se tudja az ember képzelni. De egész nap szakadt a hó s a rügyező kertet beborította fehér bundájával. A világra megint a tél hideg képe borult. Olyan volt ez a késői téli kép, mintha Tél apó itt felejtett volna valamit s visszajött volna érette. Talán éppen a zádorfalvi rózsaligetért. Maros Pista az egész nap szakadatlanul a téli orkán szárnyán táncoló kövér hópelyhek örült kavargását bámulta. Néha könnyörgően sóhajtott a vigasztalan, komor hófelhők felé:

- Elég, elég már! Kegyelmezzetek szegény, ártatlan rózsáimnak!

De a felhők nem kegyelmeztek. Talán a Maros Pista sóhajtasától, talán a szelek szárnyán, úgy alkonyattájban széjjelfoszlottak ugyan s az ég azurkékre derült, de az még siralmasabb látvány volt. Mert nem a tavaszi vagy a nyári hajnal harmatos, verőfényes derűje volt az,

hanem az acélhideg kék ég felhőtelen, annál ridegebb derűje. Az ilyen éjszakákon a fagy halálos csöndje fekszik a világra s pusztítja a mezők, a kertek gazdag reménységét.

Maros Pista majd megbolondult a láttára. Ugy futkosott végig a kerten, a rózsák között, mintha a fagy csontkezét kergetné a szegény, ártatlan rózsáktól, amik mozdulatlanul állottak, szinte megdermedve a fagy fojtogató keze alatt. Hejh! jó lett volna már a szél is, a felhő is! Csak ez a mozdulatlan, kegyetlen, metsző, fagyos csönd ne volna. Mert annál nincsen borzasztóbb. Az égről maga a hold is olyan kegyetlenül, olyan ridegen tekint le a kertre, mintha gyönyörködnék a pusztulásban s kinevetné a Maros Pista tehetetlen vergődését.

Reggelre, mikor a nap bágyadtan fölkel s végignézett a kerten, csak lankadt, fáradt, megfektetett rózsatöveket látott. A halál járt itten csakugyan. Mintha csak a Maros Pista büszkeségét akarta volna megcsufolni. Mintha a szemébe vigyorgott volna.

- No, hát ki a rózsák ura? Te-e, vagy én?

Az ezer rózsatövből alig maradt valami. Annak is minden termő szeme összegémberedett. Mikor a nap rája sütött, lehullott magától. Siralom volt azt nézni. Nem lesz az idén rózsaszüret Zádorfalván! Sárosi Margitka várhatja a névnapi engesztelést. A zádorfalvi rózsák sem különbek a festett, torzonborz bádogkapitánynál.

Hanem kapott a megfagyott rózsákért kárpótlásul egyebet Maros Pista. Azon az éjszakán, mi-
alatt a gyönyörű rózsáligete szomorú pusztulását végignézte, míg egész éjszaka könnyöretért fohászkodott a könnyörtelen fagyhoz, hatalmas tüdőgyulladás lepte meg a rózsák urát. Másnap délben már le kellett feküdnie, nem bírta lábon vinni a nagy lázát. Aztán meg vagy két hétig jóformán az élet és a halál mesgyéjén járt a fiatalember szünetlenül. Egyik orvos a másiknak adta az ajtó kilincset s a beteglátogató jó szomszédok maguk sem tudták, hogy mit sirassanak jobban; az elpusztult tündérliget-e, vagy a rózsák urát.

Persze, eljutott a dolog hire Gernyőre is. Margit némi szemrehányást is tett magának a dolog miatt. Mert Sárosi Mihály uram nagy sajnálkozva beszélte el, hogy a szegény Maros Pista a rózsái áldozatává lett. Alig várta már, hogy kinyiljanak. Mindig attól tartott, hogy megkésnek a rózsák. Hogy Margitnapra nem tarthatja meg a szüretet... Ha néhány nappal később takarja föl a rózsákat, nem fagytak volna el. S ő nem betegedett volna meg. Persze, bántotta ez Margitot nagyon.

Nevenapjára nem is tartott már számot sem. Annál jobban megörült, mikor úgy délfelé a Maros Pista könnyű futókocsiját látta az udvarba kanyarodni. A fiatalember még kissé halovány volt s szokása ellenére nem maga, hanem a kocsisa hajtotta a lovakat. Margit elébe sietett. A tornácról barátságosan köszöntötte.

- Isten hozta, Pista! Régen nem láttuk. De most már teljesen egészséges. Jobban van, remélem?

Maros Pistának három szál rózsa volt a kezében. Azt odanyújtotta Margitnak. S olyan szomoruan, olyan szeliden mosolygott.

- Látja, Margitka, jobban vagyok. De milyen szegénnyé lettem! Az egész idei rózsatermés-
emet, ime, elhoztam magának. Ennyi az egész. Pedig háromszáz rózsából akartam magának bokrétát kötni s ime, mi lett belőle! Ez a három árva. A rózsák ura voltam s a rózsák koldusa vagyok...

Margit kezébe fogta az árva rózsákat.

- Hát három, vagy háromszáz, mindegy az. A fő, hogy gondolt rám, Pista. Nagyon köszönöm a névnapi megemlékezést. De hát a szegény elfagyott rózsák! Oh! mennyire sajnálom! Hát még maga! Képelem...

Maros Pista akkor megfogta a Margit kezét. Azt, amelyikben a három árva rózsát tartotta.

- Hátha arra kérném, Margitka, hogy segítsen nekem. Hogy velem együtt újra életre hívjuk a zádorfalvi híres rózsáligetet... Hogy évről-évre együtt szemezzük, ojtjuk, ültessük a rózsákat... Mig megint olyan lesz, amilyen volt. A zádorfalvi rózsáliget?...

Margit zavarodottan nézett rája.

- Nem értem... Pista. Mit beszél?...

- Azt, hogy megvigasztalódnám az ezer rózsáért. Nem bánám, hogy nem vagyok többé a rózsák ura. Ha egynek lehetnék az urává... Margitka... Magának.

Értette már. És mosolyogtak mindketten. Mosolygott a három rózsza is. Margit megindultan nézett a fiatalember szelid, halavány arcára. S ebben az egy boldog pillanatban a bádogkapitányt igazán egészen elfelejtette. Ugy érezte, hogy mégis érdemes volt miatta félesztendeig duzzogni s hogy abban a három rózsában, amit Maros Pista engesztelésképpen hozott, voltaképpen megvan a földkerekség minden rózsájának a színe, illata, mosolygó ragyogása. A boldog jövő édes reménysége.

A Katinka diplomája.

- Ejh, maga is csak olyan, mint a többi! - szólt durcásan Katinka és nagy, kék szemével valami reklámképre bámult, jobbadán csak azért, hogy meg ne lássák a boszuságnak azt az egyetlen könyecseppjét, ami erővel a szemébe tolakodott.

Csont Ákost azonban meg nem hatotta. Szokott nyugodt hangján felelt a leánynak:

- Persze, hogy olyan. Hát milyen is lennék?

Aztán elhallgattak. A jegyet már megváltotta mindkettőjüknek Csont Ákos; Katinkának Győrbe, maga-magának Budapestre. De a két vonat, amely itt találkozik, a vámosi állomáson, még csak egy negyedóra múlva érkezik és így ráérnek beszélgetni. De mindjárt az első témánál összekaptak. Csak az anya, Dálnokyné mosolygott rajta, azzal a szelid, megbocsájtó mosolygással, amit a tapasztalt asszonyok ajakán láthat az ember, azokén, akik már tudják, hogy a fiatal kor évődéseiben mennyi hiábavalóság van. A váróteremben csak hárman voltak. Végre a hosszú hallgatást megint csak Ákos törte meg. Most valamivel már komolyabban beszélt.

- Majd belátja, Katinka, maga is, hogy igazam volt.

- Belátom? Mikor?

- Minél hamarabb, annál jobb. Végre is a diploma nem cél, még csak nem is eszköz. Az életnek annál komolyabb föladatai vannak, különösen a leány életének.

Dálnoky Katinka boszusan nézett rája.

- Könnyü magának filozofálni. Próbálna csak az én helyemben lenni.

- Ha ott volnék, bizonyosan nem törném magamat a tanítónői oklevél után.

- Hát?

- Hát van a világon más pálya, más hivatás is. Bizonyosan olyan is, ami a maga hajlamainak jobban megfelel, mint ez. Hiszen szörnyű dolog még elképzelni is, hogy az egész életét majd olyan munkában tölti el, amihez semmi kedve sincs.

- Hogyan tudja?

- Hát nem maga mondta? Hogy semmi örömet sem talál benne? Hogy milyen nehezen megyen? Hogy úgy érzi, hogy nem arra született? Hát mindez nem elég bizonyosága annak, hogy csak kényszerűségből akar tanítónő lenni? Oly biztos jelenségek ezek, Katinka, mint a tüdőgyuladásnak félreismerhetetlen jele mindig a láz.

Katinka felelni akart. Látszott rajta, hogy indulatos, haragos válaszon töri a borzas szőke fejét. Tán éppen azt akarta az anya megelőzni, mikor sietve közbevágott.

- Édes Ákos. Az mind szép, amit mond. De végre is ma már a leánynak is csak kell valamely életpályát választania, kivált ha nincs miből megélnie, mint Katinkának is. És aztán, ami a tehetségből, a hivatásból, a kedvből hiányzik, azt is ki lehet pótolni, szorgalommal, kötelességtudással, ambícióval...

A fiatal ember elkomolyodott.

- Ki. Félig. De egészen soha. Hajlamot, hivatást, kedvet mindaz nem ad. S kész boldogtalanság, az egész életre való szerencsétlenség, ha a leány olyan pályát választ, aminek föladatait nyügnék érzi s csak kötelességérzetből végezi. Az ilyen munkában örömet nem találhat.

Fölállottak, mert a vonatok csaknem ugyanabban a szempillantásban, egyszerre berobogtak az állomásra, ellenkező oldalról. A kapus becsöngetett a váróterembe. Körülnézett, de miután látta, hogy a két utas már ugyis készülődik, nem tartotta érdemesnek, hogy szokása szerint, vontatott, éneklő hangján elkiabálja az állomások nevének végtelen sorozatát. Csak csöndes hangon annyit mondott:

- Budapest felé gyorsvonatra. Győr felé személyvonatra. Tessék beszállani.

Katinka hosszasan bucsuzott az anyjától, akinek Csont Ákos is kezet csókolt. Aztán még a Katinka kis utazótáskáját kézbe fogva vitte magával, a leányt a vasuti kocsihoz kísérve. Ut közben aztán még sebtiben néhány szót váltottak.

- Vizsgázni megyen, Ákos? - kérdezte a leány.

- Igen. Az utolsó, a legutolsó vizsgára.

- Hejh! az lehet csak a boldogság! Ha már én ott tartanék! Bezzeg, nekem még másfél esztendő hiányzik! Látja, csak azért haragudtam magára, Ákos, hogy minek mondta azt, amit mondott, éppen az édes anyám előtt. Szegény, neki bizonyosan még jobban fáj majd, mint nekem. Persze, mit bánják azt magok! Akik már a célnál vannak, vagy ahhoz olyan közel.

- Ki tudja? Hátha megbukom?

- No, azt nem kívánom, Ákos.

- Ha nem kívánja, akkor annál jobb. Husvétkor majd meglátogatom. Hazajön megint?

- Haza.

- Megengedi, hogy egy piros tojásban akkor elküldjem a diplomámat?

A leány nagyot bámult.

- A diplomáját? Nekem? Minek?

A kalauz már siettette őket a felszállásra. Katinka hirtelen a vasuti kocsiba lépett s Ákos nagyot köszönt feléje a kalapjával. De a felelettel adós maradt. Ugy tett, mintha már nem érne rá, vagy elfelejtette volna azt. S a vonatok elindultak. Az egyik jobbra, a másik balra.

Katinka máskülönben okos leány volt. De hiszen hány okos leány van, aki mégis téved az élethivatása megválasztásában! A divatos jelszóknak kevés leány tud ellentállani s manapság nincsen annál nagyobb divat, hogy a leánynak legmegfelelőbb pálya a tanítónői. Mennyien tévednek! Mennyi csalódás, mennyi elhibázott élet minden keserűségének oka ez a balvélekedés! A Katinka erős, szívós akaratát a Csont Ákossal való beszélgetés, a fiatal ember elkedvetlenítő intése még jobban megedzette. Ujra, meg újra a fülébe csengettek annak a szavai s csak mindig erélyesebb tiltakozással felelt rájuk. Ugy maga-magában. Nem, nem engedi, hogy ez a kétség urrá legyen a lelkén. Az akaratnak erősebbnek kell lenni. Annál nagyobb szorgalommal feküdt a tanulásnak, a munkának. Néha érezte is, hogy az ismeretei gyarapodása némi örömet okoz. A tudás gyönyörűsége mintha kárpótlás lett volna a munka fáradságáért, amivel annak megszerzése járt. Még sokkal fiatalabb, sokkal tapasztalatlanabb volt, semhogy különbséget tudott volna tenni a középszerűség között, amire szorgalommal és igyekezettel mindenki szert tehet s a kiválóság, a kitűnőség között, ami csak a hivatottak osztályrésze. Mert a kötelességeinek mindenben eleget tett s a lelkiismerete nyugodt volt, azt hitte, meg volt róla győződve, hogy tökéletesen és ingadozás nélkül jár az ösvényen, amelyet nem tehetsége szabott eléje, hanem maga választott. Noha az intézetben, a hosszú estéken, mikor már a napi munkával leszámolt, sokszor eszébe jutott a Csont Ákos fanyar intése s ilyenkor a vasuti bucsuzás is. A diploma. Mit akart az a fiu voltaképpen ezzel a tréfával? No,

majd husvétkor megkérdezi. Ilyenkor türelmetlenül számítgatta a heteket, majd a napokat, amik még addig hátra vannak. Még öt hét. Még négy... három... kettő... egy. Még három nap!

Hát persze, elmúlt az is. A leánysereg, mint a vándormadarak költözéskor, vidám tereferével, csicseregve oszlott szanaszét az intézetből. A vonaton, amelyikre fől szállottak, csakugy zsidongottak s aztán megeredt a tréfa, a beszélgetés, kacagás, ami azonban minden állomáson halkabbá, halkabbá lett, amint egy-egy leány már hazaért és leszállott a vonatról. Katinkát az édes anyja ott várta az állomáson, aztán a szép tavaszi napon gyalog sétáltak be a városba, utközben, persze, hirtelenében el is mondtak egymásnak minden ujságot.

Otthon aztán megint elülről kezdték. Hiszen az édes anya sohasem tudna kifogyni a kérdezősködésből. Katinka pedig csak várt... várt... valamit. Röstellte megkérdezni. De végre sem állotta tovább.

- Hát Ákos?... - kérdezte tétován. - Csont Ákos? Semmi hír felőle?

Az édes anyja mosolygott.

- Dehogy nem. Sőt husvétra valami megemlékezést is küldött neked.

Katinka elpirult.

- Mit? Mit? - sürgette.

Az édes anyja nagy skatulyát hozott elő a szekrényből s aztán kibontotta... Óriási husvéti piros tojás volt az. Piros selyembe kötött tojásalaku csecse-becse, amit cukorral, ékszerrel szoktak megtölteni. A piros selymen egy diploma volt főtve, ludpennával, könyvtáskával. De kinyitni nem lehetett. Kulcsra járt.

- Hát a kulcsa hol van?

Az anya egy névjegyet vett ki a dobozból s oda adta Katinkának, aki sebtiben elolvasta, hangosan: A kulcsot magammal viszem. Addig is ezer köszöntést küld: Csont Ákos dr.

- Csont Ákos dr., - ismételte Katinka. - Tehát sikerült a vizsgája. Doktor. Hálistennek! Vajjon mikor jön?

Azt már nem akarta kérdezni, ami pedig égette a nyelvét, hogy vajjon mi van a piros tojásban? Ezerfélét elképzelt. S végre is valamennyire megnyugodott benne, hogy bizonyosan valami tréfás bohóság kerül majd elő a piros tojásból.

Csont Ákos harmadnap érkezett meg. Vidám és derült volt, mint az olyan ember, akinek rendben van a dolga. Elmondta, hogy a vizsgája nagyon jól sikerült. Most már kész ember. Dolgozni fog és... és...

Itt egy kicsit megakadt. Mintha maga is valami kérdést várt volna, amire aztán felelhessen. Katinka fölsóhajtott.

- Milyen boldog maga, Ákos! Hejh! ha már nekem a kezemben volna a diplomám!

Ákos kapott a szón.

- Annyira vágyik utána?

- Nagyon! Nagyon!

- Pedig én elküldtem magának. A husvéti piros tojásban.

- Mit?

- A diplomáját.

S mosolyogva nyújtott Katinkának egy ici-pici kis kulcsot. Az bizonyosan a piros tojás kulcsa. Nem is lehet más. Katinka mindenáron nyugodt akart lenni, de biz az sehogyse ment. Sőt a keze ugyancsak reszketett, amint nyitogatta a piros tojást... Aztán, amint a selyem doboz teteje fölpattant, egyszerre összefolyt a leány szeme előtt minden... Alig látott... mintha káprázott volna... Megdörzsölte a szemét... De megint csak azt látta, amit akkor, mikor a tojás födele fölpattant. A finom, kivattázott párnácskákon két vastag, arany karikagyűrűt...

Katinka csak nézte... míg zavarodottan, kételkedve kérdezgette:

- Mi ez? Mi... Hát ez a diploma?... Ákos...

De Ákos már akkor megfogta a leány kezét s mindenáron a szemébe akart nézni.

- Ha elfogadja, Katinka. Én érzek elég erőt magamban arra, hogy kettőnkért eleget dolgozzam magam. Ha akarja... Ha az én diplomám elég kárpótlást nyújt magának, a magáéért... Mit gondol? A leálynak a legkülönb diploma mégis csak a főkötő... Nem?

Katinka nem felelt. Csak hosszasan, könnybenuszó szemével az anyjára tekintett. S boldogságában azt sem tudta: sirjon-e vagy nevéssen.

Aztán kivette a tojásból a két gyűrűt. Nem is válogatott. Egyetlen tekintetre látszott, melyiket kinek csinálták. A nagyobbikat a kezébe vette és szó nélkül fölhuzta a fiatal ember ujjára...

A kosárdi tojások.

Gerelyre csak délután érkezik a posta, akkor sem pontosan. Hol három, hol négy órakor, sőt néha, őszi napokon még később is. Ami különben egyre megyen, mert hiszen annak a nyolctiz levélnek, ami naponként odaérkezik, hamarosan gazdája akad ugyanis. Egyik-másik a tiszteletes urnak, a jegyzőnek, tanítónak, a hivatalos levelek többnyire a bírónak. Persze, a legtöbb baj ezekkel az utóbbiakkal van.

Akkor, mikor az a nevezetes levél, amiről itt szó leszen, Gerelyre megérkezett, már alkonyat felé járt az idő. Bogdány Gábor tiszteletes ur mégis elmosolyodott rajta. A szíve szinte megdobbant a láttára, örömeiben. Ugy érezte, mintha az elhagyott édes hazai földnek, a gyönyörű, a gazdag Dunántulnak a nyájas köszöntése toppant volna be a gerelyi kis parochiára, azzal a levéllel. Mintha szótlanul azt kérdezné tőle: Emlékeztek-e még rám? A ragyogó Duna-mentére, a szép Balatonra? A Vértések rengetegére? A szép, a nagy, az édes magyar hazára? Köszöntlek benneteket, távolba szakadt édes véreim, szlavóniai, tótországbeli magyarok! Akik ott éltek, messze tőlem, túl a Dráván! Hűséges atyámfiai!

Sokat gondoltak arra a gerelyiek. Bogdány Gábor tiszteletes uram addig sem várt, míg lámpát gyújthat, hanem a levéllel az ablakhoz sietett. Ott még világos van. Aztán előbb elolvasta azt, ami a borítékra volt nyomtatva, hogy az esperestől jön az a levél s abban megnyugodott. Sietve bontotta föl és le sem tette addig, míg az utolsó betűig el nem olvasta.

- Tiszteletes uram, kedves barátom! írta az esperes. Fölötte nagy eset az, ami arra késztet, hogy a tiszteletes barátom jóságához forduljak ezzel a levelemmel. Mert hát kényes az ilyen ügy, mikor szentegyházunk olyan érdemes munkásáról van szó, amilyen Kerekes Mihály uram, a kosárdi kurátor, aki tizenkét hosszú esztendő óta viseli ezt a tisztes hivatalt. Mégis a becsületére tartozik az a baj, ami a nyakába szakadt. Élőszóval is nehéz volna elmondanom, hát még így, levélben. Hallgatag, néma betűkkel, amik néha nem is azt mondják, amit az ember mondani akarna. Mégis meg kell próbálnom.

Az történt itten Kosárdon, most, a múlt tavasszal, hogy éppen a szentmártoni országos vásárcor Kerekes Mihály kurátor uram is benn járt a vásárban, miután egy tinót akart eladni, meg aztán egyuttal adót is fizetett. Egyszóval a felesége is vele volt és így odahaza, Kosárdon, nem maradt más, csak a hajadon leánya, névszerint Kerekes Zsuzska. No, takaros, derék, csinos hajadon, annyit mondhatok. Nem hiába választotta mátkájának a főszolgabíró botos ispánja, Süveges Balázs, akivel máris jegyben jár, úgy mondják. Nem is történt a háznál semmi baj egész napestig. Akkor a maga útján a Kerekes uram házához vendég érkezett: a kéményseprő. Korotán Fülöpnek hívták ezt a fekete rigót s ismerte a falu apraja-nagyja. Tréfás, vidám kéményseprőlegény volt ez a Korotán Fülöp. Mindig tudott valami olyan huncutságot kitalálni, amivel az embereket megnevettette és azért messzi földön nagyon szerették s szívesen is eltréfálgattak vele. Korotán Fülöp két tyuktojást adott Kerekes Zsuzskának s arra kérte őt, hogy míg kisöpri a kéményeket, addig Zsuzska csináljon neki rántottát a két tojásból. Mert nagyon éhes volt Korotán Fülöp, amit nem is csodálok, miután egyhuzamban kutyaagolt le Bánkesziből Kosárdra.

Zsuzska hát meg is csinálta neki a rántottát. Itt történt azután a baj. Mikor ugyanis Zsuzska föl akarta törni a tojásokat, akkor toppant be a házhoz éppen egy másik vendég: egy fiatal férfi ember. Meglátta a Zsuzska kezében a tojásokat s aztán azt mondta neki:

- Ejnye, be gyönyörű tojások ezek, hugom! Ezeket ugyan nem hajították át a házon! Kár lesz föltörni, elpocsékolni. Milyen szép csibéket költene belőlük a kotló!

Zsuzska erre gondolkodóba esett. Körülnézegette újra a tojásokat és akkor maga is észrevette, hogy a tojások a rendes tyuktojásoknál sokkal szebbek, gömbölyűbbek és nagyobbak. Szöget ütött a fejébe az idegen jövevény figyelmeztetése s a vége az lett, hogy a két tojást, amit a kéményseprő hozott, csakugyan félretette és más két tojásból csinált neki rántottát. Amit aztán Korotán Fülöp jó étvágygyal el is fogyasztott és azzal tovább ment az útjára. Azóta tüvé tettünk érette hét vármegyét, de senkisé tud felőle semmit sem, hogy hová lett. Nem tudunk rája akadni. Mintha csak a föld nyelte volna el, végképpen nyoma veszett.

Pedig hát ő csinálta a bajt. Mert a két tojást csakugyan kiköltötte a kotló. Gyönyörű két tyuk lett belőle. Azután egyszer csak, mikor két hetes korába olyan nagyra növekedett, aminőre a rendes tyuk sohasem szokott fölcserpedni, egy nyári napon a főszolgabíró, aki Bánkeszin lakik, meglátogatta valami hivatalos dologban Kerekes Mihály kurátor uramat. És tüstént meglátta az udvaron a két óriás tyukot s akkor nagy haragra lobbant.

- Ez az én tyukjaimból való! Kerekes uram, szólt bosszusan. Hogy jutott hozzája kigyelmed?

- Mihez, ténsuram? kérdezte gyanutlanul.

- Ehhez a két kokhinkinai tyukhoz. Ilyen az egész környéken egyesegyedül csak nekem van. Drága pénzen hozattam tengerentulról. Egyenes uton nem is juthatott hozzája kigyelmed.

Hát képzelheti tiszteletes barátom, irta tovább az esperes a levelet, hogy az ilyen gyanu milyen nagy szégyen az olyan emberre, mint Kerekes Mihály kurátor uram. Aki becsületben őszült meg s ette meg a kenyere javát. Hiába bizonygatta Kerekes Zsuzska a maga igazságát. Hogy ő a kéményseprőtől kapta a tojásokat s mindössze is csak kicserélte azokat. Az emberek mindig szívesebben hisznek a rossz híreknek. Pletykálnak az esetről s szájról-szájra adják a történetet és persze, mindenki tud hozzája toldani valamit. Mire a falu végére ért az eset hire, már akkor úgy beszéltek róla, hogy a Kerekes Mihály kurátor uram Zsuzskája - tyukot lopott.

Hát ez az eset az, amihez a segítségét kérem, tiszteletes barátom. Bár amit eddigelé megírtam, annak még jóformán semmi köze sincsen Szlavóniához, ahol ön lakik, még annak ahhoz a csendes kis falujához sem, ahová ezt a leveletem küldöm. Csak annak köze, ami ezután következik.

Az a jövevény ugyanis, aki Kerekes Zsuzskát arra figyelmeztette, hogy a nagy tojásokat költesse ki, az odavaló, valahová Szlavóniába, Tótországba, noha magyar ember. A nevét ugyan most sem tudja Zsuzska, akkor sem kérdezte. De az bizonyos, hogy a végett járt itt akkor, nálunk, nagy Magyarországon, hogy pénzbeli segedelmet gyűjtsön a szlavóniai magyarok gerelyi kis templomára, ami a múlt tavaszon leégett... Erről talán rája akadhat tiszteletes barátom. Megtudhatja ki volt. Az a jó ember, ha becsületes magyar ember, tanúságot tehetne a Kerekes Zsuzska ártatlanságáról, megmenthetné a mi derék kurátorunk veszendőbe indult jó hírnevét, tisztességét. Mert csak ő tudja megmondani, hogy a tojások miképpen jutottak Kerekes Zsuzskához. Az Isten is megáldja érette tiszteletes barátomat, hogyha utána jár ennek a dolognak s fáradsága eredményéről engem minél hamarább tudósít, akár posta útján is.

Különben pedig Isten áldását kérem mindnyájukra. Hogy új szép templomuk, amit azóta megépítettek, az örök igazság háza legyen, időtlen időkig. Ahonnan a magyar szívek imádsága, könyörgése, gyönyörű szép magyar zsoltárok szárnyán szálljon az égbe. Hogy tartsa meg a távolba szakadt magyar véreinket ősi magyar erkölceikben, boldo-

gan, magyaroknak. Nekünk, az ősi, az édes, imádott magyar hazának! Szives köszönettel maradtam tisztelő hive és lelkesztársa

Kupa Dénes,
esperes,
Kosárdon.

Bogdány Gábor ur, a gerelyi tiszteletes, hosszasan eltűnődött ezen a levélen. Kibámult az ablakon, egyenest az ujonnan épült gerelyi kis templomra, aminek a fehérre meszelt tornya úgy nyult föl, a magasságba, mintha csak a jó Istenhez igyekeznék maga is. A harangja szavával, orgonája szelid zugásával. Jól esett a szívének, hogy hűséges igyekezetüket, küzködésüket ott, az elhagyott őshazában is szerető figyelemmel kísérik. Legalább az esperes levele azt bizonyítja. Azután a kosárdi kurátor esete jutott az eszébe s azon elmosolyodott. Furcsának találta, hogy két hitvány tyuktojás miatt ekkora nagy baj kerekedjék. Milyen különösek, milyen csodálatosak is az élet utjai! Hogy ki volt a Kerekes uram kosárdi látogatója? Azon nem sokáig kellett a fejét törnie. Könyv nélkül is tudta, hogy a gerelyi derék magyar emberek közül kicsoda merre vette az útját a tavasszal, jegyzőkönyvvel, börtarisznyával. Hogy segítséget kolduljon a leégett gerelyi magyar templom fölépítésére. A Dunántulra Cseke József indult, a Cseke Máté uram legény fia. A tojások tudója sem lehet más, egyesegyedül csak ő. Ő járt akkoriban Kosárdon is. Bogdány Gábor tiszteletes ur tüstént hívatta a harangozót. Aztán meghagyta neki, hogy keresse föl Cseke Józsefet, akivel egy kis beszélgetni valója volna a tiszteletes urnak, de sürgősen. Egy fertály óra múlva ott is volt Cseke József a parochián. Mert a gerelyiek megbecsülik a papjukat. Amit az mond, akár a templomban, akár azonkívül, azt szentírásnak tartják. És Cseke József sem rosszabb a többi gerelyi embernél. Szép szál barna legény volt, annyi bizonyos. Csöndes jóestével köszöntött be a parochiára. És arra Bogdány Gábor tiszteletes ur mindjárt el is mondta, hogy kicsoda dologban hívatta Cseke Józsefet.

- A miatt a két tojás miatt, Cseke József öcsém, amit Kosárdra vitt a kéményseprő. Emlékezik rája kigyelmed, bizonyosan.

Cseke József csak bólintott a fejével.

- Emlékszem, tiszteletes uram. Csak annyi a különbség, hogy nem a kéményseprő vitte azt Kosárdra.

A tiszteletes ur nagyot bámult.

- Nem a kéményseprő? Hát kicsoda?

- Én magam, tiszteletes uram.

A pap csak hüledezett. Aggódva nézett Cseke Józsefre, gyanakodva, mintha az jutott volna az eszébe, hogy ebből még baj lehet. Azt már aztán csakugyan nem szeretné tiszteletes Bogdány Gábor uram, ha az sülné ki a dologból, hogy az ő hivei közül valaki tojást lopott. Akár Cseke József, akár más. Szinte kérlelgette Cseke Józsefet.

- Nézze csak kigyelmed, Cseke József. Nehogy valótlan beszéljen. Mert abból baj lehet. Hallgassa csak meg kigyelmed, hogy mit ír nekem ebben a dologban a kosárdi esperes, nagytiszteletű Kupa Dénes uram.

És elolvasta Cseke Józsefnek az esperes levelét, az első betűtől az utolsóig. Cseke József végighallgatta nagy figyelemmel. Nem szólt közbe. Csak akkor borult lángba az arca, mikor a levélben arról volt szó, hogy Kerekes Zsuzska máris mátkaságban van Süveges Balázsszal, a szolgabíró botos ispánjával. De a pap akkor sem nézett rája, csak tovább olvasott. Aztán,

mikor a végére értek a levélnek, akkor egy darabig hallgattak mindketten. Majd Bogdány tiszteletes ur megkérdezte:

- Hát, Cseke József öcsém. Még most is azt állítja, hogy kigyelmed hagyta ott a két tojást?

Cseke József bátran a pap szeme közé nézett, aztán nagyot sóhajtott.

- Azt én kedves tiszteletes uram, sőt egyebet is hagytam ott. A szívemet...

A pap a homlokára ütött, mintha most már értené a dolgot.

- Ahá! Ez hát a baj! A szép Zsuzskát ezért akarja kigyelmed kihuzni a bajból. Csakhogy az nem megyen, Cseke József öcsém! Mikor a becsületről van szó, akkor a szívnek csitt! Azt én meg nem engedhetem, hogy olyan lány kedvéért még a bűnét is magára vállalja. Nem, az nem lehet!

De Cseke József csak intett a kezével.

- Sose busuljon amiatt kedves tiszteletes uram. Csak írja meg bátran az esperes urnak, hogy ártatlan a Zsuzska. Nem lopott az tojást, én tőlem kapta ajándékba. Ő maga nem is tud róla, mert akkor cseréltem ki a háta mögött, mikor egy pillanatra kifordult a konyhából. S ha többet akarnak tudni Kerekes Mihály uramék, akkor jöjjenek ide, majd elmondom a többit. Ha pedig nem, hát akkor... akkor...

- Nos? Cseke József öcsém?

- Hát akkor úgy is jó, legyen boldog a Zsuzska. De nem lesz... Én tudom.

A pap még egy kísérletet tett. Nagyon a lelkére beszélt a legénynek.

- Nem értem. Az lehetetlen, hogy kigyelmed tojást lopott volna. Ilyenre gerelyi ember sohasem vetemedik. Nekünk, kik a hazánkból ideszakadtunk, az idegenek közé, mindennél drágább a becsületünk, mert az a magyarság becsülete. A szemem égne ki, hogyha a környéken ujjal mutogatnának ránk, a gerelyiekre: Nézzétek, ezek lopták a kosárdi tojásokat! Nem, Cseke József, ezt a szégyent nem hozhatja kigyelmed a falura.

Cseke József rázta a fejét.

- Nem is hozom, tiszteletes uram. Tudom én, mi a magyar becsület. Csak írja meg tiszteletes uram az esperes urnak azt, amit mondtam. A többi az én gondom.

S tán harapófogóval sem lehetett volna belőle többet egyetlen szót sem kivenni. Bogdány Gábor tiszteletes uram aztán nem is tudott okosabbat csinálni, minthogy megírta az egész dolgot úgy, ahogy Cseke József mondotta, a kosárdi esperesnek. Nem hallgatott el semmit, nem tett hozzája semmit sem. A többit intézze el az esperes ur, meg Kerekes Mihály, a kurátor. Ha tudják. S ám jöjjenek maguk Gerelyre, ha jónak látják. Három napi járóföld ugyan Kosárdtól, de akinek olyan kedves a becsülete, mint Kerekes Mihály kurátor uramnak, az bizonyosan nem sajnálja sem a fáradságot, sem a három napot tőle. Sőt a lovait sem.

Hát hiszen nem is sajnálta azt Kerekes Mihály uram egyiket se. Ahogy a kosárdi esperes elmondta neki a Cseke József üzenetét, tüstént fölkészülődött a három napos utra. Feleségstül, leányostól, sőt a Zsuzska vőlegénye, a szolgabíró botos ispánja, Süveges Balázs sem maradhatott el. Az ugyan váltig fogadkozott, hogy mennyi tömérdek dolga van. Szántással, hengereléssel, trágyahordással. A malacok is még a makkon vannak. A kukoricafosztás alig hogy megkezdődött. Ő ki nem mozdulhat otthonról száz bivalyért sem. Meg aztán érdemes is annak a két rongyos tojásnak olyan nagy feneket keríteni!

De bizony nagyon is érdemes volt. Most még jobban, mint azelőtt. Ne mondhassa azt senki emberfia, hogy a Kerekes Mihály, vagy a lánya becsületén csak egy csöppentés folt is maradt.

Mert amit Gerelyen megtudnak majd, a tiszteletes Bogdány Gábor uram segítségével, azt mind Süveges Balázsnak kell majd elmondania a főszolgabírónak, hogy tisztába legyen a dolog egészen.

Mikor Gerelyre megérkeztek, egyenest is Bogdány tiszteletes urhoz hajtottak, a parochiára. Ott aztán elmondta Kerekes Mihály uram, hogy mi járatban vannak, meg még egyebet is.

- Hogy köszönteti a tiszteletes urat az esperes ur is, Kosárról. Meg mi is nagyon örvendünk, hogy megláthatjuk idegenbe szakadt véreinket, a gerelyi, szlavóniai magyarokat. Ha ilyen szomorú alkalomból is, amiben mi járunkozunk.

Kerekes Zsuzskának erre a beszédre kicsordult a könny a két szeméből.

- Se éjjelem, se nappalom azóta, kedves tiszteletes uram. Hogy ilyen hinárba keveredik az ember, a maga hibáján kívül.

Alig tudta Bogdány tiszteletes uram megnyugtatni. Azután tüstént Cseke Józsefért küldött. Az meg otthon sem volt, éppen egy szekér fáért ment ki az erdőbe. A kosárdiak alig győzték türelemmel bevárni. Végre aztán mégis csak megjött Cseke József is. De neki is estek mindjárt Kerekes Mihályék, száz meg száz kérdéssel ostromolták.

- Már most mondja el, csakugyan kigyelmed adta-e Zsuzskának a tojásokat? Aztán hol vette? Kitől vette? Hogy vette?

Cseke József csak nagy nyugodtan hallgatta. Csak a szive dobogott, mikor a Zsuzsika könyben uszó két rózsás arcát nézegette.

- Hiszen elmondtam már a tiszteletes urnak, szólt csendesén. Én vittem a tojásokat, igenis. Mikor Zsuzsika kifordult a konyhából, akkor láttam meg, hogy az asztalon ott van a két tojás, amit a kéményseprő adott neki. Annak a helyébe hirtelen odatettem azokat, amiket én vittem. Zsuzsika a sűrű dolga közben észre sem vette, míg én magam nem figyelmeztettem rája.

- Dehát hol vette kigyelmed? kérdezte Kerekes Mihály. Mert azok a tojások valami idegen világból való tyuktól valók. Olyan csak a szolgabírónak van azon a vidéken. Az pedig el nem adja a világért sem. Hát becsületes uton nem juthatott hozzája.

Cseke József vállat vont. Becsületes, ártatlan arcával egyenesen a Kerekes Mihály szemébe nézett.

- Én a magam becsületes pénzén vettem a tojásokat, szólt. És pedig hát éppen ettől a felebarátomtól ni. Négy hatost adtam neki a kettőért.

És odamutatott egyenesen Süveges Balázssra.

No lett arra nagy fölindulás tüstént! Valamennyien fölugrottak az ülőhelyükből. Kerekes Mihályék hitetlenül, csodálkozva néztek Süveges Balázssra, aki se holt, se eleven nem volt már akkor az ijedelemtől. A bűnösség zavara ott sápadozott a két arcán. S hebegve mentegőzött.

- Én... én tölem?... Hogy mondhat ilyet... Hol? Tudja-e kicsoda vagyok én?

Cseke József csudálkozva nézett rája, mintha nem értené.

- Én bizony nem tudom, hogy kicsoda kigyelmed, szólt csöndesen. Akkor sem kérdeztem. Annyi bizonyos, hogy kigyelmed árulta a tojásokat a szentmártoni vásáron. Más is vett belőlük, nemcsak én. Nem is értem, hogy miért tagadja.

De annál jobban értették, tudták Kerekes Mihályék, hogy miért tagadja azt Süveges Balázs. Régóta is susogtak már arról, hogy a botos ispán mindenféle tilos uton szerzegeti a pénzét. Most már világosan láttak a dologban. Hiába is tagadta volna tovább a botos ispán. Csak arra

kérték Kerekes Mihályék a tiszteletet, hogy írja meg a dolgot szépen, sorjába, rendébe az esperesnek. Aztán Süveges Baláznak le is ut, fel is ut. Mert Zsuzsika még ott, a gerelyi parókhán megmondta neki, hogy sohasem lesz olyan embernek a felesége, aki a gazdáját meglopja.

* * *

Mikor a gerelyi új templomot a következő esztendő tavaszán fölavatták, akkor más járatban megint csak ott termettek Kerekes Mihályék Gerelyen. Csakhogy most másképpen jöttek. Csengős paripákon, amiknek a füle körül tarkavirágos selyemkendőket lobogtatott a szél. S a szekéren gyöngypártás menyasszony ült: Kerekes Zsuzsika.

Mert nemcsak a kosárdi tojások története sült ki, hanem sok minden egyéb is, aminthogy minden igazság napfényre jut rendszerint. Süveges Balázs nemcsak a kokhinkinai tojásokat dézsmálgatta, hanem a szuszékokat is. Ki is telt neki a becsület a bánkeszi szolgabírónál nyomban.

Ellenben Cseke József nemcsak a tojásokat vallotta ki, hanem azt is, hogy mióta Kosárdon járt, azóta nincsen is a szívének forróbb vágyakozása, csak az, hogy a szép Kerekes Zsuzsika legyen az élete párjává. Az ugyan nagy gondot szerzett Kerekes Mihályéknál. Főképpen a Zsuzsika édes anyja kesergett rajta.

- Hogy ezt az egyetlenegy lányomat bocsássam el? Olyan messzire! Annyi töméntelen idegen ember közé? Ahol sokan a szavát, a magyar szót sem értik?

De Bogdány Gábor tiszteletes uram nagyon megnyugtatta. S még jobban az, hogy a saját maga két szemével láthatta, hogy Gerelyen éppen olyan jó magyar emberek laknak, akárcsak Kosárdon. Mikor a templomavatásra seregestől tódult a nép a virággal diszitett gerelyi szép fehér templomba, régi magyar szokás szerint a templom legelső istentiszteletére hármassal ünnepet ültek a gerelyi magyarok: keresztelőt, esküvőt, urvacsorát. S a boldog pár, aki egymásnak holtomiglan, holtodiglan örökös hűséget esküdött, Cseke József volt, meg Kerekes Zsuzsika...

Fönn az orgona zengett s a gerelyi magyarok állva énekelték a gyönyörű zsoltárt: Im, béjöttünk nagy örömmel, fölséges Isten!

Majd Bogdány Gábor tiszteletes ur fölment a szószékre. És imára kulcsolta a kezét s szép tiszta, csengő hangon hálát adott.

- Ez a mi kis gerelyi templomunk az Istennek, a magyarok Istenének a megszentelt háza. Legyen boldog, legyen magyar és legyen otthon benne minden igaz magyar ember!

Kerekes Zsuzsika lehajtotta a fejét. Mig áhitatos imádságba merült, arra gondolt, hogy ő otthon van máris. Mert ahol ilyen becsületes, vallásos lelkű, derék, dolgos magyar emberek laknak, mint amilyen Cseke József, ott a magyar ember nem lehet idegen. S azt az imádságot, ami a gerelyi kis magyar templom orgonája zugásában, szelid, ezüstszavu harangja csöngésében a szlavóniai hegyek közé szerte szárnyal, bizonyosan meghallja, meg is hallgatja - a magyarok Istene. Aki még a kosárdi tojásokat is számon tartja.

A bánpataki kereszt.

Akármilyen furcsának látszik is, de való igaz, hogy a bánpataki toronyról egy gólya lerugta a fényes, aranyos keresztet. Az a gólya esztendőök óta békességesen megfészkelte a templomtetőn, nem bántotta senki, de egyszer csak azt vették észre a faluban, hogy a templomtető romlik; itt is, ott is fölszakadozik a zsindely s alóla néhol már a csupasz gerenda is kilátszik.

- Persze, a gólya! - mondogatták odamutogatva a hosszucsőrű békapusztitóra, aki gyanutlanul tekintgetett szét a kéklő világba.

Ekkor történt meg, hogy a jegyző ur beszaladt a puskájáért és ráfogta a gólyára. De az abban a szempillantásban nagy, nehéz rebbenéssel csattogtatta meg a szárnyait és fölrepült a fészkből, föl, egyenesen a toronykeresztre. A jegyző ott is rácélozott. Az öreg gólya akkor mérgeesen föltrebbent onnan is s nagyot csapott nehéz szárnyával a keresztre. A gólya, holtra találva, lezuhant a magasból, de utána zuhant a nagy aranyos kereszt is, tompán ütődve elébb a torony bádorfödelébe, majd a templom zsindelytetőzetét zúzva, törve.

Akik nézték ezt a vadászatot, bizony megcsóválták a fejüket. Az a kereszt, mikor hullott alá a magasból, olyan volt, mintha az Isten sujtó keze suhintana alá fenyegetőleg, feddően, a szegény, ártatlan gólya miatt, aki igazában semmit sem tehetett róla, hogy az idő vas foga még a templom tetejét sem kiméli meg.

Hanem hát a baj már megvolt, sőt nagyobbá lett. Azon segíteni kell. Az eső becsurgott a megrongált templomtetőn, fönn meg, a toronycsucson olyan volt az a torony, mint valami levágott kezű ember. Csonka volt. Az emberek nem is kívántak rája föltekinteni, mindjárt eszökbe jutott az ártatlanul elpusztított gólya, meg a lezuhant kereszt, ami azelőtt olyan büszkén, diadalmasan mutatta messze tájnak, hogy ott lakik az Isten a teremtő, áldó, segítő, Mindenható.

Végre is elhatározták, hogy rendbe hozzák a templomot is, a tornyot is. Hetivásárkor Kalamusz József a jegyző, meg Kispatkó Mátyás a bíró, mentek be e végett a városba. Ott föl is keresték Kubik uramat, a cserepest, meg Máté Gábort, a bádogost. Mestere lesz a templomnak, toronynak bizonyosan mind a kettő. Vasárnap csakugyan ki is mentek mind a ketten Bánpatakra. Egyenesen a plébániára szálltak, megbeszélték a dolgot a plébánossal és alaposan megvizsgálták a templomtetőt, a torony fölszakadozott bádorfödelét, aztán összesugtak. Sehogysem tudott a két mester megegyezni. Máté uram, a bádogos, azért plajbászt vett elő és töprenkedve rőtta egymásra a sok apró számot. Nyilván azt számítgatta, hogy milyen drága a bádog és hogy mennyi kell majd a toronyfödélhez. Vagy egy óráig is eltanakodtak ezen. Akkor aztán visszamentek a plébániára. Kubik uram egyenesen kirukkolt a számadásával.

- Hatszázhetven pengő forint az, főtisztelendő uram.

- Bizony, sok egy kicsit.

- Sok annak, aki fizeti, kevés annak, aki megdolgozik érte. Aztán, főtisztelendő uram, az olcsó munka rendesen drágább, mint a jó munka.

- Az már igaz; olcsó husnak hig a leve, a példabeszéd is azt tartja. Hanem az a baj ebben a számításban, hogy még azonfölül hátra van a kereszt.

- Benne van az is, főtisztelendő uram. Aranyozott, szép, nagy kereszt, éppen olyan, mint a régebbi volt.

- Igen? Akkor jó. De ki fogja azt majd föltenni? Tudja-e, mester uram, hogy a bánpataki torony tizenennyolc öl magas?

A mester megvakarta a fejét.

- Azt már magam sem tudom. Hanem van nekem egy jó, ügyes segédem. Bátor gyerek, annyit mondhatok. Nem ígérem ugyan, de azt hiszem, tíz kerek pengőért meg egy jó áldomásért elvállalja. Fölteszi azt a keresztet, ha a csillagos égig érne is az a torony.

Ebben is maradtak. Harmadnap már fölállították a nagy, vastag gerendákat, az állványokat, amik a tetőmászáshoz szükségesek. Jó zsaluzsányi cserépszindelyt hoztak tizenkét ezeret. Azt maga Kubik uram vizsgálta meg. Nem talált közte mindössze is huszonötöt, ami hasznavehetetlen volt. De a helyett is másat küldött Baksa Márton, a zsaluzsányi zszindelyégető.

Aztán folyt a munka szaporán. Azaz, hogy lassan biz' az, mert az ilyen munkát nem lehet elhamarkodni. Kubik uram, a cserepező, el is emlegette ezt napjában tízszer is, míg a segédjével a korcsma-söntésben iszogatta az előlegezett áldomást. Nem is tudom én, melyik ivott többet a kettő közül; annyi bizonyos, hogy vizet talán csak akkor látott ez a két cserepes, mikor megmosakodott. Néha akkor sem. Már Máté Gábor, meg a segédje, Zádori Pista, egészen más emberek voltak. Az iskolába szállásolták el a segédet, a tanítónál Máté Gábort. Csöndes, dolgozó emberek voltak. Naphosszat szabták a fényes vashézagot és a toronyfödél majdhogyan hamarabb készen lett, mint a templomtető; pedig kétszer annyi munka is volt vele.

De Zádori Pista reggel ötkor már talpon volt. Ahogy fölöltözködött, átszaladt a tanító házába, fölkelte a mestert, aztán indultak föl, az állványon, föl, a magasságba, a toronyfödélre. Pedig Juliska, a tanító ur szép, fiatal leánya, néha oda is szólt Zádori Pistának:

- Ugyan, mit sietnek olyan nagyon, Pista?

- Dolgozni, Juliska. Az Isten szép napja arra való.

- Az igaz.

- Aztán maga is dolgozik, Juliska. Hiszen minden reggel azzal jövök, azért kelek olyan korán, hogy hátha egyszer már én lennék a frisebb. De magát, Juliska, már mindig dolgozban találok.

A leány csak mosolygott.

Augusztus közepére készen lettek a toronynyal is, a templommal is. Már akkor a falu népe ujjal mutogatott a Kubik uram segédjére, Korozán Pepire, a hogy híre futott, hogy ő fogja a keresztet föltenni a toronyra.

- Ez az a bátor gyerek, Korozán Pepi.

Korozán Pepi pedig ilyenkor büszkén tekintett a toronyra.

- Hát hiszen, nem olyan nagy dolog az egész. Fél liter pálinka kell hozzá. Attól fölmegyen az ember az Ararát hegyére is. Aki bátor.

Föl is ment Korozán Pepi. Vasárnap reggel volt, ragyogó, pompás, vidám nyári reggel. A toronyban ünnepiesen csendült meg az ezüstsavu kis harang és a nép százával tódult a templom elé. Kubik uram, meg Korozán Pepi is ott volt. Pepi a kezében szorongatta a fél liter pálinkát, amitől az Ararát hegyére is fölmegyen a bátor ember. Zádori Pista jóakarattal oda-szólt hozzája:

- Pepi, jobb lenne azt a pálinkát majd azután meginni.

Pepi hetykén vetette vissza:

- Azután majd csak a másik fél litert iszom meg!

Azzal fölhajította a pálinkát. Nem maradt az üveg fenekén egy árva csöppecske sem. Elhajította az üveget. Aztán kézbe kapta a kötelet, amire a kereszt volt kötve és fürgén, bátran

kuszott fölfelé a létrán, fölebb, mindig fölebb, egész a toronycsucsig. Ott megállott. Letekintett egy pillanatra a rémséges mélységbe, ahol alant a sokaság lélegzetviassafojtva nézte a szédítő látványt. Pepi hirtelen fölkapta a fejét és fölhuzta a keresztet, lassan, vigyázva. Aztán a kezébe fogta és kereste a helyet, a hová be kell illesztenie a kereszt rudját. A szeme előtt két nagy üreg tátongott. Ijedten lekiáltott:

- Bíró uram! Két lyuk is van itt! Melyikbe tegyem a keresztet?

A bíró elszörnyedve nézett föl rája:

- Akkor véged van, fiam, ha kettőt látsz, - morogta csöndesen.

De még el sem mondta, már akkor Korozán Pepi megingott fönn a toronytetőn. Kezéből kiesett a kereszt és lezuhant a templomtetőre. S nyomban utána ő maga is. Egyik állványról a másikra esett, aztán a templomtetőre s onnan a földre. Élettelenül terült el a száraz, letaposott gyepen. Az asszonyok, lányok sikoltozva futottak szét, a férfie emberek elszörnyedve nézték a szerencsétlent, aki összetört tagokkal, mozdulatlanul feküdt a földön. Aztán vizet hoztak és elkezdték locsolni. De az nem mozdult.

Nem is mozdult meg többet. Ott temették el Bánpatakon s a sirja fölébe azt az aranyozott keresztet állították, amelyiknek áldozatává lett.

Hát így a bánpataki torony megint csak kereszt nélkül maradt. Ugy is állott egy esztendeig, csonkán, szomorúan. Olyan híre futott a környéken a szerencsétlenségnek, hogy nem akadt ember, akit másodszor rá lehetett volna venni a vakmerő vállalkozásra.

Az az egy esztendő éppen elég volt arra, hogy Zádori Pista a bádigossegéd, meg Szabó Juliska, a bánpataki tanító szép leánya, megszeressék egymást. Azaz, hogy szerették ők egymást akkor is, mikor a bánpataki templom tetője épült; de hát Pista nem szólt erről semmit. Mint segéd, míg nem a maga embere, addig úgy sem veheti el a leányt. De tavaszra már önálló lett; műhelyt nyitott bent a városban s a hogy becsületes, szorgalmas munkája nyomán istenáldás, tisztos kereset fakadt, akkor aztán kiment megint Bánpatakra és megvallotta a szíve titkát.

Nem volt boldogságuknak semmi akadály. És azért ki is tüzték az esküvő napját egy szép augusztusi hétfőre. De Zádori Pista már előtte való nap beállított Bánpatakra. Nagy, fényes, aranyozott keresztet hozott magával s egyenesen a templomhoz vitte. Ott még minden úgy volt mint tavaly; az állványokat el sem hordták, csak vártak rá, hogy majd akad ember, aki új keresztet tűz a régi helyére. Addig ott maradhatnak az állványok. Pista megvizsgálta valamennyit, megerősítette a létrákat, kötélre kötötte a keresztet, kezébe fogta s indult fölfelé. Nem vett pálinkás üveget a kezébe, hanem mikor a létra első fokára hágott, akkor föltekintett a kéklő magasságos égre és nagyot fohászkozott:

- Édes, mindenható Istenem, segíts meg!

Aztán vigyázva, lassan, óvatosan lépett egyik fokról a másikra, lassan huzva maga után a keresztet. Mindig fölfelé nézett, mindig az égre, mindig csak oda, a honnan az Isten örökös szeme tekint le rája.

Följutott. Fölhuzta a keresztet, beillesztette a helyére és aztán éppen olyan óvatosan ment lefelé is. Mikor lelépett a földre, már akkor százan meg százan várták ott alant s nézték a torony csillogó, fényes, aranyos keresztjét, ami büszkén ragyogott az Isten napjának rátűző sugaraiban. És Zádori Pista akkor is összetette a két kezét és akkor is ujra fölsóhajtott:

- Hála legyen neked uram és dicsőség!

A menyasszonya, Juliska, szívszorongva, szivrepesve sietett hozzá:

- Jaj, Pista, hogy is mert erre a merészségre vállalkozni?

- Isten nevében, Juliskám, Isten segítségével. Azzal kezdem, azzal végzem minden munkámat és akkor meg is segít mindig. Azzal kezdem holnap is a házasetünket és tudom, ha magára nézek, hogy nem hiába imádkozom. Ugy-e?

- Nem, Pista nem, - rebegte meghatottan Juliska és vőlegényével együtt sietett az orgonaszótól csengő templom felé...

Két levél meg két bokréta.

A táncmulatság napján már kora reggel talpon volt a ház. Maga Kosárdy Lajos, az apa, egy félórával hamarabb elment hazulról a hivatalba, mint rendszeren szokott; bizonyosan észrevette, mily izgalmat, fölfordulást csinál a házban a mulatságra való készülődés. Nem akarta, hogy talán miatta késlekedjenek a tömérdek tennivalóval. Csak Kosárdyné maradt otthon, a leányával, Katicával. No, volt porolás, rendezgetés, törülgetés, valamennyi szobában.

Már csaknem minden rendben volt. Katica százszor is abbahagyta a munkát. Vidáman, dudolgatva rendezgetett, de hát az a ruha, az a ruha! Százszor is befutott a kis hálósobába, megnézni a mulatságra készült fehér ruhát. Ott feküdt, az ágyon, kiterítve, hogy össze ne gyűrődjék. Katica büszkén tekintett rá, valahányszor meglátta. Igen, büszkeséget érzett. Nemcsak azért, mert a ruha csakugyan csinos és izléses volt, hanem azért is, mert a saját keze munkája az. Szerette volna az elvinni s megmutogatni mindenkinek, az egész világnak.

- Itt van. Az én munkám. Magam szabtam, magam varrtam.

Aztán el-elmosolyodott a türelmetlenségén. Majd fölsóhajtott:

- Édes jó Istenem, csak már este volna!

De az este még messze volt s a tennivaló még nagyon sok. Éppen az ebédhez való edényeket rendezgette Katica, mikor a nyitott ajtóban megjelent a levélhordó.

- Jó reggelt kívánok, kisasszonykám, - köszönt nagy vidáman. - Csomagot hoztam. Báli bokrétát. Mindjárt ki is hoztam a postáról nemcsak a szállítólevelet, de a csomagot is. Tudom, hogy türelmetlenül várják az ilyesmit.

Katicának a szive úgy dobogott, alig tudott szólni.

- Bokrétát... Istenem... vajjon ki küldi?

- Hát a virágkereskedő, kisasszonykám. Tessék aláírni a szállítólevelet.

Egy kicsit reszketett a keze, de azért valahogy aláírta a szállítólevelet. Azután nekiesett egyenesen a bokrétás doboznak. De a levélhordó még ott kotorászott a kezében tartott levelek között.

- Még egy levél is van, kisasszonykám.

- Csak tegye le, tegye le, kérem.

Mert a levél, az már kismiska, de a bokréta, a bokréta! Az a fő! Lázasan szaggatta föl a spárgát, amivel a doboz le volt kötözve, mialatt folyton a bokrétáról gondolkozott. Még nem is látta, máris elképzelte, amint kezében a bokrétával, besuhan a bálterembe, fehér ruhájában, mosolyogva, ragyogva,, boldogan. Már a muzsika is a fülébe csendült, a keringő, a csárdás... Végre fölpattant a skatulya teteje és előtűnt a bokréta. Elragadtatva bámult rá.

- Ó milyen szép, milyen gyönyörű!

Pompás, izléses, diszes bokréta volt. Csupa rózsza és szegfű. A rózsákból a legpompásabbak, a sárga, finom Maréchal-Nil; a hófehér Niphetos; a sárgás-piros Malmaison és a fejedelmi La France. Mindezt a bájos, illatos szegfű szálak tarka sokasága ölelte körül. Katica ujjongani szeretett volna. Az ajkához emelte a bokrétát és megcsókolta, boldogan. A virágok rá mosolyogtak, ő meg a virágokra.

- Te édes, kedves, bájos, illatos, szép bokrétám!

Az édes anyja az ajtóból nézte, Katica észre sem vette, csak mikor a hangját hallotta.

- Mi az, Katica? Micsoda bokréta?

- Jaj, anyuskám, - kiáltott, - olyan boldog vagyok! Nézd, nézd ezt a gyönyörűséget. Tán a királynénak sincsen szebb!

- Csakugyan gyönyörű bokréta. Hanem hát locsold meg vízzel, aztán tedd félre. Mert különben el nem végezzük a dolgunkat napestig sem. De vajjon ki küldi?

- Fogalmam sincs róla.

- Nini, - szólt Kosárdyné, - amint látom, itt levél is van. Hátha éppen az írja, aki a bokrétát küldte.

- Az igaz. Majd el is felejtettem.

- Lám, hiszen ez is neked van címezve, - szólt az anya, mikor a levelet megnézte.

Katica sietve szakította föl a borítékot. Rövid levél volt abban, alig néhány sornyi. De Katica alig olvasta el, egyszerre elhalaványodott. Majd elkomolyodott az arca, a szeme. Azután kiesett a levél a kezéből. Arccal odaborult az asztalra, és sirt, sirt keservesen. Az anya ijedten nézett oda.

- Mi az, mi az? - sürgette.

De Katica nem szólt semmit, csak sirt csöndesen. Az anya fölvette a levelet az asztalról s elolvasta. Az első tekintetre látta, hogy változtatott írással van írva; hogy aki azt írta, nem merete volna a nevét is aláírni. Névtelen levél volt.

- Kedves kisasszony! A holnapi mulatságra bokrétát fog kapni, de ne higgye, hogy az kegyednek szól. Az a fiatalember, aki azt küldi, tulajdonképpen Derencsényi Margitnak szánta a bokrétát, de ő visszautasította s csak azért küldték aztán kegyednek, hogy kárba ne vesszen. Erre figyelmezteti... egy jóakarója.

Kosárdyné haragosan dobta az asztalra a levelet.

- Jóakarója. Szép jóakarát, mondhatom. Csupa irigység. Ismerem az ilyen névtelen jóakarókat, akik mindig azon törnek a fejüket, hogy miképpen keserítsék meg a mások örömét.

- De csak nem irná, édes jó anyám, ha nem úgy volna? Nem, nem is kell nekem a bokréta. Nem is tudnék rá jó szemmel nézni. Legjobb, ha visszaküldjük a virágkereskedőnek, vagy kidobjuk az utcára.

Az anya feddőleg csóválta meg a fejét.

- Nem, nem úgy, Katica. Legelőször is el kell menned Margithoz...

Katica ingerülten szakította félbe.

- Margithoz? Soha, ebben az életben!

- No, no. Micsoda hirtelenkedés ez? Hiszen még azt sem tudod: igaz-e, ami ebben az utálatos levélben van. Én magam részéről szentül hiszem, hogy csupa hazugság az egész.

- Miért hazudna ilyet valaki?

- Ki tudja? Irigységből vagy bosszúságból. Egyszóval Margithoz okvetlen el kell menned, még pedig tüstént! Ezzel tartozol az ő barátságának, szeretetének. S aztán megtudod tőle az igazságot is.

Katica végre is engedett. El volt ugyan keseredve, de az anyja szelid és okos szavai lecsillapították. Fölölközött s a zsebébe gyűrte a kegyetlen levelet, aztán elindult. Akármennyire

igyekezett is magán uralkodni s eltitkolni felindulását, mégis meglátszott rajta, hogy izgatott. Sokkal egyenesebb lelkű volt, semhogy más képet tudott volna mutatni, mint amilyen. Érezte ő azt maga is. Azért nem is nagyon nézett sem jobbra, sem balra, csak ment, egyenesen a Derencsényi Margiték lakása felé. Azon gondolkozott, hogy mit mondjon Margitnak? Mert ha a levélíró igazat irt, akkor Margitnak tudnia kellett a dologról. És akkor, mint jó barátnőjének, meg kellett volna akadályozni, hogy vele így csufot üzzenek. No, de hiszen...

- Jó reggelt, Katica kisasszony!

Katica föltrezzent a tépelődéséből az ismerős köszöntés hallatára s arrafelé nézett. Bogáthy Miklós köszöntötte. Máskor örült volna Katica e találkozásnak, mert Bogáthy derék, jóra való fiatalember volt, akivel szívesen volt egy társaságban, de most sehogysem volt kedve még ahhoz sem, hogy beszédbe ereszkedjék a fiatalemberrel. Közömbösen, csaknem hidegen fogadta a köszönését.

- Jó reggelt.

Bogáthy kezét nyújtott a leánynak, aztán melléje állott. Mintha kísérijéül akarna szegődni.

- Hova igyekszik, Katica kisasszony? Valami sürgős utja van bizonyosan?

- Igen, sürgős, nagyon sürgős.

- Ejnye, ejnye. Pedig éppen oda akartam menni kegyedékhez.

- Sajnálom, Bogáthy. De most igazán nem térhetek vissza.

- Oh. Nem is kívánom. De legalább elkísérhetem, ugy-e?

Katica immel-ámmal felelt.

- Kérem. Ha tetszik...

A fiatalember csodálkozva tekintett rá.

- De hát mi baja, Katica kisasszony! Miért ilyen lehangolt? Én bizony azt hittem, hogy ma este jól fogunk mulatni.

Katica keserűen mosolygott. No, hiszen gondoskodtak már az ő mulatságáról! A fiatalember tovább beszélt.

- Aztán, azt hiszem, már meg is kapta...

- Mit?

- A bokrétát... Azt reméltem, hogy örömet szerzek vele kegyednek...

Katicának az arca vörös lett, mint a pipacs. Ah! Tehát ő volt az? Aki a visszautasított bokrétával kedveskedett! Szép kedveskedés! Merően nézett a fiatalemberre.

- Tehát ön küldte? És ezt még a szemembe meri mondani?

Bogáthy hűledezve nézett rá.

- Miért ne merném? Persze, hogy én. Hiszen ott kellett lennie a névjegyemnek is a virágok között, a bokrétában. Ugy rendeltem.

Katica felelet helyett kivette a névtelen levelet a zsebéből s odaadta Bogáthynek.

- Itt van, olvassa, ezért. Ez a levél ugyanakkor érkezett, mikor a bokréta. Képzelteri, milyen örömet szerzett.

Bogáthy gyorsan átfutotta a levelet, aztán visszaadta Katicának. Előbb nagyot nevetett, aztán megcsóválta a fejét.

- És ezt maga elhiszi, Katica? Ezt az ostoba cselszövényt, ami nemcsak gonosz, de még hozzá együgyű is!

- Micsoda cselszövény? Én nem tudom, mi igaz benne, mi nem. Annyi bizonyos, hogy Margitnak tudnia kell róla, ha igaz. És azért megyek hozzá, egyenesen, megkérdezni.

- No, hál'istennek! - sóhajtott Bogáthy. - Akkor nem is szólok többet semmit. Épen ott van Derencsényiéknél Borbáth Feri is, az én legkedvesebb barátom. Az előbb váltunk el egymástól. Elmegyek én is. Mindjárt megtud, kedves Katica, mindent.

Siettek már mind a ketten s alig pár perc alatt oda is értek. Futva mentek föl a lépcsőn, be, egyenesen a Derencsényiék lakásába. Csakugyan ott volt Borbáth Feri is. A vendégszobában ültek, Margittal meg az édes anyjával, hárman. Előttük az asztalon egy bokréta. Szakasztott mása annak, amit Katica kapott. Meg egy felbontott levél... Az is, mintha hasonlítana ahhoz, ami a Katica zsebében volt. De Katica azt aligha látta. Szinte reszketett a fölindulástól még most is. S a Bogáthy Miklós szavai után már zavarban volt; azt sem tudta, mit higgyen, mit képzeljen s mit nem. A sirás fojtogatta. Nem is köszönt, csak hogy kinyitotta az ajtót s a szobában meglátta Margitét, elővette a levelet a zsebéből s reszkető kézzel nyújtotta oda Margitnak.

- Itt van. Nézd. Olvasd el.

Margit szótlánul futotta át a levelet. De alig ért a közepére, már elkacagta magát. Ledobta a levelet az asztalra.

- Óh, a csacsi! Oh, milyen nagyszerű csacsiság! - S kacagott tovább vidáman.

Azután fölkapta a másik levelet az asztalról s odaadta a bámuló Katicának.

- No hát olvasd te is. Én is épen olyan bokrétát és éppen olyan levelet kaptam, mint te.

Katica elolvasta a levelet.

- Kedves kisasszony! A holnapi mulatságra bokrétát fog kapni, de ne higgye, hogy az kegyednek szól. Az a fiatalember, aki azt küldi, tulajdonképpen Kosárdy Katicának szánta a bokrétát, de ő visszautasította s csak azért küldték aztán kegyednek, hogy kárba ne vesszen. Erre figyelmezteti... egy jóakarója.

Ugyanazokkal a szavakkal, ugyanazzal az elferdített kézírással volt írva, amivel a másik. Katica visszaadta a levelet.

- Szóról-szóra ugyanaz, amit nekem irtak. Ezt hát mind a két levelet egy kéz írta, az bizonyos. De kicsoda? Bogáthy! Maga azt mondta, hogy itt mindent meg fogunk tudni. Nos?...

Bogáthy meghajolt a társaság előtt.

- Igenis, megtudnak mindent. Itt van Borbáth Feri barátom is. Egy héttel ezelőtt meghallottuk, hogy minden leány, aki a mai mulatságra készül, külföldről hozat bálruhát. Ki Bécsből, ki Párisból. Aztán megtudtuk azt is, hogy két derék magyar kislány hazai kelméből, a saját ügyes ujjacskáival varrja a báli ruháját. S mi ketten elhatároztuk, hogy annak a két kis leánynak elismerésünk jeléül egy-egy szép bokrétát küldünk... Ennyi az egész.

- Az egész? Hogyan?

- Ugy, hogy az a két kis derék leány: Kosárdy Katica, meg Derencsényi Margit. Reményilem, meg is kapták a bokrétát?

- De hát a levél?

- A levél? - vette át a szót Borbáth Feri. - A levél névtelen levél. Igaz uton járó ember olyat nem ír. Aki igazat ír, az alá meri írni a nevét is. Aki ezt a két névtelen levelet írta, az bizonyára arra számított, hogy a két kis leány majd szó nélkül megapprehendál egymásra, aztán... talán majd el sem megy a mulatságra egyikük sem. Irigység, bosszu az egész. Csunya irigység. Punktum.

A leányok egymásra néztek. Margit mosolygott. De a Katica szája pityergőre állott most is. Odament Margithoz s annak a nyílt, igaz barátságtól mosolygó szeme közé nézett.

- Édes Margitom! Bocsáss meg, hogy csak egy pillanatig is kételkedtem.

- Én bennem? De hát miért? Én nem kételkedtem benned egy pillanatra sem. Tudtam, hogy te lettél volna a legelső, aki figyelmeztettél volna, ugy-e?

- Persze. Hiszen éppen úgy gondolkozott édes anyám is. Azért küldött, hogy jöjjenek hozzád és kérdezzelek meg.

- No, hál'istennek. Megállj csak, Katicám, annál jobban fogunk mulatni! A névtelen levélíró meg csak hadd irigykedjék tovább.

- De hát, hogy tudjuk meg, hogy ki volt.

- Sehogy. Rá se kell gondolnunk. Az ilyen levelekkel így szokás bánni.

Azzal kapta a két névtelen levelet s mielőtt valaki szóhoz juthatott volna, bedobta a kályhába mind a kettőt. A papiros lángra lobbant s hamuvá lett egy pillanat alatt. A társaság szótlanul nézte. Aztán föllállott Borbáth Feri.

- Tisztelt hölgyeim. A dolog még nincs ezzel befejezve. Mert mi, Bogáthy Miklós barátommal még egyebet is elhatároztunk.

- Mit, mit? - sürgették a leányok.

- Én csak a magam nevében beszélhetek, - szólt Borbáth. - A magam részéről azt szeretném, ha a ma esti mulatságon az első négyest Katica kisasszonnyal, a másodikat pedig Margitkával táncolhatnám...

- Én pedig, - vette át a szót Bogáthy, - az első négyest Margit kisasszonnyal, a másodikat pedig Katicával... Ha ugyan jobban hisznek a bokrétának, mint annak a levélnek...

Kérdően, mosolyogva néztek a leányokra. Várták a feleletet. S azok lesütötték a fejüket és halkán, csöndesen susogták, hogy alig hallatszott. Előbb Margit, aztán Katica.

- Én a bokrétának hiszek.

Katica is neki bátorodott s halkán rebegette:

- Én is...

Derencsényiné gyönyörködve nézett rájuk.

- Óh, boldog, bohó fiatalság! Jó mulatságot!

A Karcsi.

A fiatalember megfogta az Ágnes fehér kis kezét és a szemébe nézett.

- Igazán nem haragszik meg? - kérdezte.

Ágnes ellenben lesütötte a szemét s míg szíve hangosan dobogott, csendesen, szinte susogva felelt:

- Nem, nem, Béla.

- Ha olyant kérek sem, ami magának nagyon kedves?

Ágnes ellenben lesütötte a szemét s míg a szíve hangosan dobogott, csendesen, szinte susogva felelt:

- Nem. Nem. Nem.

Magában meg azt gondolta:

- Jaj, Istenkém, Istenkém, mindjárt megkéri a kezemet ez a rettenetes Béla. Mit mondjak neki? Legjobb lesz, ha... igen... a mama. Beszéljen ő vele.

Thury Béla nekibátorodott.

- Hát, kedves Ágnes, adja nekem - a Karcsit.

A Karcsi tudniillik az a hamvasszürke, ostoba szarka volt, amelyik ott ugrált akkor is a Thury Béla meg az Udvardy Ágnes közelében, a tornác falához támasztott ormóttan nagy kalitkában, aminek a sodronyrácsát naphosszat hasztalan ostromolta Karcsi azért, hogy visszaszerezze az elrabolt szabadságát.

Ágnes nagyot lélekzett. Félig a boszankodástól, hogy megint csalódott és kérő vallomás helyett, ilyen váratlan feleletet kapott, de félig meg azért, mert örült, hogy... igen, hogy Thury Béla nem azt kérte, amit olyan szívesen adott volna neki: a kezét. Tehát Ágnes kisasszony nagyot lélekzett és még nagyobb nézett.

- A Karcsit? - csodálkozott. - Minek az magának?

- Az hosszú nóta, Ágnes.

- Hát dalolja el. Ráér.

Thury Béla nagyot nevetett.

- Az ügyvédi dolgaimtól igen. Arra céloz?

- Nem. Dehát ha nincs egyéb gondja, csak a Karcsi.

- Az nem csekély gond, Ágnes. Mert tudja meg, hogy én roppant babonás ember vagyok.

- Nem röstelli bevallani?

- Nem. Mert az én babonáim ártatlanok. Nem a boszorkányok, kísértetek és keresztutak babonái azok, hanem olyan ősi szokások, amik az emberre a hetvenhetedik nagyapjáról származnak örökségképpen s éppen azért úgy őrzi azokat, mint a régi almáriumot, vagy a kakukos órát.

- Például...?

- Például az a babona, hogy a szarka a vendég jövetelét hirdeti, hogyha csörög a háztetőn.

Ágnes tágra nyitotta a szemét s kárörvendő mosolygással csóválta meg a fejét, mintha valami turpisságon kapta volna Thury Bélát.

- Ahá! Most már értem! Tehát azért kellene a Karcsi, hogy mindig legyen vendég a háznál. Persze, olyan vendég, aki pört hoz, ügyet hoz. És pénzt, sok pénzt, nagy jövedelmet...

- Meg dolgot, munkát, Ágnes. És... és...

Az ajkán lebegett az a meleg, az a szives szó, amelyikkel úgy szerette volna elmondani, amire gondolt. De mint mindig, most is a torkán akadt az. Furcsa ember volt ez a Thury Béla. Szorgalmas és tiszta jellemű, de annyira bátortalan... Azaz, hogy magamagában nem bízott egy csöppet sem. Valahányszor ki akarta mondani azt a kérő, azt a meleg szót, amivel az Udvardy Ágneshez való vonzódását elmondja, mindig valami kételkedés akasztotta azt meg a száján. Hátha kinevet? Hátha nem tetszem neki? Hátha... hátha?... Ilyenkor aztán, most is, annyi hátha kavargott a fejében, hogy nem is csoda, ha kiszorított onnan minden egyebet, amit mondani akart.

Csak mikor alkonyat felé elbucsuzott Ágnestől és elgondolkozva bandukolt végig az utcán, akkor tett magának elkésett szemrehányást.

- Nohát, Béla barátom, - monologizált nagy boszusan, - csakugyan megérdemelnéd, hogy láthatatlan, azonban jó kemény öklű manók sulyos barackot nyomjanak a fejed bubjára. Te élhetetlen, te mamlasz ember, te! Hányszor az ajkadon volt már a szó: boldogság... Igen, hogy nem a pénzért, nem a vagyonért, a pompáért sóvárogsz, hanem a boldogságért, ami a szelid, nyájas otthonban, a becsületes munka nyomán terem. Ezt nem mered kimondani? Miért? Mert gyámoltalan vagy, kedves barátom, Thury Béla; olyan gyámoltalan, mintha csak az alapvizsgára induló zöld jogonc volnál.

Mialatt így korholta magamagát, szanaszét nézegetett, bár annyira elmerült a gondolataiban, hogy semmit sem látott a körülötte lévő dolgokból. Egyszer valami kirakat előtt állott meg, akaratlanul, ahonnan az alkonyat homályából a gázlángok sugaraiban ezerszinű fény, szinte cikázva ragyogott feléje. A fény annyira erős volt, hogy kizökkentette gondolataiból, melyek egyszerre odaszegeződtek a kirakatra.

Ékszer-bolt előtt állott s a kirakatban arany, ezüst és mindenféle drágakő csillogott. Egy pillanatra csaknem megvakította a gyémántok nyugtalan tüze, de mindjárt megszokta azt és akkor töprenkedését mindjárt ahhoz fűzte, amit látott. Az aranyművek között, amik a kirakatban pompáztak, észrevette a nagy karikagyűrűket, fiatal szívek sóvár vágyakozásának e kedves tárgyait.

- A végtelenség jelképe, - sóhajtotta Thury Béla. - Vajjon terem-e az én számomra olyan boldogság, aminek ez lenne a méltó jele? Vajjon mit szólna... ő... ha két ilyen karikával beállítanék hozzája?

Persze, a kérdéses ő, vagyis Thury Béla szerint: Ő, aki természetesen Udvardy Ágnes volt, minderről semmit sem tudott. S nem tudott egyelőre arról sem, hogy Thury Béla az alkonyatbéli monolog végeztével bement a boltba és némi válogatás után, ellenben minden alku nélkül megvásárolt két arany karikagyűrűt. Az egyik véletlenül éppen a Thury Béla gyűrűs ujjára való volt, a másik meg a kisujjára. De nem huzta föl, vagyis megpróbálta, de hamarosan lehuzta és a zsebébe tette mind a kettőt és azzal sietett haza.

Nagy meglepetés várta ott. A lakása ajtaja mellett ott függött az ismert kalitka, amit olyan jól ismert az Udvardyék tornácáról. És benne ugrándozott Karcsi is, a hamvasszürke vendég-hirdető. Sőt még azonfölül keskeny, rózsaszínű levél is várta Thury Bélát otthon s a levélben kedves magyarázat minderről.

- Itt küldöm a Karcsit, - írta hosszukás szarkaláb betűkkel Udvardy Ágnes - és kívánom, hogy teljesedjék vele a kívánsága: mindennap új vendéget, új pört, sok ügyet, munkát, nagy jövedelmet hirdessen a babonás ügyvéd házatájékán...

Új pört, sok ügyet, dolgot, munkát, nagy jövedelmet... Thury Béla tizszer is elolvasta a rózsaszínű levelet, a jókívánságok minden szavát. És a szemével úgy törölgette ki a szavakat. Szinte azt képzelte, hogy egyszer csak eltűnnek a levélből a prózai szavak s a helyükbe ott terem majd az az egyetlen szó, amit olyan mohó vágyakozással keresett a Karcsi utlevelében: a boldogság. Igen, igen. Bár azt hozott volna a Karcsi. Egy kis édes, örök boldogságot. Azt, aminek az a két aranykarika a jelképe!

Jókedvűen, füttyörészve nyitotta föl a kalitka ajtaját és a következő percben Karcsi már künn illegett-billegett az udvaron. Thury Béla nem győzött kacagni a mulatságos ugrándozásán.

- No, Karcsi barátom, - beszélt hozzája vidáman, - majd meglátom, igazi, becsületes szarka vagy-e. Én nem tartalak börtönben, mintha rab volnál. Légy szabad, ugrálj, röpj, le és föl. Az udvaron, a háztetőn. És aztán hadd látom, mit tudsz. Jön-e a nyomodban csakugyan a pör, az ügy, a munka, a nagy... nem, nem a jövedelem... hanem...

Mialatt a boldogság reménye újra fölédelt a szívében, gyöngéden megsimogatta a zsebében az aranykarikákat.

Karcsi barátunkat pedig nem nagyon kellett a szabadságra biztatgatnia. Volt a Karcsinak magához való esze. Amint künn érezte magát a kalitka rácsán, ugyancsak kipróbálta a szárnya erejét. Fölszállt a háztetőre, majd játszani kezdett a macskákkal, amelyeknek ős macskaszokás szerint, egyszerre szarkapecsenyére fájult meg a foguk. És Karcsi hirdette a vendéget is szaporán. Nem éppen azért, mintha csakugyan a babonát erősítette volna, de való igaz, hogy a Thury Béla dolga rohamosan növekedett. Mint ahogy növekedik minden szorgalmas embernek a dolga, mert hiszen az ilyen tulajdonságnak a híre mihamar szárnyra kél s a becsületes, munkás ügyvédre mindig, mindenki szívesen bizza az ügyes-bajos dolgát.

A fiatal ügyvéd naphosszat lótot-futott, törvényszékhez, telekkönyvhöz, bírósághoz, takarékpénztárhoz, vagy pedig otthon, az írásokba mélyedve, gondos megfontolással rótt a papirost, nehogy kára essék annak, aki a védelmét rája bízta. Olyankor, mikor az íróasztala mellett dolgoztatott, sokszor megtörtént, hogy Karcsi a nyitott ablak párkányára telepedett s onnan nézte, gubbaszkodva, a farkát billegetve, a Thury Béla szorgalmas munkálkodását. Néha, mikor már megunt a várakozást, kettőt-hármat csörgött, mintha csak Thury Bélát korholgatná.

- Elég már! Elég már!

Olyankor Béla rendszerint abbahagyta a munkát s eljátszogatott a barátságos szarkával, aki lassanként úgy hozzája szokott, mint valami hűséges, házőrző kutya. Elkisérgette Bélát, ha az udvaron sétált s még a szobájában is meglátogatta.

A tömérdek munka közben Béla elő-elővette a karikagyűrűket s hosszasan nézegette őket, míg boldog álmodozással szötte a jövőre való kedves terveket. Százszor is elhatározta már, hogy elmondja, amit a szíve mélyén rejteget, Ágnesnek. De a hosszú töprenkedésnek mindig csak egyetlen egy szó lett a vége: holnap. Majd holnap.

És a holnapok, sőt a holnaputánok is egymásután multak, de Thury Béla mégsem mondta el. Mindig új, meg új mondókákon törte a fejét, bár mindig ugyanazok között a szelid tervezgetések között nézegette az aranykarikákat, amiknek nincsen se eleje, se vége. Mint annak a boldogságnak, amire Thury Béla vágyakozott.

Egyszer, valami rózsafelhős délután, miután elfáradt a munkában, letette a tollat. Az ablakra nézett, mert azt hitte, hogy a Karcsi most is ott gubbaszkodik. Már szinte várta az ismerős hangot, ami az ablakpárkányon megszólal. De nem hallott és nem látott semmit sem.

- Bizonyosan valamerre vadászgat, vagy elkalandozott, új vendéget keres, - gondolta magában.

És kinyitotta a fiókot, amelyikben az aranykarikákat tartotta. De egyszerre visszahökkent. A gyűrűk nem voltak a fiókban. Kiforgatta a zsebeit is, mert néha, szándékosan ott szokta felejtetni a kedves karikákat. De ott sem voltak. Az aranykarikák eltűntek.

A szomorú tapasztalatra, őszintén szólva, legelőször is a füle tövéig elpirult. Olyasmit érzett, mintha kedves titka, amelyet olyan féltve őrzött és gyöngéd álmodozásokkal ápolgatott, egyszerre a világ szájára került volna. Majd boszus lett. Arra gondolt, hogy a háza közelébe bizonyosan valami házi tolvaj férközött, aki ime, mindjárt meg is rabolta. Nemcsak az ékszereitől, de az álmaitól is...

Ilyen vegyes érzésekkel ment rendes délutáni sétájára. Az útja éppen az Udvardyék háza előtt vezetett el, tehát, amint gyakran megtette, most is betért oda. Ágnes ott ült most is a tornácra, egyes-egyedül volt s valami kézimunkán dolgozgatott, ami előtte kiterítve, az asztalon feküdt. Béla már éppen köszönni akart, de a szeme egyszerre valami ismerős hang irányába tévedt s odatekintett. Az udvaron ott sétált a Karcsi. Azaz, hogy nem sétált, hanem ugrált most is és a farkát billegette s mikor Bélát meglátta, egyenesen feléje tartott, mintha jó házigazda módjára ő sietne a kedves vendég elébe. Thury Béla csodálkozva mosolygott rája.

- Hát te, te szökevény, mit csinálsz itt?

Ágnes letette a kézimunkát s kezet nyújtott Bélának.

- Mit csinál? - kérdezte ő is tréfás komolysággal. - Rosszat csinál. Nézze, milyen kellemetlenséget szerzett, a haszontalan. Hogy szabadnak érezte magát, bizonyosan fölébredt benne a szarkatermészet.

- Hogyan?

- Ugy, hogy lopott. S ez még kisebb baj volna. De a lopott jószágot egyenesen idehozta mihozzánk. Délután egyenesen ideszállott előmbe az asztalra s a csőréből ezt ejtette ki... Nézze...

A kézimunkát fölhajtotta s alóla kivett két csillogó arany karikagyűrűt.

Arra aztán úgy elpirult Thury Béla, hogy alig tudott zavarában szóhoz jutni. Csak nézte, nézte a két aranykarikát, noha a legelső pillantásra megismerte azt tüstént. Azok a kedves karikák voltak azok, amelyek az ő íróasztaláról eltűntek. Bizonyosan szelid tervezgetései alkalmával ott felejtette őket az asztalon. Karcsi pedig, mint minden szarka, nagyon szereti az ilyen fényes jószágot...

Azt is, a többi is aztán mihamar kitalálta Thury Béla. S amint így, a lélekzete is szinte elállott és a zavara, a pirulása elborította szívét, lelkét, férfias arcát... Fölpillantott... És akkor látta, hogy bizony Ágnesnek az arcát is előnti valami különös szelid pirosság, noha mosolyogni iparkodott.

Thury Béla akkor egyszerre valami különös meghatottságot érzett. Megérezte azt a pillanatot, amit oly gyakran maga elébe képzelt. S a hangja reszketett, mikor megszólalt. Csöndesen, szeliden.

- Hát... édes Ágnes... A Karcsi az én gyűrűimet lopta el. És... és... igen. Hát hiszen jó helyre hozta...

Akkor aztán meg Ágnes zavarodott meg.

- A maga... gyűrűi?... Jó helyre?... Mit beszél, Béla?

Nem félt már, nem töprenkedett már Thury Béla. Meglátta az Ágnes piruló arcából, hogy... beszélhet. Szívesen hallgatják...

- Azt, hogy ugyis régen akartam már magát megkérdezni, édes Ágnes. Hogy mit szólna hozzája, ha ebbe a két gyűrűbe két nevet vésetnénk? Az egyikbe a magáét... A másikba az enyémet...

És Ágnes szeliden, boldogan mosolygott. Nem szólt semmit, de mosolygása, arca pirulása száz feleletnél is többet mondott. Piruló arcocskáját lehajtva, kis kezét odanyújtotta Thury Bélának, aki a kisebbik gyűrűt mindjárt rája is huzta...

A Karcsi pedig szürke, hamvas fejével rájuk nézett, majd kettőt-hármat ugrott, mintha örömében táncra kerekednék. Ugy forgatta ravasz fejét jobbra-balra, mintha csak azzal dicsekednék, hogy azt a két aranykarikát ő kovácsolta...

A bajnok.

A kirándulás legélvezetesebb pontja kétségkívül az volt, mikor a társaság az erdei vadász-lakhoz megérkezett. Dalolva, kacagva köszöntötték a lombok sátra alatt, a rengeteg sűrűjében szerényen meghúzódó rozoga vityillót, mely ott a világtól elhagyatva, az erdei völgyek és bércek ölén mesebeli tündérpalotának látszott. Elragadtatásukban verseket szavaltak hozzája, persze sorokat idézve Petőfi, Tompa, Kerényi verséből, amelyben a három híres költő valaha versengett a cemétei erdei lak magasztalásában. Mindamellet az öregebbek, az anyák és a nénik, valamint az idősebb férfiak a praktikus oldaláról fogták föl a dolgot és igyekeztek otthonossá tenni a magános vadászviskót, ami nem is Cemétén volt, hanem a Vértések között.

Fölállították a nyársakat, amiken majd a zsványpecsenyét sütik s galylyat hordtak, hogy tüzet rakjanak, míg az asszonyok a bográcsot tisztogatták a pörköltnek, szalonnát vagdaltak, burgonyát hámoztak és a cselédeknek parancsoltak.

A fiatalság csak a felöltőit helyezte el a vadászlakban. Mindenki alig várta, hogy megszabaduljon a fölösleges és terhes málhájától, hogy annál könnyebben, gondtalanabban és vidámabban kelhessen utra, a kirándulás tulajdonképpen való céljához: Vytán vár romjaihoz.

A szeleburdi Takács Feri bolondos jókedvében cigánykereket hányt a pázsiton, amin a leányok teli tüdővel kacagtak, mialatt Takács Feri égre-földre esküdözött, hogy ő akár a vár fokára is fölcigánykerekezik. Nem került rá a sor. Kergye Béla, a kirándulás főfőrendezője előre törtetett a társaságban, azután az élére állva annak, harsány hangon adta ki a jelszót:

- Hölgyeim! Uraim! Indulás! Előre! Direkció: Vytán vár!

Mint valami diadalmas hadvezér, olyan büszkén nézett végig a szerteszét szóródott tarka csapatján. Hát nem éppen katonás rendben voltak, annyi bizonyos. A lányok számócát, virágot szedtek, a fiuk mulattatták őket bókka, tréfával, nótával, adomával.

De a jelszóra azért tüstént mozgolódás támadt a csoportok között s mindenki a rendező felé igyekezett. Csak Ligeti Etus állott meg mozdulatlanul, egy vén tölgyfa oldalt hajló ágához támaszkodva s merően nézve a vadászlakot. Mintha ábrándoznék. A Kergye Béla sasszeme észrevette azt tüstént, s három ugrással ott termett a leány mellett.

- Hát maga nem tart velünk, Etus? - kérdezte. - Miről ábrándozik?

- Nézze, Béla, milyen poétikus kép ez itt! Igazán, mintha a régi troubadourok regéi eleve-nednének meg itt előttem. A vadászlak az erdő közepén s a daloló, mulató társaság körülötte. Ugy-e költői?

Kergye Béla kicsinylően fintorgatta az arcát.

- Ugyan! Bánom is én a költői képeket! Ócskaság az egész. Ma a motor, a benzin, az automobil, a villám kora van. S a sport az élet. A többi számárság.

Etus majdnem elhitte neki. Büszkévé tette s abban a pillanatban egy kicsit elbizakodottá is a Kergye Béla figyelme. Hogy így külön észrevette, foglalkozott vele, érette jön, nehogy el-maradjon.

A rendezés érdeme kétségkívül a Kergye Béláé volt. De a társaság közvéleménye szerint a hivatottság is. Hiszen az egész uton, míg a városból az erdőre értek, egyébről sem beszéltek, csak róla. Abból az alkalomból épen, hogy a héthvári versenyen Kergye lett a győztes. A tíz kilométeres motorbajnok. Most ezt a diskurzust csak egy ember hallgatta. Kedvetlenül nézett a motor-bajnokra s annak a szavaira az ajka szögletében finom mosoly suhant el. Komoly,

nagy kék szemével, halvány arcával Kergyére nézett, de úgy, hogy egyuttal az Etus arcát is látta.

- No, azt nem lehet éppen mondani, - szólt csöndesen. Hiszen bizonyos, hogy a technikai tudományok újabb vívmányai és alkotásai nagyszerűek és szinte átváltoztatják az emberiség életét, de azért a poézist sem szabad megvetni. Mert az a lélek virága, a szív illata. Az, ami mindent széppé teszi.

- Tán a villamos battériákat is? A telefont, a telegráfot, a fonográfot?

- Persze, azt is. Majd ha annak a poétája megszületik. Most még mindaz sokkal fiatalabb találmány, semhogy közkinccsé lehetett volna. De majd eljön az idő, amikor a költők éppen olyan rajongó, szép strófákat dalolnak majd azokról is, amilyen szép verseket irtak a régi nagy költők a Göncöl-szekeréről, a tavak rozoga csónakjáról s a négylovas uri hintókról.

Kergye hüvösen nézett rája.

- Ejh, - szólt fitymálva. - A fő a motor. A sport. Punktum. Nos, Etus, indulunk?

- Hogyne indulnánk!

Rá se nézett a halvány, szőke fiura, aki a poétákat magasztalta. Örült, hogy a tíz kilométeres motor-bajnokkal mehet, legeslegelő. Büszkén, mintha győzelmes lovagot kísérne. Pedig az a halvány szőke fiu olyan busan nézett utána!

Fájt neki, nyilván, hogy ezt a különben okos és kedves leánykát is megszédíti a külsőség, a divat s összetéveszti a komoly és nemes férfiasságot, a tíz kilométeres motor-bajnoksággal. De nem mutatta, hogy bántja a dolog. Szerény, szelid és nagyon komoly fiu volt ez a szőke gyerek: Kemény Pál, akit közönségesen csak a kis tanítónak hívtak. Bizonyosan azért, mert maga is kicsi ember volt, fiatal is és csak valamivel nagyobb azoknál, akiket a héthvári iskolában az ábécére tanítgatott.

Tartalmas, komoly fiatalember volt Kemény Pál. De most, mikor a Kergye fölényét ilyen biztosan és szomorúan éreznie kellett s némi irigységgel látta, hogy annak külső ügyeskedése mennyivel becsebb az ő lelke műveltségénél, egy pillanatra maga is arra gondolt, hogy mégis többet ér, ha az ember a kerékpárral meg a motorral tud bánni és tíz kilométert átnyargalni rajta, a poéták összes rimeinél és holdvilágos ábrándjainál.

Csöndesen bandukolt, elgondolkozva, majd figyelve, az erdei gyalogösvényen s a fák között kanyargó vidám társaság között. Nem is vették észre, jóformán csak akkor, mikor valamelyik leány a napernyőjét, kézi kis kosarát vagy a felöltőjét elejtette s Kemény Pál sietett azt fölemelni. Vagy virágot, árvalányhaját tépett a lányoknak, némelyiknek lepkét fogott egy-egy tisztáson. Látszott rajta, hogy örül, ha valakinek a kedvét keresheti és azzal is rajta lehet, hogy a lányok jól mulassanak. Megköszönték neki s aztán dalolva, kacagva tovább mentek.

És azért minduntalan csak Kergyéhez húztak, a motorbajnokhoz. Mindenik csak az ő közélébe vágyott. Az persze szünetlenül intézkedett, tréfált, a turfról s a bajnoki mérkőzésekről beszélt és hálás bókkal köszönte meg az elismerést, amit sűrűn kapott a leányoktól.

A sok szeleburdi, vidám, gondtalan és tapasztalatlan pipiske valóságos hőst látott már a motor-bajnokban, annyit beszéltek róla. És beszélt ő maga is, maga magáról. Olyan erős és hatalmas férfinak tartották, aki a bajnoki címért halálos küzdelmet vívott. Egyik sem gondolt rá, hogy voltaképpen a benzín motoros gép volt a bajnok, Kergye pedig csak a masinista, aki fölült a gépre.

Fiatal szívüket itt, az erdő árnyékos mélyén, szinte megbabonázta a bajnoki cím varázsa s majdnem büszkévé tette őket, hogy vele, a bajnokkal járják az erdőt. Eszükbe sem jutott, hogy fontolgassák a dolgot, még akkor sem, mikor a várhegy alá érkeztek, ahonnan föltekintettek

az ormon álló omlatag bástyafalakra. Hejh! pedig ha azok a sisakos, páncélos, acélvértés vitézek egyszerre csak előbukkantak volna a lőrések mögül! Akik valaha véres diadalokat vívtak itten! Élet-halálra, férfi férfi ellen! Villámló csatabárdal, suhanó kelevézzel! Be kacagnák ezt a motor-bajnokot, aki flanelingben, vászonsapkában, azért mert a dupla kerekű motoros szerszámon nagyon tud szaladni, hát bajnoknak hivatja magát. Azok ott, akik Vytán vár védelmében vagy ostromában valaha elvérzettek, nem ilyennek adogatták a bajnokság koszoruját.

Most nem harsant a szilaj kürtszó, ami a várvédő leventéket a bástyákra hivatgatta volna. Meg sem is hallották volna, odalenn, a völgyek tövében, ahol örökös álmukat álmodják. S a vidám társaság könnyedén foglalta el, dalolva, a régi sasfészeket. Mindössze a hegyet kellett megmásznia a lányoknak és az sem ment ugyan könnyen, azonban bizvást állíthatjuk, hogy a legkisebb veszedelem nélkül följutottak valamennyien. Aztán széjjeloszlottak a romok között.

Némelyik a bástyára állott, ahonnan végig lehetett látni a Vértesek haragos zöld rengetegén, a hullámos hegyhátakon és mély völgyeken. Mások fáradtan ültek le valamely falomladék tövében és arról beszélgettek, hogy vajon mik történtek itt valaha. Közben daloltak is s a nóta vidám akkordjai szanaszét szállottak a hegyek közé, ahonnan egy-egy hangot visszavertek a pajkoskodó hegyoldalak.

Takács Ferinek az a bolondos ötlete támadt, hogy fonjanak koszorut Kergye Bélának a fejére s a gondolat hamarosan népszerűvé lett. A lányok a várfalak között virágot kerestek és szedtek, bár ugyancsak keresni kellett azt. Imitt-amott mégis akadtak holmi csenevész virágra s némelyiken el is csodálkoztak, hogy miképpen kerül ide a kövek közé. Egy kis vártéren, ami valaha toronyszoba lehetett, mogyoróbokorra akadtak s annak éretlen gyümölcsét épen Ligeti Etus tépte le, hogy a bajnoki koszorut az is tarkítsa.

Alig öt-hat perc alatt összegyűjtötték mindazt a virágot, amit csak az avatag kötörmelék között összeszedhettek, aztán leültek és kötötték a koszorut. Kergye Béla önhittén mosolyogva nézegette őket.

De alig fogtak hozzája, sajátos képe lett a világnak köröskörül. Aki nem látta az erdei vihart, az el sem tudja azt képzelni. A vidám társaság arra sem ért rá, hogy megfigyelje, mi történik, olyan mesés gyorsasággal ütött rája a vihar. Amint legelső szárnycsapása bugva elzugott a fák között, fönn, a magasságban egy szempillantás alatt összefutottak a sötét fellegek. Megdördült az ég és hatalmas tűzkigyók cikláztak keresztül-kasul a látóhatáron. A madarak ijedten rebbentek idestova, mintha buvóhelyet keresnének azok is. Azután megint egy szélroham feküdt neki a várhegynek és megrázta a fák koronáját, elszáradt gallyat tépve róla s szanaszét csapkodva, mintha száz kézzel verekednék. S végre a szél és mennydörgés között megeredt a zápor. Nem készült az sem, egyszerre csapott le, előbb kövér csöppekben, majd mintha öntenék, úgy zuhogott alá.

A nóta, a kacagás, a tréfa elnémult. S a koszorukötésről mindenki megfejtkezett. A kisebb lányok szepegtek s a kéthárom cselédasszony, aki velük volt, sietve adta rájuk a felöltőt és ölbe kapták őket. A kalapokat igyekeztek menteni főképpen az esőtől s kendőbe takargatták. A társaság zavarodottan fölbomlott s néha egy-egy erősebb égdörrenésre egy-egy félénkebb leány fölsikoltott. De mindenki Kergyét kereste. Az egyik a nevét kiáltotta, a másik kérdezve nézett rája.

- Mit tegyünk? Béla! Béla! Mit csináljunk?

A motor-bajnok már akkor lefelé igyekezett a várhegyről. Csak úgy futtában kiáltott hátra a leányoknak.

- Utánam! Siessünk vissza a vadászlakhoz.

S maga jó példával járt elől, többet nem is látták a leányok. Mintha elnyelte volna előttük az erdő. A motor-bajnok nemcsak a motorral tudott bánni, hanem a lábaival is, most megmutatta. Iramodva futott a vihar elől, félöles ugrásokkal, a fák és cserjék között. A társaság, persze, igyekezett a nyomában. Zavartan, össze-vissza kuszált hajjal, ruhával, sikoltozva futottak a vadászlak felé, mialatt a zápor paskolta őket. Némelyiknek volt esernyője, de a szélben, a fák között annak is alig lehetett hasznát venni. Mindenki csak a menekülésre s csak magára gondolt és meg-megcsuszva a sikamlós erdei avaron, rohant előre, vissza, a vadászlak felé, a motor-bajnok nyomában.

Etus már a vihar kitörésekor sietett le, a kicsinyekkel a várdombról. Bosszus volt, látva a fiatalembereket, akik egyszerre minden figyelemről megfejtkeztek. Mintha a lakkcipőjük jobban érdekelte volna őket, mint a leányok, akiket még csak néhány perc előtt is bókokkal halmoztak el. Etus elhagyatottnak érezte magát s azon törte a fejét, hogy miképpen óvhassa meg a gyöngyvirágos uj kalapkáját. Nem sok idő volt a gondolkozásra. Már levette a fejéről s éppen akkor egy ismerős hang szólalt meg mellette.

- Etus, ha megengedi. Nem lehetnék segítségére?

Kemény Pali volt, a kis szőke tanító. Az egyetlen a fiuk között, aki nem szökött meg a vihar elől. Sőt teljesen nyugodt volt és mosolygott akkor is. Néha, mikor az orkán erősebb rohammal zugott el a füle mellett, még szinte gyönyörködve nézett be a rengetegbe, mintha tetszene neki, hogy az a zivatarral viaskodik. Etusnak kimondhatatlanul jól esett, hogy most, mikor senkisémm törődik vele, a fiu itt maradt, bizonyosan megvárta, őt várta, hogy elhagyatottságában, a bajban, zavarban támogassa. Hálásan mosolygott feléje.

- Köszönöm. Nagyon köszönöm. De hát mit segíthetne?

Kemény Pál már akkor a zsebéből egy kis csomagot vett elő s azt bontogatta. Az egész dolog nem volt nagyobb egy közönséges pénztárcánál. Etus kíváncsian nézte, hogy mit akar vele. Hamarosan megtudta. Kettőt-hármat fordított rajta a fiu, aztán megrázta s a csomag egyszerre kibomlott. Egy vizálló köpeny volt az, még kámzsza is volt rajta, ami a fejet védje. Kemény szó nélkül Etusra adta a köpönyeget s a kámzsáját a lány fejére huzta.

- Így. Most már zuhoghat a zápor.

Aztán kifeszítette az esernyőjét és karonfogta a leányt. Az szóhoz sem jutott, olyan gyorsan történt mindez. Eshetett már az eső, döröghetett az ég s zughatott az orkán. Etus nem érzett abból semmit sem. Sőt mulatott rajta. A fiu, amint karonfogva vezette a sikos ösvényen, még mulattatni is ráért.

- Látja, Etus. A természet ilyenkor a legszebb. A viharban. Mikor rettentő erői birókra kelnek. Ilyen gyönyörű panorámák mellett mivé törpülnek az emberek apró-cseprő ügyeskedései!

Mindezt affektálás, dicsekvés nélkül mondta, mintha csak azért beszélne, hogy a leány ne unatkozzék. Aztán, ahol a vizmosáson át kellett ugorniok, ott a fiu előre átugrott s a tulsó partról kezét nyújtotta Etusnak, hogy az könnyebben ugorhasson és el ne csusszék. S mentek tovább, egyenesen, nyugodtan, a vadászlak felé. Nem félt, nem sopánkodott. Olyan nyugodt, olyan erős volt, amilyennek az igazi férfinak lenni kell. Előttük rendetlenül, sikoltozva, ázva a viharvert kiránduló csapat.

Jó fertályórába került, míg a vadászlakhoz értek. A zavar s a vihar pusztítása még csak ott látszott meg ugynevezett teljes pompájában a társaságon. Némelyik csuronvizzé ázott, de a szél, az eső s a sár valamennyit ugyancsak megviselte. Csak Kemény Pali meg Ligeti Etus sétáltak be csöndesen, jókedvvel a szétázott társaság közé. A zivatar alig látszott rajtuk, még a cipőjük is csak egy kicsit ázott meg. Annál siralmasabb volt a motor-bajnok állapota. Mintha

csak önzéséért rajta állott volna legjobban bosszút a vihar. Ott didergett a vadászlak sarkában és sopánkodott a tönkrement sport-öltönyén.

Etus Kemény Palira nézett, majd Kergyére. Az előbbi nyugodt, mosolygó, okos arca mellett olyan szájalmasnak, olyan mulatságosnak látta a szép, a diadalmas bajnokot! Majdnem fölkapagott. Mig levette a vizálló köpönyeget és átnyújtotta Keménynek, hálásan nézett a kis szőke tanítóra és hangosan, hogy Kergye is meghallja, melegen szólt hozzája s a kezét barátságosan meg is rázta.

- Köszönöm, nagyon köszönöm a jószágát, Kemény. Maga igazán derék, kedves fiatalember. Mondhatom, sohasem felejttem el ezt a szivességét. Soha! Soha!

Kemény Pali szerényen tiltakozott.

- Kérem, Etus kisasszony, nincs azon semmi köszönni való. Hiszen kötelességem volt, amit tettem. S örülök, hogy szolgálatára lehettem. De még jobban, hogy az magának olyan jól esik.

Mosolyogva néztek mindketten a motor-bajnokra, aki már azzal küzdött, hogy a pocsékká ázott ruháját a tűz mellett megszáritsa.

A nyári zivatar hamarosan elült s a szárazon tartott rőzse megint lángra lobbant a vadászlak előtt. A nyársak forogtak fölötte s a bográcsokból a pörkölt étvágygerjesztő illata a társaság felé csapott, amely kezdett megint jó kedvre hangolódni.

De a tiz kilométeres motor-bajnokság többé szóba sem került. Mintha a zápor azt is elmosta volna végképpen, a Vytán-vári koszorúval együtt.

Amit a vak ember is lát

A szürke, nagy város már fölébredt. Csörömpölve nyitak az ablakok egymásután; az utcákon meg a vizöntöző kocsik nehézkesen, lassan döcögtek végig. Még az éjszaka friss levegője érzett, a port nem kavarták még fel a robogó fogatok s a kenyér és mulatság után futkosó emberek. A reggeli ürességbe szelid madárcsicsergés vegyült.

A népliget sűrű lombozatu, árnyékos fái közé egy különös pár igyekszik: egy öreg ember, akit egy fiatal ember karonfogva vezet. Az öreg ember vak. Mindenki ismeri a városban: Moravek Sebestyén, aki a szappanfőzésből hosszú, becsületes munkásságával meggazdagodott s most nyugalmas, de vaksága miatt boldogtalan öregséget él. Minden reggel így szokott ide kísértelni, unokája, a derék Kovács Gusztáv karján. Az emberek tisztelettel köszöntik őket, az öreg meg csak tovább tapogatja ezüstgombos botjával az utat, tétován, bizonytalanul, vak öreg emberek szokása szerint.

Már odaértek a megszokott köröndhöz, ahol ülőhelyek vannak elkészítve a pihenni vágyó sétálóknak. Ott az öreg még egyszer megüti botjával a lócát, aztán megfordul s lassan, vigyázva leül. De megismeri, a vak emberek csodálatos érzékenységgel, hogy ez nem az ő megszokott helye.

- Miért ülünk ide, Gusztáv?

- El van foglalva a rendes helyünk, nagyatyus.

- El van foglalva? - kérdi mérgesen az öreg, - s ugy mondogd ezt, mintha az mindegy volna!

- De hát édes nagyatyus, mit csinálnék?

- Mit-e? Hát pofon vágnám a gazembert. Minek ül az én nagyapám rendes helyére!

- Pofon üssek, nagyatyus, két asszonyt?

- Asszony? Az más, Gusztáv. Hát miért nem mondogd? No, akkor csak ülünk itt. Tanuld meg fiam, hogy mind haszontalan ember az, aki az asszonyokkal gorombáskodik. Hej, Gusztáv, Gusztáv! Az én koromban milyen mások voltak az emberek! Bezzeg, mi nem mertünk volna az édes anyánk akarata ellen cselekedni!

- Ugy beszélsz, édes nagyatyus, mintha rám célozgatnál.

- Igenis rád célozgatok. Látod, Gusztáv, az édes anyád ma reggel is sirva panaszkolt nekem, hogy valami bolondot akarsz csinálni. Hallod! Ezzel bizony nekem se szereznel örömet. Hát azért küzködtünk volna veled? Azért neveltünk fel, hogy most, mikor már büszkeségünk lehetnél, minden boldogságunkat elrontsd, minden vágyunkat tönkretedd?

- De, édes nagyapám, én igazán nem is tudom, hogy miről beszélsz.

- Miről? Hát arról a varrólányról, vagy micsoda. Édes anyád azt mondja, hogy ugy belebolondultál, el akarod venni. No, hiszen csak az kellene még! Tudd meg, hogy én kész vagyok kitagadni téged. Nem, nem, verd ki a fejedből az olyan bolond gondolatokat.

Gusztáv elkeseredett.

- Hát aztán jobban szeretné, nagyatyus, ha valami nagyuri dámát vennék el, akit nem szeretek s aki bennem is csak a te keservesen szerzett vagyonodat szeretné?

- Nem mondom én, hogy olyat végy el. De talán találhatsz különb leányt is, magadhoz valóbbat, mint az a kis... azaz hogy én nem tudom, kicsi-e vagy nagy... Elég az hozzá, hogy nem neked való.

- De hiszen nem is ismered, édes nagyatyus. Hát hogy mondhatod olyat, hogy nem hozzád való?

Nagyatyus nem felelt. Elvégre Gusztávnak igaza van. Hátha derék leány? Engesztelékenyen szólt a fiúnak:

- Hát, mondjad csak, szép-e? kedves-e? Mi? Engem, tudom, nem szeretne! Mit is szeretne egy szegény öreg vak emberen?

- De igenis, szeret, már most is szeret, édes nagyatyus, - felelt Gusztáv hévvel, - azért szeret, mert az én nagyapám vagy és még jobban fog szeretni, ha megtudja, hogy milyen jó vagy. Ó, édes nagyatyus! Ha én mindent el győznék róla mondani! Azért nem akarjátok, hogy elvegyem, amiért a két piciny kezével dolgozik, hogy az öreg édes anyját eltarthassa? Hát bűn-e az, ha háládatos és dolgos a leány? S a legszebb ezen a világon! No, hidd el, édes nagyatyus, hogy nagyon, nagyon szép és okos véghetetlenül. Iduska, igen, a kis Idus, ugy-e, milyen kedves a neve is?

- Teringgettét, - kiáltott az öreg, - csak nem kívánod talán, hogy én is úgy szeressem, mint te?

Gusztáv hallgatott. Szemei fürkészően bujkáltak keresztül-kasul a lombok közt. A sárga, puha homokon egy karcsu, szőke leányalakot pillantott meg, aki sietve igyekezett keresztül a ligeten. Igazán szép volt és üde, mint a harmatos falevelek. Gusztáv megismerte.

- Nézd, - szólt s megragadta az öreg vak ember karját, - éppen amott megy, bizonyosan dolgozni siet. Szegényke! Ó, miért nem láthatod, édes nagyatyus! Idehivjam? Ugy-e, megengeded, édes jó nagyapám?

S be sem várva a feleletet, rohant a leányka után.

Az öreg Moravek nagyatyus magára maradt s töprenkedően csóválta meg ősz fejét. Világtalan szeme előtt hirtelen elvonultak a küzdelmes fiatalkori évek. A sötét pince, melyben felgyűrt karokkal öntötte az irgalmatlanul rossz szagu fagygyugyertyákat, amikhez koppantó kellett még akkor. Most nincsen koppantó, mégis sötét van. De a fiatalok most is csak olyanok, mint az ő idejében voltak. Megszeretik egymást... Hát hiszen az igazat megvallva, az ő felesége sem volt grófkisasszony, hanem egy becsületes csizmadiamesternek a lánya... azért szépecskén megéltek s az Isten megáldotta szorgalmas, igyekező munkájokat.

Ahá, itt vannak már! Ó, hogy szeretne volna őket látni! Reszkető, félénk leányhang szólt hozzá.

- Jó reggelt kívánok... nagyatyus... A Gusztáv hívott ide... igen, hogy valamit tetszik parancsolni.

Nagyatyus elmosolyodott. Nagyatyusnak szólítja; milyen kedves!

- Jó reggelt, édes kis lányom. Hát mondd csak, igazán szereted Gusztávot?

- Igen, hogyne szeretném, hiszen ő is szeret engem.

Ez aztán tiszta, világos logika, gondolta magában Moravek nagyatyus.

- Persze, persze. De hátha nem engedjük, hogy a felesége légy?

- Miért? kérdezte szomorúan a kis Idus.

Miért? Hm. Persze; erre nehéz volna okosan felelni, gondolta magában nagyatyus. Miért? A leánykának ez a naiv, félénk, egyszerű kérdése egészen zavarba hozta. Hát ugyan miért is ne engednék? Kinyújtotta a karját a leányka felé.

- Édes leányom! Persze, miért ne engednék. Ha szeretitek egymást, jól teszitek. Fiatalok vagytok, aztán az igaz szeretetnél csakugyan nincsen az életben drágább kincs. Hát édes anyád tudja már?

- Hogyne tudná, régen megmondtam én neki.

- Nos és ő mit szólott?

- Azt mondta, hogy Gusztávnak nem fogják a szülei megengedni, hogy ilyen szegény leányt vegyen el, mint én vagyok. De Gusztáv azt mondta erre: ő biztosan tudja, hogy a nagyatyus nem fogja túrni, hogy két szerető szívet elszakítsanak egymástól. Hát én vártam. Gusztáv bizonyosan nem hazudik soha.

Az öreg szeretettel simogatta meg a leányka arcát és simogató, ráncos ujjai úgy érezték, hogy valami nedvességet érintenek a kis Idus arcán...

- Micsoda, te sírsz? Miért sírsz? Majd megmutatom én, ki vagyok, csak titeket merjenek bántani! No, ne sírj hát! Gusztáv, gyere, fogd meg a karomat. Te meg kis lányom, a másikat, ugy. No, most mehetünk.

A két fiatal szerelmes egymásra nézett; mosolyogtak. A Gusztáv szemei pedig azt mondták: Látod, ugy-e megmondtam? A kis Szabó Ida meg sugva felelt vissza: Milyen kedves, aranyos jó ember ez a nagyatyus!

Sietve haladtak előre, előre, hazafelé. Moravek nagyatyus szüntelenül dörögött magában. No ilyet! Hát persze, hogy egymásé lesznek. Ha szeretik egymást, hát miért ne lennének? Ne féljete, gyerekek, semmit. Majd megmondom én anyátoknak. Hát neki nem jól esett-e, mikor őt, az egyszerű szappanos lányát, megkérte a férje: az uri fiskális? Ne féljete semmit...

S a két fiatal boldogan tekintett össze, meg a roskatag léptekkel dörögő öreg nagyatyusra. Moravek nagyatyus fénytelen szeme visszanézett a multra, a fiatalok lelke meg repesve üdvözölte a jövőt, a boldog, édes jövőt. Fölöttük sugárzott szelid kék derűje az égnek, szívekben meg eláradt a tavasz illata, melegsége, a szeretet boldogsága. De abból mindez a három boldog ember nem vett észre semmit. Moravek nagyatyus vidáman sietett előre, előre, hazafelé. A három között most ő, a vak öreg, látott legtöbbet: azt, hogy a boldogság a szeretetben van.

Borzasztó sors.

- Irén naplójából. -

Bogát, június 22.

Csak azt szeretném tudni, hogy két f-fel és y-nal írják-e a Petőfi Sándor nevét? Tegnap megkérdeztem a tanító urtól, aki azonban bizonyosan maga sem tudja, mert csöndesen elmosolyodott és azt mondta rá:

- Kedves hugom! Mindegy az, akárhogy írják. Petőfi azért Petőfi, akár tiz, akár egy f-fel, akár y-nal írják, akár anélkül. Mindenképen ő a legnagyobb magyar poéta.

Hát hiszen jól van. Csak annyi kifogásom van a dolog ellen, hogy a tanító ur már egyszer abbahagyhatná régimódi bizalmaskodását. «Kedves hugom.» Nem tudom: miért volnék én huga? Nekem se bátyám, se rokonom, sem semmim. Persze, ő azt képzeli bizonyosan, hogy még most is az a csiribiri fruska vagyok, aki tőle tanultam valaha az ábécét, majd a kétszerkettőt, később a negyedik osztályban Magyarország földrajzát. Nem addig van az, tisztelt Nehéz Pál tanító uram! Láthatná, hogy azóta nemcsak a ruhám nőtt meg, de én magam is kinőttem a bogáti iskolából és hogy a budapesti intézetből is, ahol négy esztendeig tanultam a felsőbb iskolákat, kikerültem már. Istenem! A budapesti intézet! Még előttem vannak Budapest pompás palotái, a tarka korzó, a jégpálya, a színházak, a pazar kirakatok. S most itt kell élnem, ebben a szürke, néha sáros, néha poros, mindenkor unalmas kicsi faluban, ahol a templom meg az iskola, az ugynevezett virágos rét és kalászos tarló az egyetlen, a mindennapi látnivaló. El fogok pusztulni miatta, bizonyosan. Nem is tudom, hogy mit akartak a költők, mikor szünetlenül a fecskéfészkes ereszről, a kandallóban pislogó parázsról s a kertekben csattogó fülemülekről irtak verseket. Mennyivel szebb verseket irhatott volna Petőfi is a budapesti aszfaltról, ahol annyi remek utcai ruhát lehet látni! Divatos felöltöket, elegáns kalapokat. Mert azt ugyan el nem hiteti velem Nehéz Pál tanító ur, ha ezerszer prézsmítálja is, hogy a virágos rét szebb a virágos kalapnál és hogy az aratók nótája többet ér az operaház legelső művésznőjének énekénél. Hogyisne, Nehéz Pál uram! Persze, ő, szegény, itt töltötte el az életét, itt énekelte a zsoltárokat, esztendőről-esztendőre. Honnan sejtene ő azt a tömérdek gyönyörűséget, ami a nagyvárosi embert mulattatja? Örökösen csak a saját apró kedvteléseivel van tele. S még hagyján, ha maga mulatna velük! De hát azt akarná, hogy én is úgy érdeklődjem az ő szűk világa, a hitvány kis faluért, mint ő érdeklődik. Mi közöm nekem ahhoz? És mi közöm van becses fiához, Nehéz Miklóshoz, a bajaházai könyvkötőhöz is? Könyvkötő! Az öreg Nehéz Pál szüntelen azt emlegeti.

- Majd, ha Miklós hazajön! Majd ha őt meglátja! Majd ha Miklós ez, Miklós az!

Az embert utóvégre is fölbosszantja ez az örökös Miklós. Még ha valami magasrangu hivatalnok, katonatiszt, vagy gyáros volna! De könyvkötő! Az ember igazán boldogtalan lesz, ha elgondolja, hogy ezentul majd ilyen világban kell leélnie az életét. A tanító ur és a könyvkötő! A rét és a templom. A fülemile és a zsoltár! Utóvégre is, az én apám, ha jegyző is, (ami mégis a legkülönb hivatal itt a falun) de azonfölül igazi, valóságos Toronyváry és a családja a legkiválóbbak közül való. Ha eszembe jut, hogy mennyi büszkeséggel emlegettem ezt az intézetben és hogy mennyire megbámulták bennem tanulótársaim a nemes uri leányt, hát sirva fakadok a keserűségtől, hogy ime, ennyire jutottam. Hát azért tanultam németül, franciául, irálytant és csillagászati földrajzot, hogy a Nehéz Pál tanító ur és tisztelt fia, a bajaházai könyvkötő társaságában kelljen leélnem az életemet? Óh! ez igazán borzasztó sors!

... június 28.

No, hát végre találkoztam a híres Miklóssal, a Nehéz-család bajaházai büszkeségével. Egy szóval a könyvkötő urral. Hát hiszen könyvkötőnek lehet könyvkötő, de urnak ugyancsak nem ur. Én nem is tudom, mit akarnak ezek az emberek ezzel az uri titulussal. Hát sohasem láttak ezek igazi urat? Sohasem láttak volna, teszem azt: főispánt, diszmagyarban! Szegények!

Különben a dolog úgy történt, hogy a mult szombaton estefelé künn sétáltunk a bogáti sétaterén, ami alatt, természetesen, a folyó partján elterülő széles libapástot kell érteni. Az egész bogáti intelligencia ott volt, tudniillik a tiszteletes ur, továbbá Nehéz Pál ur feleségestől, meg mi hárman: édes apám, édes anyám és én. A tanító urral beszélgetve mentünk végig a síkságon, a vasuti állomás felé, ami jó félóra járásnyira van a falutól. De ehhez már hozzászoktam. Itt, a vidéken, némely vasutállomás félnapi járóföld távolságra van attól a falutól, amelyikről elkeresztelték. Ilyen a bogáti állomás is. Épen olyan jogosan hívhatnák például Keszinek vagy Szentpéternek, mert azoktól a faluktól sincs távolabb mint Bogát. De hát a jó falusiaknak így is jó.

Már messziről láttuk, hogy a bajaházai vonat füstölve, zakatolva berobogott az állomásra s nem sok idő múlva, hogy az állomásról valami utasember gyalogszerrel nekivág a mezőnek. Egyenesen felénk tartott. Pompás nyári alkonyat volt s azt be kell ismernem, hogy az ilyen napsugaras nyári alkonyat sokkal szebb itt, a falun, mint akár Budapesten is. Oly szelid, olyan csendes, olyan ragyogó itt minden! A nap bucsuzó sugarai szinte előmlenek az égen, a tájékon s a mezők vad virágainak az illatával telik meg a világ. Nehéz Pál tanító ur a szeme fölébe tartotta a kezét, hogy a nap ne zavarja s úgy tekintett az állomás felé. Meglátta a közelgő utast és megismerte tüstént.

- Ahá, - szólt, - amott jön.

- Kicsoda? - kérdeztem.

A tanító ur csodálkozva nézett rám.

- Kicsoda? Hát Miklós! Ki jöhetne más?

Nevetséges! Mintha a világon nem is volna más, csak Nehéz Miklós. Azt hiszem, a tanító ur kissé szerényebb lehetne a becses fia miatt való büszkeségében. Engem legalább bosszantott vele. És, nem tagadom, hogy mikor Nehéz Miklós hozzánk ért, éppen azon törtem a fejemet, hogy mivel bosszantsam meg. Pedig, az igazat megvallva, nem látszott éppen kellemetlen embernek. Nem hajtotta ugyan meg magát, de azért elég udvariasan tudott köszönni és az apjának, anyjának kezet csókolt. Kicsike csomag volt a kezében s talán az zavarta meg, mikor rám került a sor a köszönésben, úgy, hogy a balkezét nyújtotta felém, amin én bizony jót nevettem.

- Ez bizonyosan a legújabb bajaházai divat, - szóltam gunyosan, - hogy balkézrel fognak kezet.

Őszintén szólva, örültem, hogy ezt a kis maliciát elmondhattam.

- Dehogy, dehogy, kisasszony, - hanem hát alig vártam már, hogy kegyednek köszönhessek. Hiszen olyan régen nem láttam már! Milyen nagy leány lett azóta! És milyen... szép...

Tétovázva mondta az utolsó szavakat, sőt úgy vettem észre, mintha akkor egy kicsit el is pirult volna. Rám nézett. Na, hiszen a szemei igazán, hogy is mondjam, olyan becsületes szemei vannak ennek a könyvkötőnek. Csak ne könyvkötő volna!

Mig besétáltunk a faluba, csöndesen kibontotta a kezében hozott csomagot. Kiváncsi voltam: mi van benne? Fejrevaló fekete selyemkendőt vett ki belőle és az édesanyjának adta moso-

lyogva. S a tanítóné asszony is mosolygott és boldogan nézett Miklósrá. Azután az apjának egy nagy tajtékpipát, névnapi ajándéku. Ez a Miklós még is csak derék gyerek! Kezdtém megbánni, hogy az imént olyan gunyosan beszéltem hozzája. De a csomag még sem fogyott ki. Szép diszkötésü könyvet vett ki belőle és felém nyujtotta.

- Ezt pedig Irén kisasszonynak hoztam...

- Nekem? Hát tudta, hogy itthon vagyok?

Miklós nagyot nevetett.

- Hogyne tudtam volna! Aztán eszembe jutott, hogy szereti a szép verseket. Petőfi verseit. Magam kötöttem be a könyveket. Akár szép, akár nem, de erős, tartós kötés. És... és... végre is a saját kezem munkája.

A könyv szép volt, nagyon izléses és formás. Csakugy ragyogott. Meghatott, nem, megszegyenített ez a figyelem. És... Csak könyvkötő ne volna!

...november 5.

Sajnállak, kedves naplóm, de nem érek rá veled foglalkozni! A régi, unalmas nyári napok elmultak. Alig győzzük a munkát. A napok oly rövidek s a menyasszonyi kelengyével annyi baj van! És Miklós is el-eljön, Bajaházáról, sürgetni. Miklós, Nehéz Miklós, a vőlegényem.

A multkor levelet kaptam volt tanulóársamtól, Rétháti Klárától. Félig dicsekedve, félig panaszosan írja, hogy valami főhadnagy erősen udvarol neki, csak az a baj, hogy nincsen elég pénzük a kaucióra, hát várnia kell az esküvővel vagy öt esztendeig, mig a főhadnagyból százados lesz. Azt irtam neki vissza, hogy sok szerencsét kívánok s hogy én is menyasszony vagyok, a jövő héten meg is esküszünk a vőlegényemmel: Nehéz Miklós bajaházi könyvkötővel. A kaució is megvan hozzá: a Miklós dolgos, munkás két kezében és mindkettőnknek a szívében.

A díszmagyar.

Kiméletesen beszélve a dologról: Kerghe Sámuel kosarat kapott. Ez önmagában is példátlan esemény a lebbenchvári Kerghe család annaleseiben, azonban még súlyosabbá teszi az, hogy a kosár a szerelmes ifju imádatának tárgya, a Paulina kisasszony édes atyja részéről adódott, akit Moravek Nep. Jánosnak hívtak és kizárólag arról volt nevezetes, hogy a pikét nadrágok vasalásából gazdagodott meg. Kerghe Sámuel, aki a kedvezőtlen előlépési viszonyoknál fogva már öt év óta közigazgatási gyakornok volt a vármegyénél, hiába hivatkozott a Paulina kisasszony lángoló viszontszerelmére, hiába a lebbenchvári Kerghék terebélyes családfájára, amely enyhét adó árnyékával majdan jótékonyan takarná el a Moravek-féle pikétnadrágokat. Moravek Nep. János hajthatatlan maradt és a vasalásban meghízott öklével az asztalra vágott:

- Ugyan, ne locsogjon annyit, - kiáltott Kerghe Sámuelre. - Maga akar házasodni? És miért éppen az én leányomat akarja elvenni? Hát micsoda maga? Ha legalább csak aljegyző, vagy miniszteri fogalmazó volna! De közigazgatási gyakornok! Hát tulajdonképpen mi az isten csudája az a közigazgatási gyakornok? Mi? Hát kell a közigazgatást gyakorolni? Csak nem képzeled tán, hogy közigazgatási gyakornoknak szántam a lányomat, meg a - pénzemet!

Ilyen argumentumokkal szemben a Kerghe Sámuel családtörténelmi elmesélései természetesen kárbavesztek. Sőt merőben kárba vészett az is, hogy Paulina kisasszony a szomszéd szobában a rémes jelenet hatása alatt kétszer elájult és orvost kellett hozzája hivatni, miután Moravek Nep. János hallani sem akart róla, hogy a Kerghe Sámuel karjai között térjen magához, ami pedig a világ valamennyi novellairója szerint, Aesopustól kezdve a legegyszerűbb és legbiztosabb orvosság lett volna a Paulin kisasszony ájulására.

Kerghe Sámuel végre is összetört szívvél hagyta el a Moravek Nep. János házát. Szerencsére azonban ép lábbal, amelynek néhány jelentéktelen tyukszemlet leszámítva, semmi baja sem volt. A rideg valónak, a kosárnak teljes tudatára csak a Denevér- és a Jánosházi-utca sarkán ébredt és eltöprenkedett rajta. Mit tegyen a közigazgatási gyakornok, ha kosarat kapott? Normális viszonyok között erre a kérdésre az lett volna a logikus felelet, hogy a közigazgatási gyakornok menjen a megyeházára és dolgozza föl a restanciáit, amelyek az ismeretlen illetőségű közkórházi ápoltak ügyeiből kifolyólag fölmerültek és immár több társtörvényhatóság sürgető megkeresésére szolgáltattak alkalmat. Dehát Kerghe Sámuel épp olyan távol volt ezuttal a normális viszonyoktól, mint a logikától. S ezért nem ment a megyeházára, hanem az égre nézett, keresve a Kerghék szerencsecsillagát, minden eredmény nélkül, mert még csak hat óra volt. Kerghe Sámuel mindezeknél fogva elkeseredett és pedig annyira, hogy verset akart írni Paulináról s azután két üveg pezsgő kíséretében, egy revolver segítségével a halál karjaiba dőlni. Mindebből azonban legsürgősebbnek látszott a két üveg pezsgő, amelyet nyomban be is kebelezett a vármegye székhelyének, Homokszigetnek legelőkelőbb csap-széke, a Három Griff egyik külön odujában. E két üveg pezsgő azonkívül még azért is nevezetes, mert annak a révén a Kerghe Sámuel negyvenegy forint hatvanhat krajcárnyi összvagyonra, amelyet április havi fizetése fejében éppen aznap vett föl hiány nélkül a homokszigeti m. kir. adóhivatalból, mintegy harminc forintra olvadt.

Mikor aztán a versre, majd a fönt említett revolverre és a halál karjaira került volna a sor, akkor tűnt föl a Kerghék ismert szerencsecsillaga, még pedig nem az égen, hanem a földön, sőt éppen a Három Griffben. Ott talált ugyanis Kerghe Sámuelre hosszas hasztalan keresés után a törvényszéki kézbesítő, azzal az írással, amelyben tudatták Kerghe Sámuellel, hogy az egyenes leszármazók nélkül, azonban végrendelet hátrahagyásával elhalt lebbenchvári Kerghe Balázs hagyatékának a tárgyalására és esetleg átvételére az érdekeltek megidéztetnek. Kerghe Sámuel egy pillanatig sem kételkedett benne, hogy őt, mint általános örökösöt hívják

Lebbenchvárra. A legsötétebb Felvidék Kerghe-uradalmi korlátlan urának képzelte magát egyszerre, amiben a két üveg pezsgő is tetemes segítségére volt. Rövid pár sornyi levélben tudatta az örömhirt legjobb barátjával, Karmossy Elemér dr. ügyvéddel, aztán hajtatott a vasúthoz és a vasuton meg sem állt Lebbenchvárig. A tizenkétórás utban, a gyorsvonat zakatolása közé, persze, hálás és kegyeletes megemlékezést sóhajtott a Kerghe Balázs kihült poraira, noha nem kevésbé aggódott a miatt, hogy miképpen fogjon majd terjedelmes uradalmi kezeléséhez.

Ami azt illeti, ez az aggodalma meglehetősen fölösleges volt s attól Lebbenchváron hamarosan meg is szabadították. Kisült ugyanis, hogy lebbenchvári Kerghe Balázs egy csöppet sem állott hivatása magaslatán, sőt nagyon is tökéletlen ős volt, mert a vagyonát különféle jótékony intézetek között osztotta meg s a szerető atyafiakra csak holmi apró-cseprő limlomot hagyott, gyöngéd megemlékezésképpen. Amit a szerető atyafiak aztán hasonló gyöngédséggel viszonzottak is, erőteljes kifejezésekkel sűrűn emlegetvén a vén gazembert, aki olyan csuful rászedte őket.

Legtréfásabb volt a végrendeletnek Kerghe Sámuelre vonatkozó része. Kerghe Sámuelnek tudniillik diszmagyar ruháját adományozta a megboldogult, azzal a megokolással, hogy a közigazgatási pályán működő egyénnél az a fő, hogy diszmagyarja legyen. Kerghe Sámuel ugyan távolról sem osztotta a végrendelezőnek ezt a sajátságos fölfogását, de azért a hagyományt elfogadta és a diszmagyart elismervény ellenében átvette, tekintettel különösen arra, hogy a ruhán csillogó gyönyörű gombok leltárilag háromezer forintba voltak becsülve. Bár halvány sejtelve sem volt róla, hogy miért fő reája nézve, hogy diszmagyarja van.

Kerghe Sámuel tévedésben volt; a diszmagyar csakugyan fő. Ugyanis Karmossy Elemér dr. nemcsak ügyvéd, hanem a Homokszigeti Híradó felelős szerkesztője is lévén, eme utóbbi minőségében megírta a lapjában, hogy Kerghe Sámuel, a homokszigeti aranyifjuság eme fényes jövője és közkedveltségnek örvendő alakja sürgősen Lebbenchvárra utazott és pedig a végett, hogy a nagybátyjától, néhai lebbenchvári Kerghe Balázstól, a megdicsőült kitűnő hazafitól örökölt lebbenchvári uradalmait átvegye. Az emlékezetes két üveg pezsgő hatása alatt kelt levél alapján megírt ez a kisdéd hír a személyi hírek között látott napvilágot és Homokszigeten a század ugynevezett legnagyobb szenzációjává lett. A vármegyei klikkuralom ellen izgatott közvélemény kerekedett. Mindenki megbotránkozva csodálkozott rajta, hogy miképpen lehetett Kerghe Sámuel, a fényes jövője ifjút oly hosszú ideig mellőzni a közszolgálatban. Egyszerre érthetetlennek találta mindenki, hogy Kerghe Sámuel még mindig csak közigazgatási gyakornok. Aztán közbejött valami. A képviselőválasztás. Mi sem természetesebb, mint hogy egyhangulag Kerghe Sámuel jelölték. Más szóba sem mertek hozni. Mindezt Karmossy Elemér dr. táviratban tudatta Kerghe Sámuellel, egyuttal polgártársai nevében, vagyis a párt megbízásából fölkérte őt, hogy vasárnap délután három órakor tartsa meg programbeszédét Homoksziget főterén. A történelmi jelentőségű távirat azzal végződött, hogy a választók zeneszóval, zászlóerdővel várják szeretett képviselőjelöltjüket a homokszigeti vasutállomáson, minélfogva földolog, sőt életkérdés, hogy Kerghe Sámuel megérkezzék és pedig - diszmagyarban.

Ennek a kívánságnak Kerghe Sámuel csak azért nem tudott volna megfelelni, mert a harminc forint, amivel utnak indult, immár végképpen el is uszott. És csak akkor tűnt ki a Kerghe Sámuel tévedése, vagyis az, hogy mennyire igaza volt a megdicsőült Kerghe Balásznak, mikor a végrendeletében megírta, hogy a diszmagyar a fő. Ime, a diszmagyar mindenre jó. Elsősorban arra persze, hogy fölvegye az ember és elutazzék benne Homokszigetre programbeszédet tartani. Nincs utiköltség? A diszmagyar erre is jó. Az ember ugyanis levág a diszmagyarról egy szép smaragdköves gombot, eladja száz forintért és megvan az utiköltség. A lelkesedés közben bizonyára észre sem veszi senki sem, hogy a nap hőséne a disz-

magyarjáról egy gomb hiányzik. Ha pedig észreveszi... istenem! hiszen oly természetes, hogy a diszmagyarról egy gomb hiányzik! Sőt talán nem is igazi diszmagyar, amelyiken minden gomb megvan.

Egyszóval: Kerghe Sámuel pont három órákor, vasárnap délután a gyorsvonattal megérkezett Homokszigetre és a főtéren elhebegte bárgyu kis programbeszédét, amely a lelkes választókat frenetikus tapsra és szünni nem akaró éljenzésre ragadta. Fehérruhás leányok virágot szórtak az útjára, legpazarabbul persze a Moravek-ház erkélyéről, ahol Paulina kisasszony eme honleányi foglalkozását maga Moravek Nep. János is kalaplengetéssel helyeselte, amit Kerghe Sámuel sietett megérteni.

Miután egyhangulag megválasztották, a mandátummal sem nem haza, sem nem a győzelmi bankettre sietett, hanem úgy, amint volt, akkor is diszmagyarban, egyenesen Moravek Nep. Jánosékhöz és szívével együtt mandátumát is följánlotta imádott Paulinájának. És Moravek Nep. János, mintha semmit sem tudna arról a kietlen kosárról, amelylyel hat héttel azelőtt Kerghe Sámuel majdnem a versírásba üldözött, egy szóval sem kérdezte, hogy mi az isten csudája az a képviselőség, hanem ugyanazzal a kezével, amelyikkel amaz emlékezetes délután az asztalra ütött s amelyik, mint tudjuk, a pikét-nadrágok vasalásában hizott meg, sőt a másik kezével is nemcsak apai, anyai, de nagyapai és nagyanyai áldását adta a boldog ifju párra.

Paulina kisasszony pedig büszkén borult a Kerghe Sámuel keblére, vagyis diszmagyarjára. Piros kis ajaka, nyilván a meghatottságtól, nem tudott ugyan szóra nyilni, de fehér kacsóival gyöngéden simogatta a diszmagyar mente puha bársonyát s atillája habos selymét, mintha csak tudná s azért hálálkodnék, hogy a boldogságát annak köszönheti. Mikor az ujjá odaért a smaragdköves gomb üres helyére, melankolikus sóhajjal jegyezte meg:

- Be kár, hogy hiányzik! Mennyivel szebb volna!

Talán ő volt az egyetlen, aki észrevette. Kerghe Sámuel kissé elpirult és szerelmes mosolylyal válaszolt, nehogy felelnie kelljen. Mert magában azt gondolta:

- Dehogy kár! Annak köszönhetlek téged is, a mandátumot is. Lebbenchvári Kerghe Balázsnak mégis csak igaza volt: a diszmagyar a fő.

És megfogadta, hogy ha miniszterré lesz, a szalónja számára megfesteti a lebbenchvári Kerghe Balázs arcképét, szükség esetén egy második gomb föláldozásával is.

Jolánka mosolyog.

Kerepessyné tekintetes asszony fekete harisnyát köt, ahogy özvegyasszonyhoz illik, a leánya meg, Jolánka, fehérét. Pedig a tekintetes asszony haja fehér, mint a hó s a Jolánkái fekete, mint a holló. Ilyenkor falu ám igazán a falu, Csobánka is, mikor az eső esik s a sötét, haragos felhők beborítják a fákat, a réteket, a virágokat, a kis fehér házakat, hogy szinte elalszik minden köröskörül. A muskátlivirágos ablakok mögött pereg a rokka, csattog a szövőszék meg a kötőtű: ábrándokat a kikeletről s rózsaszínű álmokat a szerelemről. A falu álmodik.

Jolánka fölpillant. A keze az ölébe hanyatlik öntudatlanul és szép, ragyogó fekete szeme elgondolkozva bámul az anyjára. Odanéz, de nem lát semmit. Mintha a lelke ott usznék, künn, a szakadó, hideg záporban, a gomolygó sötét felhők szárnyán, messze, valahová, ahová vágyakozik s ahová nem jut el soha senki... Piros, formás kis szája szinte sirásra áll és végre is kitör belőle a keserűség:

- Utálatos eső! Utálatos!

Kerepessyné tekintetes asszony csodálkozva néz rá:

- Mi lelt, Jolánka! Esik az eső. Hát ki tehet arról!

- Persze, hogy ki tehet! Csakhogy ettől megbolondul az ember. Hogy esik, esik, szakadatlanul, örökké esik... Mindig csak esik, aztán semmi egyéb.

Az anya mosolyogni próbált.

- Majd vége lesz, fiam, annak is.

- Tudom. De rettenetes rágondolni is, hogy így kell az életet leélni, szürkén, egyhanguan, csöndesen, a templom és a harisnyakötés között. Mig az eső csak esik, esik, szakadatlanul.

- Hátha egyszer csak betoppan a mesebeli királyfi...

- Nem bolond. Hogy bőrig ázzék? Szép kis királyfi lehet, képzelem, paraplival a hóna alatt, ugy-e? No, háromszor is meggondolná, hogy nekivágjon-e a térdigérő csobánkai vendégmarasztó sárnak!

Kerepessyné letette a kötést az asztalra. Aztán félig tréfásan, félig komolyan nézett a leányra, mintha annak a durcás arcából a titkos gondolatait akarná kiolvasni.

- Hja, fiam, kinek milyen a sorsa!

- Mindig csak a sors! De hiszen, biznák csak rám!

- Ugyan mit csinálnál, halljuk!

- Mit? Nekivágnék a nagy világnak. Arra való az embernek az akarata.

- De édes Jolánkám, Csobánkát nem tolhatjuk borsószemen Budapestre vagy Párisba.

- Még csak az kellene! Amerikába mennék egyenest. A tenger, igen, az aztán valami! Milyen fölséges lehet a vihar, a fürgeteg, a hullámozó, végtelen óceán! A recsegő árbocok, a küzködő hajó... Az volna az élet!

Az anya feddően nézett rá s fölvette a kötőtűket újra.

- Én nem tudom, hol veszed fiam ezeket a bolond gondolatokat. Tán megint azt a fantasztá Vernét olvastad?

Nyugodtan folytatta a kötést tovább. Megszámolta a szemeket és fürgén csattogtatta meg a hosszú kötőtűket. Aztán hallgattak megint, hosszasan, mindaketten. Néha lopva félrepillantottak, de a tekintetük sohasem találkozott. S odakünn csak esett az eső, egyforma, monoton locsogással. Föl-föltámadt a szél is és az esőt odacsapkodta az ablak üvegéhez. Olykor odatekintettek, azután vissza, a fekete, meg a fehér harisnyára s a pamutgombolyagra. Egyszer valami kutyaugatás hallatszott s nyomban rá tompa kocsizörgés. Jolánka figyelve, hallgatózva nyújtotta előre szép barnafürtös fejcskáját.

- Valaki jön...

Várakozóan néztek az ajtóra, szinte aggódalmasan. Hátha csalódnak? De künn, a pitvarban lépések hallatszanak s arra a két nő föláll. És alig várja, mindkettő, hogy a szokásos kopogtatásra megszólalhasson.

- Szabad. Szabad.

Csinos fiatal ember nyitott be. Nem a mesebeli királyfi, mert parapli nincs a hóna alatt, de azért piros-pozsgás, egészséges fiu, akinek csillogó szeme és pörge bajusza van. S megáll az ajtóban, mosolyogva.

- Persze, nem ismernek meg, ugy-e?

Fürkészően néznek rá, azután egymásra. Gondolatban tanakodva végigfutnak a távollevő, a rég nem látott ismerősök és atyafiak névsorán, de nem boldogulnak sehogysem.

- Bizony, igazán nem tudjuk...

- Régen lehetett, ugy-e?...

S a fiu csak mosolyog.

- Régen, nagyon régen. Öt esztendeje már! Bessenyődy Miklós vagyok...

Akkor aztán nagyot kacagnak mind a hárman. Jolánka még tapsol is, amint nagy csodálkozva összecsapja a két fehér kis kezét.

- Ni, Miklós! Istenem! Csakugyan Miklós.

- Hiszen kész meglett ember, - szól az anya is. - Ki is ismert volna rá!

Nem bánja azt már Bessenyődy Miklós. Kezet csókol az anyának, de a szeme, a szive csak a leányhoz tér, a bájos, piruló Jolánkához.

- Milyen csiribiri kislány volt még, mikor utólszor láttam! - sóhajt. - S milyen nagylány lett... és milyen szép!...

Susogva mondta és lopva nézett a leányra. Azután elhallgattak. Mintha valami boru szállott volna a lelkükre, elkomolyodtak, talán az elősuhanó emlékektől. Itt laktak valaha Bessenyődyék is, Csobánkán. Aztán az öregek elmúltak, mint a többi falusi ember, észrevétlen s a fiut elsodorta az élet, messze, messze, hírét sem hallották esztendőik óta. S most itt van ujra, erősen, fiatalon, vidáman s mintha vele együtt visszatértek volna a falusi verőfény szelid képei is: az álmok és a délibábok, amik a csobánkai lugas csöndje fölött szállonganak... A fiatalember cigarettát vesz elő.

- Nem kellemetlen, ha rágyujtok?

- Óh, dehogy, dehogy! Mi nagyon szeretjük a cigarettafüstöt.

- Igazán?

- Igazán.

S Jolánka mosolygott. Kerepessyné tekintetes asszony pedig frissen köpült vaját, puha cipót készít az asztalra, mialatt megered a beszéd. Ezer apróságról, ezer csekélyiségről, ami mégis mind olyan nagyon érdekes. Az aratásról, az erdőről, a patakról, a rétről, virágokról, a gazdaságról s a nagy, világrengető változásokról, amik azóta történtek Csobánkán. Hogy a szolgabíró meghalt s helyébe Tasnádi Józsi választották. A jegyzőék pedig elköltöztek Harangodra, mert örökölték.

- Így élünk, Miklós, csöndesen, egyhanguan.

- És boldogan, - toldja meg a fiu.

- Boldogan? Azt hiszi?...

Ezt, persze, Jolánka kérdezi, lassu, tétova hangon, mintha többet hallgatna el, mint amennyit mond.

- Hogyne hinném! Ilyen bájos, kedves kis fészekben lakik a boldogság. Ilyenről álmodoztam, magam is, mindig, mióta a mienket széjjeltépte a vihar. Ilyen helyen laknak a jó emberek. S a szelid, bájos Jolánkák...

- Csufolja, ugy-e, az én szegény falusias nevemet?...

- Csufolni? Mintha gyöngyvirágok csilingelnének a fülemben, olyan kedvesen hangzik. A sok Daisy, Edith meg Alice után... Jolánka... Jolánka...

S Jolánka mosolyog, míg a fiu ránéz, hosszasan, melegen. Becsületes szeme hosszú pillantásban mondja el a többi. Hogy nem felejtett el semmit, semmitsem, sem a lepkéket, amiket valaha együtt kergettek, sem az álmokat, amiket együtt szőttek... Az álmokat, amiknek vajjon lesz-e folytatása?... Ezt kérdezte mind a két szemével, az egész szívével... S a cigaretta füstje száll, száll a szoba félhomályában és Jolánka mosolyog, derűsen, boldogan.

- No, de itt az idő! Menni kell, tovább.

- Már? Ilyen hamar? Hová?

- Nem is mondtam, ugy-e? Mérnök vagyok ám! Óh, sokszor meglátogatom majd, Jolánka, ha meg nem unnak. Itt dolgozunk most, fölméréseket, a csompolyai vasutnak. Erre visz az utam, majd be-betérek - megpihenni.

És visszaköszön, kendővel integet még a kocsiról is, amely lassan dőcög előre a sáros uton és elmerül a ködbe, a borulatba, az alkonyat messzi szürkéségébe. S Jolánka csak néz, néz utána és a hideg, locsogó, utálatos esőt nem is látja. Kinyitja a muskátlivirágos ablakot s azon át lassan, finom felhőkben omlik kifelé a szobából a cigarettafüstje és elszáll, messze, messze, a kocs után, mintha körül akarná azt ölelni, mintha a fehér leánylélek újra ébredő illúzióinak a szárnya volna.

S Jolánka mosolyog és fölsóhajt, halkán, szivdobogva, hogy valaki meg ne hallja.

- Vajjon eljön-e megint, csakugyan?...

De azért valaki meghallja azt, bizonyosan. És ha meghallja, akkor el is jön, megint... Talán a gyöngyvirágért.

A keztyü.

A volt honvédeket besorozták a császári hadseregbe s elküldték Klagenfurtba, Innsbruckba, Galiciába, Csehországba. Csak minél messzebb attól a földtől, aminek a levegője is tele volt veszedelemmel, mérgező miazmával. Elfojtott szabadságvágygyal, izzó gyűlölettel. A nagy lázadók, a hősök, ha megfoghatták őket, bitófára kerültek; akik elbujdostak, azoknak legalább a vizitkártyáját akasztották föl. De hát az apró bünösök? Akik nem nőttek meg az akasztófaig, de a büntetésre rászolgáltak? Azoknak találták ki a stráfkompániát éppen.

Furcsa regiment volt az, akkor. A nemzetőrség notórius vezetői; a nemzeti kivánságok agilis szószólói; esküdtek, szolgabírák, akik a honvédséget toborzották; papok, akiket a vallás szolgálata mentett; liferánsok, akik ingyen élelmeztek a forradalmi hadsereget s földesurak, akik a menekülőket, a bujdosókat rejtegették; ezek kerültek a stráfkompániába. A kaszárnyában laktak, rendes katonai életmód szerint, csak hogy civil ruhában, kiki a magáéban. Elegáns lakk-csizmában, galambszürke magyar nadrágban, fekete atillában vagy pitykés, zsinóros dolmányban jártak. Csak éppen a darutollas kalap hiányzott, mert a helyett katonasapkát nyomtak a fejükre. A magazin legrongyosabb, legelnyűttebb katonasapkáit válogatták ki a számukra. Fegyverük nem volt. Négyes sorokban, délelőtt, délután két-két órát sétáltatták őket végig a városon, a legnépesebb utcákon. Guny tárgyául szánva, utcai csöcselék nevetségére. De nem nevetett rajtuk senkisé.

Schrattenbach Godofréd ezredes volt a térparancsnok; élet és halál ura a városban. Kegyetlen, szigorú katonának tartották, kivált mióta ráfogta valaki, hogy bresciai nevelés. Nem hazudtolta meg ezt a ráfogást. Ezerszer megpróbálták már, hogy közel férközzenek a szívéhez, de hiába. Némelyik befolyásosabb úri gyerek minden atyafiságát összeszedte, minden követ megmozgatott, hogy a csufondáros stráfkompániából kiszabadulhasson. Egyiknek sem sikerült. A Kolthay Bálint kárbavesztett próbálkozása után, pláne, vége lett minden reménységnek.

A fiúnak az apja ugyanis, Kolthay Félix, őrnagy volt a császári hadseregben. Tiszta, aulikus kékvér, akit a császár zászlója alatt a forradalmak viharának még a szele sem érintett. A szabadságharc alatt Olmützben állomásozott, míg a fiu meg itthon gazdálkodott, Tárkányon. Szépen gazdálkodott: egy egész honvédhuszár ezredet ekvipírozott ki, a saját költségén. Az volt a bűne. Mikor a stráfkompániába besorozták, keserves levelet írt az apjának, hogy vigye akárhová, csak ebből az operett regimentből szabadítsa ki. Inkább elmegyén, akár pocsolyakerülőnek is.

Kolthay őrnagy erre a levélre fölszaladt legelőször is Bécsbe, a Reichskriegsministeriumba. Sok régi jó barátja volt ott. Azt a kis szivességet megteszik a kedvéért bizonyosan. De a régi jó barátok hallani sem akartak róla.

- Az nem lehet, kérlek. Abba nem avatkozhatunk. Fordulj a Platzkommandanshoz. Ebben csak ő segíthet valamit, hozzája tartozik.

- Ki ott a Platzkommandans?

- Schrattenbach ezredes.

Ismerte az ezredest nagyon jól. Valaha szolgált is vele együtt Olaszországban, a Radetzky keze alatt. Kolthay őrnagy megint vasutra ült s meg sem állt Magyarorszáig. En plein parade állított be Schrattenbach ezredeshez.

- Kérlek, ezredes ur, a fiam érdekében...

Az ezredes csupa nyájasság volt.

- A fiad? Az ördögbe is, hát hogyne! Nagyon szívesen, akármit, ami tőlem telik. Természetes! Előléptetés?

Az őrnagy zavarodottan forgatta a csákóját s lesütötte a szemét, míg kinyögte.

- A stráfkompániában van... Itt, a kommandód alatt...

Schrattenbach ezredes egyszerre olyan hideggé lett, mint a márvány. Fölállott s katonásan kiegyenesedett, majd meghajolt.

- Sajnálom, őrnagy ur. Nem tehetek semmit sem.

Az őrnagy elkeseredett.

- Nekem nem lehet, ilyen csekélységet? Aki harminc év óta szolgállok! Aki Custozza után lettem őrnagygyá? Aki...

Az ezredes vállat vont.

- Das ist alles sehr schön, lieber Herr Major, aber Ihr Sohn ist doch ein Rebell. - Szép, szép, kedves őrnagy, de azért az ön fia mégis csak rebellis.

A dolog ezzel el volt intézve, végképpen. Mindössze annyit használt a Kolthay őrnagy közbenjárása, hogy a fiuknak megengedték, hogy künn lakhassanak a városban s csak a rendes szolgálati órákra járjanak be a kaszárnnyába. Élt is az engedelemmel valamennyi. S azontul vidám élet folyt a városban. Minden este összegyűltek a stráfkompánisták, hol az egyik, hol a másik lakásán. Nóta, muzsikaszó, pohárcsengés verte föl a környéket s a dárídó néha eltartott hajnalig is.

Ilyen összefüggés alkalmával történt aztán, hogy a fiuk virágos jókedvükben elhatározták, hogy szerenádot adnak Schrattenbach ezredesnek. Voltaképpen nem neki szánták. Az ezredes özvegy ember volt, közel járt a hatvanhoz s a cigánymuzsikát nem is szenvedhette. De volt egy szép leánya, a bájos kis Hermin. Szelid, angyal arcú, kedves, okos leány, csupa sziv, csupa jóság. Az egész tisztikarnak tetszett. Nem is hívták másképpen, csak a garnizon tündérének. De a szép Hermin észre sem vette a sóhajtozó lájtinantokat, ellenben a stráfkompánisták tudták róla, hogy majd meghal a szép, szomorú magyar nótákért, noha emiatt sokszor kemény szóváltása volt Schrattenbach ezredessel.

A cigányokat Szerdahelyi Dénes igazította utba.

- A tiszti kaszinó emeletén. A szép Hermin ablaka alatt. Ott játszszatok.

A banda aztán elindult, úgy éjfél tájban. Még az ajtóban Szilassy Feri aggódalmasan megállította a primást.

- Te. Aztán ne sokat muzsikáljatok. Nehogy baj legyen belőle. Egy szomorú meg egy vigóta, punktum. Aztán eljöttök szépen, csendesen.

A primás megnyugtatta.

- Értem, tekintetes uram. Ne tessék félni semmit sem.

Csak hogy a szép Hermin ablaka alá nem tudtak eljutni a cigányok. Éppen a tiszti kaszinó kertje fölött volt az, a kertet pedig magas kőkerítés vette körül. Még ha a primás, a kontrás, a brácsos átmászhatott volna is, nem ér a cigánymuzsika semmit sem kisbőgő meg cimbalom nélkül. Sokáig ott tanakodtak a cigányok az utcán, körül ókumlálták a házat jobbról, balról s végre is csak az ezredes ablaka alatt állottak meg. Az ott volt előttük, az utcára nyílt.

Ott aztán eljátszották a két nótát, úgy, ahogy parancsolták: egy szomorút, meg egy vigat. Többet nem. Csak hogy a szomorú az volt, hogy: Bécs várostól, nyugatról keletre hidegen fúj

a szél. Bánatot hoz a magyar nemzetre, mert véle felhő kél... A vig meg még különb volt, úgy kezdődött, hogy: Jaj de huncut a német... Ismerték mind a kettőnek a versét is, a nótáját is a platzkommandónál nagyon jól. Képelem, milyen szívesen hallgatta Schrattenbach Godofréd ezredes, császári ténparancsnok.

Maga elébe parancsolta az egész stráfkompániát a kaszárnyába. Reszketett dühében, csakugy bömbölt. Pulver und Blei volt a legszelidebb szó, amivel a fiukat biztatta. Majd, mikor ki-dühöngte magát, gunyolódásra fogta a dolgot.

- Aztán, lássuk hát, ki csinálta ezt a kis mulatságot?

A sorból előre lépett Szerdahelyi Dénes.

- Jelentem, ezredes ur, az én gondolatom volt.

- Gyönyörű gondolat, mondhatom!

Majd Szilassy Feri állott elébe.

- Én parancsoltam a cigánynak, hogy csak két nótát huzzon.

- Persze, éppen azt a két nótát...

- Nem. Arról nem tehetek. Véletlenség volt, ezredes ur.

- Köszönöm. Majd lesz rá gandom, hogy többet ne jusson eszébe ilyen véletlenség.

Szilassy Feri arra ítélte, hogy a tisztí kaszinó parkjában dolgozzék azontul. Kapálni, gyomlálni, öntözni való van ott elég. Szerdahelyi meg söpörje a sétateret, naponként kétszer, délelőtt, délután. Szigoru őrizet alatt, mind a kettő. A többi egy heti szobafogságot kapott. Ki is mondta az ítéletet nyomban, aztán intett az őrmesternek, aki ott állott, mereven, mint a cövek, oldalt a kompániának, várva a parancsot.

- Kehrt euch! Marsch!

Erre aztán azt eszelték ki a fiuk, hogy keztyüt huztak, úgy végezték a lealázó napszámos-munkát. Kivált Szerdahelyinek akadt sok bámulója. Nem is mindennapi látvány volt: a vármegye legdaliásabb gavallérja, fényes, gazdag, előkelő család sarjadéka, amint söpri az utat, glacé-keztyüs kézzel! Igaz, hogy husz esztendő mulva vicispán lett érte s azt a sétateret ma is Szerdahelyi-sétatérnek hívják.

Sokkal szelidebb volt a Szilassy büntetése, jóformán büntetésszámba sem ment. Amolyan poéta hajlandóságu, csöndes gyerek volt; ha az öntözés nem lett volna, a többi kerti munka szinte örömet szerzett neki. Szerette a virágot, a fát, a kertet, ami mind éppen teljes pompájában volt, a tavasz juniusi üdeségében. A szigoru őrizet, amit az ezredes parancsolt, egy csöppet sem háborgatta.

A fegyveres őr, akire rábízták, leült künn a kapu mellett a köpadra, ő meg egyedül maradt a kertben, a rózsákkal, a virágokkal, a csattogó, dalos fülemülékkal. El-elgondolkozott. Néha bántotta a nagy magánosság, a nagy csönd, ami körülölelte. A bokrok közül fölsandított az ablakra: nem láthat-e valakit?

Egy reggelen összerezett. Amint az ablakra pillantott, a szép Hermint látta ott, a garnizon tündérét. A leány feléje mosolygott. Mit mosolyog? Talán kineveti, csufolja? Eleinte bántotta a leány mosolygása, de aztán fölülkerekedett benne a gavallérszokás és meghajolt a szép leány előtt.

- Jó reggelt, kisasszony.

A szép leány bólintott a fejével.

- Jó reggelt.

Kedves, nyájas hangja úgy csengett le a falombok között, mint valami ezüstcsöngetyű. Nem volt abban semmi csufolódás. Szilassy bátorságot kapott.

- Nem parancsol egy rózsát? - kérdezte.

A leányka elpirult.

- Köszönöm, köszönöm. Ha lesz olyan szíves...

Pompás rózsát szakított le s földobta a leánynak az ablakba.

S aztán másnap is, harmadnap is, mindennap. Ártatlan két fiatal lélek volt. Beszélgettek. Semmiségekről; a kertről, a rózsákról, a dalokról. Észre sem vették, hogy összeforr a lelkük, a szívük. De erről nem szóltak soha semmit.

Egyszer azt kérdezte a leány.

- Látja, mire való az a nagy dac? Ugy sem érnek vele semmit sem. Pedig az apám jó ember. Azért, hogy olyan...

Szilassy a szavába vágott.

- Elhiszem, kisasszony. De hát nem ért minket.

- No, azt a két nótát bizony megértette.

Meg. Elmondhatta volna a fiu annak a két nótának a történetét is, a félreértést, ami belőle származott s aminek ezeket a kedves órákat köszönhette. Már az ajakán volt a vallomás. De akkor eszébe jutott, hogy azzal elárulná a társait, akik bizonyosan jobban szeretik, ha úgy látszik a dolog, mintha csakugyan az idegen, a gyűlölt uralmat akarták volna megbántani, dacból, bosszúból, szándékosan. Aztán meg ha kisülne a cigány ártatlan butasága, nem szakadna-e vége ennek az édes idillnek is?... Okvetetlen. Ez a leány kikönyörögné, hogy a büntetést elengedjék. Vagy kierőszakolná. Valósággal megijedt, amint arra gondolt.

De mégis közbejött valami, ami megzavarta őket. Szerdahelyi volt az oka. A fiu azzal akarta bosszantani a katonatiszteket, hogy valahányszor arra mentek, a sétatéren, amint söpört, mindig nagy tüntetéssel huzogatta a keztyűjét. A tiszteknek végre is szemet szurt. Szóvá tették az ezredes előtt is.

- Az már még sem járja. Ezekkel a rebellisekkel így nem birunk. Meg kell alázni, meg kell törni őket.

Schrattenbach ezredest nem nagyon kellett erre biztatni. Hivatta az adjutánsát rögtön.

- El kell venni a keztyűt tőlük. Nem komédiázunk. Keztyű csak a sorhadi altiszteknek dukál, a stráfkompániának nem.

Egy káplár két közlegénnyel még aznap este sorra járta a stráfkompánisták lakását. Elszedtek tőlük minden keztyűt. Huszonnégyen voltak s összesen nyolcvanhárom pár keztyűt találtak náluk.

Ennek meg aztán az lett a következése, hogy másnap reggel, mikor Szilassy Feri rózsát szakított a szép Herminnek, a rózsatövis úgy megszúrta az ujját, hogy nyomban kiserkedt a vér belőle. A kis Hermin el is sápadt, mikor meglátta. Ijedten kiáltott a fiura:

- Jézus Mária! Én miattam!

Szilassy mosolyogva tekintett föl rá.

- Semmi, semmi az, - sietett megnyugtatni. - Csekélység az egész.

- Látja, miért is nem huz keztyüt?

- Nincs; elvették.

- Elvették? Kicsoda?

Szilassy nem birta visszatartani a szájára tolakodó iróniát.

- Az armée-corps. Bizonyosan hiányzott a győzelmi trofeák közül.

Hermin szemrehányóan megfenyegette.

- Már megint! No, de az már csakugyan durvaság. Várjon.

Eltűnt az ablakból, de nemsokára visszatért. Egy pár fehér keztyüt tartott a kezében. Intett a fiunak, hogy menjen közelébb, az ablak alá. Azután ledobta neki a keztyüt s még tapsolt is, mikor Szilassy megkapta esés közben. Apró, fehér ujjakra szabott, mesésen kicsiny, filigrán jószág volt, a gomb mellett, akkori divat szerint, kék selyem cérnával kivarrva a bájos tulajdonos monogrammjá: S. H. Szilassy Feri mig a szemét fölvetette, hálásan nézett a leányra.

A szép Herminnek reszketett a hangja a megindulástól, mikor susogva szólt le a fiunak.

- Huzza, huzza föl. Kivánom.

Szilassy nevetve mutatta a keztyüt.

- Ezt? Hiszen a legkisebb ujjamra is kicsiny.

- Mindegy az. A fájós ujjára.

S elfordult tőle duzzogva. Szilassy aztán csakugyan fölhuzta a jobb kézre valót. Az ujjahegye valahogy belefért. A bal kézre valót meg összehajtogatta s betette az atillája zsebébe, baloldalt, a szive fölibe.

Azt is besúgták az ezredesnek. Rothkugel főhadnagy látta meg a Szilassy jobb kezén a fél keztyüt, mikor a fiut estefelé hazakisérték a rendes napi munkáról. Titokzatos, fontoskodó képpel mondta el Schrattenbach ezredesnek.

- Szilassy mégis keztyüben dolgozik. Igaz, csak az egyik kezén van, de mégis keztyü.

Az ezredes dühössé lett.

- Micsoda impertinencia! Hol vette azt a keztyüt?

- Nem tudom, ezredes ur.

- Küldje föl hozzám, azonnal, ide a lakásomra!

- A keztyüt?

- Sapperment! A keztyüt! Ne legyen olyan buta! Szilassyt. Mit csináljak én a keztyűjével?

A dohányzó szobájában várta meg a fiut. Mig megjött, meg is csillapodott a dühe, de azt Szilassy nem vette észre. Remegett, mikor megállott a szoba ajtajában s fürkészve nézett az ezredes szigorú arcára.

- Parancsol, ezredes ur?

Az ezredes ráförmedt.

- Micsoda engedetlenség az, megint? Azt akarják, hogy a legvégső büntetéshez folyamodjam?

Szilassy hallgatott.

- Adja ide azt a keztyüt, rögtön.

A fiu elsápadt. A zsebéhez kapott, rémülten. Ott volt, ott, az édes, az illatos, parányi keztyű most is, a szíve fölött. Félénken rebegett.

- Bocsánat ezredes ur. Azt nem tehetem.

Az ezredes fölördített dühében.

- Megbotoztatom! Adja ide, tüstént.

Fölemelte ütésre az öklét és két lépést tett Szilassy felé. Az csak állott, halálsápadtan. Az arca remegett. Ököltre szorult az ő keze is. Megtántorodott, majd előre lépett ő is. Nem a fogoly, a férfi.

- Ezredes ur! - kiáltotta.

Nem szólhatott többet. Az ezredes háta mögött szétnyílt az ajtófüggöny s a szép Hermin lépett be rajta. Sápadt volt ő is, csak a két szelid kék szeme lángolt, haragos tűzben, mikor az összecsapó két férfire nézett. Három lépéssel ott termett az ezredes mellett és kis kezével megkapta annak fölemelt karját. S a vérben forgó szeme közé nézett egyenesen, nyíltan, határozottan.

- Apám. Én rám haragudj. Én adtam neki. A saját keztyűmet...

- Te. Te. Te...

- Én. Szeretem. Igen. És a felesége leszek, apám. Az. Még ha... még ha megütöd is...

Az ezredes karja lehanyatlott. Egy szót sem tudott szólni. A leánya, az egyetlen, édes, szelid leánya kipirult arcára tekintett, tétován, majd a fiura, aki sápadtan, lesütött fővel állott előtte. És megértett, mindent. Megértette a fiatalok érzelmét, ami annak a gyűlöletnek a gyökeréből fakadt, aminek ő is olyan kérlelhetetlen eszköze volt. Álomlátások villantak át a fején. Ágyuszó, puskaropogás, dobörgés, trombitaszó. S mintha a fegyverek gulái, egész arzenálok roppantak volna össze, ott, szédülő szeme előtt, annak a hitvány, apró fehér keztyűnek a legyintésétől... Tehetetlenül a székre roskadt.

*

Két hónap múlva Haynau megbukott. Ugy bántak vele, ahogy Radetzky mondta róla: miután olyan, mint a borotva, használat után azonnal jól el kell tenni. Eltették. A jóllakott bosszu gyöngülni kezdett s szabadon bocsátották a stráfkompániát is. A hajnal még messze volt ugyan, de már mindenki hitte, hogy az éjszaka nem tart örökké.

Még a pap is erről beszélt, mikor egy szép szeptemberi délután összeadta a fiatal párt: Szilassy Ferit, bájos menyasszonyával, Schrattenbach Herminnel. A templom tömve volt. A garnizon minden tisztje, a volt stráfkompánia minden tagja ott volt. A harmadik padsorban az öreg Schrattenbach ezredes állott és hallgatagon, egykedvű arccal nézte végig a szertartást. Szürke polgári ruhát viselt; egy hónap óta penzióban volt ő is.

Mikor aztán az ifju pár, ragyogva a boldogságtól, kifelé indult a templomajtó felé, legelsőnek az ezredes ment eléjük, üdvözölni őket. Megcsókolta a leányát, aztán kezét fogott a vejével, bizonyosan a látszat; a bámuló világ kedvéért. S hogy Szilassyhoz is szóljon valamit, megkérdezte:

- Mit beszélt az a pap olyan sokáig?

Szilassy komolyan nézett rá.

- Hogy az éjszaka nem tart örökké.

Az ezredes bólintott a fejével.

- A tietek, a magyar nemzeté nem, hanem az enyém.

Osztzkodás.

Komoly, szinte ünnepies hangon olvasta föl az öreg közjegyző a végrendeletnek azokat a pontjait, amikben a megboldogult az ő hűséges embereiről gondoskodott. Nem felejtkezett meg senkiről sem. A kulcsárnénak, özvegy Kovács Mihálynénak ezer koronát hagyott és az örökösök szívére kötötte, hogy az öreg gazdasszonyt a lakásában holta napjáig ne háborgassák. Mert az olyan vén csontnak már nehéz volna új hajlékba szoknia. Kender Istvánnak, a parádés kocsisnak kétszáz koronát testált Jeney Eszter kisasszony, a többi cselédnek száz, vagy kétszáz koronát, egy-egy vékás földet krumpli alá, a fiatalabbaknak néhány vég vásznat, szuszékot, kerekas rokkát, mi egyebet. De olyan egyetlenegy sem volt az udvarban, akinek semmi sem jutott volna. Amilyen jó, amilyen nemes lelkű volt Jeney Eszter kisasszony világléteében, olyan volt akkor is, abban a szomorú órában, mikor utolsó akaratát írásba foglalta és végképpen elbucsuzott ez világi élettől.

Az öreg, törődött cselédek meghatottan, könnyezve köszönték meg a róluk való megemlékezést. Az örökséget mindjárt ki is osztotta közöttük a közjegyző, akit ezzel a végrendelező megbízott s aztán, hogy sűrű hálálkodások között emberségesen köszönve széjjeloszlottak, a nagy, ósdias szobában a társaság magára maradt.

Az asztalfőn a közjegyző ült, előtte nagy paksaméta írás, amiben olykor böngészgetett. Mellette az íródiákja, akinek a keze sűrűen mártogatta a pennát a kalamárisba. Azután a két ifjú örökös: Jeney Viktor meg a huga, Klárka. Kivülök még négy férfi ült az asztalnál. És pedig a két gyám. Várday József és Kele Tamás, meg a két meghívott tanu: Árpássy Kálmán és Vincze Zoltán. Ez a két utóbbi innen, a környékről való fiatal földbirtokos volt, aki tisztességnek vette, hogy a szomszédság jussán őket hívták meg ehez az atyafiságos osztzkodáshoz.

Mert tulajdonképpen arról volt szó. Jeney Eszter kisasszony, miután hetven esztendőn keresztül gyűjtögette nagy takarékoskodással az aranyakat, amik ősei földjéből kikerültek és gyarapítgatta az ősi vagyont, végre is azokra hagyta mindenét, akiket, míg élt, legjobban szeretett: korán elhalt öccse árváira, Jeney Viktorra, meg Klárikára. Hiszen már életében is, évek óta ő gondoskodott a két árváról. Ő taníttatta Vikort s ő nevelte, a saját maga gondjával, ott, a jenei ősi kurián, a kis Klárikát. Vagyis csak akkor volt kicsi, mikor árván maradt, ezelőtt tizenkét esztendővel. De most már, mikor az Eszter kisasszony halálával ugyszólván másodszor jutott árvaságra, már kész nagy leány. És szép is, jó is, okos is. Mintha nemcsak a vagyonát, de a szívét és az eszét is Eszter kisasszonytól örökölte volna.

Sorra vették a leltárat, aminek a rubrikái tele voltak az Eszter kisasszony kincseivel. A volt kincseivel, amiket itt kellett hagynia. Osztozzanak meg rajta az örökösök testvériesen. Sem Jeney Viktor, sem Klárka nem sokat értett ahoz. Azonban arravaló éppen a közjegyző, a két tudós gyám, akik közül az egyik, Kele Tamás fiskális ember, tehát az igazságot védi, nehogy kára essék bármelyiknek is az örökösök közül. Meg a két tanu, aki a határnak minden darab földjét úgy ismeri, mint a tenyerét. Tudja, melyik a kövér, melyik az aszu föld. Melyik tájékon terem az acélos buza, melyiken a legszebb káposzta, krumpli, kukorica, cukorrépa. Vadvizes is van közöttük, az rétnak, kaszálónak való, meg némely szikes föld, amit legelőnek szeret a jószág. Ámbár Jeney Viktor már itt a földosztásnál is váltig azt erősítgette, hogy legjobban volna, ha az egész jenei határt Klárka kapná, mert őneki ugyanis minek volna! Az élet őt ugyanis másfelé sodorja, idegen tájékokra, ahonnan nem viselheti gondját az Eszter kisasszony ősi birodalmának. Ellenben Klárka itt marad, gazdálkodik rajta, ahogy tud. Talán majd akad valami jóra való, derék fiatal ember, aki segít neki s megbecsüli a jenei fekete tarlókat, meg azt is, a kié: a szóke kis örökösnőt...

Persze, az hiábavaló, kárbaveszett beszéd volt mind, amit az árvaszék ugysem hagyna helyben. De Klárika is tiltakozott ellene kézzel-lábbal.

- Hogy én megkárosítsam a tulajdon testvérbátyámat? Holott maga a jó Eszter nénénk is azt kívánta, hogy testvériesen osztozzunk meg. Aztán én mit is csinálnék ezzel a töméntelen sok földdel! A gazdálkodás férfiembernek való, nem ilyen magamfajta szegény árva leánynak. Hogy tudnék én parancsolni a sok engedetlen, gondatlan rossz cselédnek! Csak hadd legyen a föld a Viktoré, mind.

Kele Tamás ügyvéd ur majdnem elvesztette már a türelmét.

- No, ilyet se láttam még világéletemben, szólt a társasághoz. Ahány örökség-felosztásnál, ahány osztozkodásnál voltam, ott mindenütt amiatt veszekedtek az örökösök, még a testvérek is, hogy mindegyik magamagának szeretett volna megkaparítani mindent. Ezek meg még majd azon vesznek össze, hogy mindegyik a másíknak adna mindent.

Vincze Zoltán mosolyogva hallgatta. Csinos, egészséges ifju piros arcával jókedvűen, sőt nyájasan nézett az ügyvédre.

- Hiszen az dicséretükre válik, ügyvéd ur. Annak a bizonyága, hogy jó testvérek, szeretik egymást. S nem kapzsi egyik sem.

- Az már igaz. Dehát nekünk mégis csak a törvény parancsol. Ügyelnünk kell nemcsak arra, hogy egymást, hanem arra is, hogy saját magokat meg ne csalják az örökösök. Még testvéri szeretetből sem.

Hát volt mit ügyelniök. Mert valahányszor akármit is elővettek a rubrikából, az örökségből, a vita minduntalan megújult a testvérek között. Az Eszter kisasszony butoraira meg se tudtak egyezni, amiért is Kele Tamás ügyvéd ur azt indítványozta, hogy licitálják el azokat, aztán a vételáron majd könnyen megosztozhatnak a testvérek. Fele ennek, fele annak. De ez az indítvány meg majdnem megharagította a galambszívű Klárit. Hallani sem akart róla.

- Mit? kérdezte álmélkodva, mintha valami lehetetlen képtelenséget hallott volna. Hogy eladjuk az Eszter néni butorait? Hogy más üljön abba a nagy karosszékbe, a melyikben ő estenden elbóbiskolt, a kandalló mellett? Amelyikből hóviharos téli délutánokon annyit mesélt nekem Tündérszép Ilonáról, Többsincs királyfiról, Aladin varázslámpájáról s Harun al Rasid bölcs ítéleteiről? Az lehetetlen! Hiszen az ő édes, drága emlékét dobnánk ki innen az öreg butorokkal! Abba én bele nem egyezem, semmiképpen.

Végre is azt határozták, hogy maradjon hát meg minden, úgy, ahogy van. És viselje gondját Klárika, addig... igen hát, addig. Ameddig. Amire Vincze Zoltán olyan hamiskásan mosolygott a kis fekete bajusza alatt, mintha csak valami huncutság jutott volna az eszébe.

Legutoljára maradtak az ékszerek. Mert azokon, úgy gondolták, legkönnyebb lesz megosztozkodni. Mert a termőföld fölött lehet vitatkozni: melyik ér többet, a rét-e, vagy az erdő. De az ezüst meg az arany más. Azon mindegyiken rajta van, melyik hány próbás, a drágakövet tüstént megismeri a gyakorlott szem, gyémánt-e, briliáns-e. Akkor aztán már könnyű megmondani, legalább hozzávetőleg, hogy melyik mennyit ér. Csak kétfelé kell osztani a fülönfüggőket, a karpereceket, a csillogó, zománcos násfákat, a pecsétnyomó, a drágaköves gyűrűket, diadémokat. Ez a Klárikáé, az a Viktoré, pontum.

Dejszen, hiába osztották azt! Viktor a legelső szónál fölpattant.

- Nem tudom, mit csinálnék én ezzel a sok hiábavalósággal. Férfinek kard, puska, nyereg, paripa való. Nem ilyen apró-cseprő cicomaság. Az ilyesmi már csak igazán leányoknak, asszonyoknak való. Azok szebbek lesznek tőle. Csak adják oda Klárikának, mind, valamennyit.

Alig tudták rábeszélni, hogy legalább egy aranyórát, meg egy pecsétnyomó-gyűrűt vegyen el. Emléke. Hogy mikor a kezébe veszi, mindig a jó Eszter néni jusson az eszébe. Hiszen azzal a boldogult Jeney Eszter kisasszony iránt tartozó hálás kötelességet teljesít.

Erre már aztán nem tudott mit felelni Jeney Viktor.

Már éppen be akarták csomagolni az ékszertartó-tokokat. Az örökösök egyik gyámja: Várday József, akit némi távoli atyafiság is fűzött a Jeney családhoz s akire tulajdonképpen Eszter kisasszony a végrendelet végrehajtását bízta, kihuzta a háta mögött lévő fekete ébenfa-szekrény egyik nagy fiókját, hogy az ékszereket sorra belerakja. Ezért Várday bácsi fölállott. Aztán benyult a szekrényfiókba, mintha arról akarna meggyőződni, hogy nem maradt-e annak a fenekén valami. Maradt. A szekrényből egyszerre hatalmas levendulaillat szállott ki, a társaság felé. Ebben a komoly pillanatban, ez a régimódi parfüm nemcsak az orrát, de a lelkét is megcsapta az embereknek. Mintha régmúlt idők ezer emléke szállott volna ki ebből az öreg szekrényből. Mindenkinek cimbalomszó csendült a fülébe. Valami szüreti nóta... Azokból való, amiket valaha, ötven esztendővel ezelőtt dalolgattak a jenei szőlőhegyen. Akkor, mikor még Jeney Eszter kisasszony gyöngyös pártában járta ott a kállai kettőst... Hejh! be régen is volt! Talán igaz se volt!

Várday József egy kis papiros-csomagot vett ki a szekrényből. A megilletődött társaság oda se nézett s Várday bácsi csöndesen kibontotta az összehajtogatott papirost. És akkor egyszer csak kiesett valami a papirosból. Megkoppant a kemény diófa-asztalon, két-három araszra el is gurult, de akkor Várday bácsi utána kapott és megállította a pergő, fürge jószágot, ami megcsillant a társaság szeme előtt. Vastag, arany karikagyűrű volt.

Vagyis jegy-gyűrű. Kié lehetett? Mikor csinálták? Miért hevert ott? Kinek a boldogságát, kinek az édes reménységét kovácsolták beléje? Száz meg száz kérdés tolt az eszébe mindenkinek. Hiszen a boldogságnak ez az egyszerű, örökös jelvénye mindenkit emlékeztet valamire.

Várday bácsi nagyon elkomolyodott. Szótlán meghatottsággal nézegette a papirost, amiből az aranykarika kigurult. Aztán csöndes, szinte reszketeg hangon olvasta le, ami a papirosra volt írva.

- Az örök boldogság ez a jelképe vigyen örök boldogságot annak, akinek az ujjára huzzák. Szerencsájének ne legyen vége sohasem, mint ahogy ennek az aranykarikának sincs...

Várday bácsi elhallgatott. De elhallgatott mindenki. A komoly, kedves szavak úgy csendültek öreg szájáról, mint valami másvilági üzenet, melyet elporladt szívek küldenek az élő, dobogó, reménykedő ifju szíveknek. Ki írhatta azokat? Kinek? Kicsoda, miért őrizgette, talán évek hosszú során át, a levendulaillatos szekrényfiókban ezt a titokzatos karikát, mely soha el nem mondott mesét, soha meg nem fejtett rejtélyt őrizget?

A csillogó aranykarika minderre nem felelt. Ott feküdt az asztalon, némán, érzéketlenül, mintha mindaz a tömérdék érzés és gondolat, amit a rája bámulók szívében fölébresztett, egyáltalán nem tartoznék rája. Mintha semmit sem tudna róla, hogy amint idetoppant, váratlanul, az osztozkodó testvérek s az igazságtévő atyafiak közé, egyszerre megbabonázott mindenkit. Ugy, hogy most senkisé tudja: mit csináljanak hát ezzel a különös jövevénynyel.

Viktor is, Klárka is azon tűnődött. Fiatal, repeső szívében a szerencse és a boldogság, ez a két tüneményes álom száz meg száz képet öltött. Mindenik kívánta azt a másiknak, de mindenik vágyakozott is rája. Így ültek, töprenkedve, néha el-elmosolyodva s közbe az asztalon heverő aranykarikára sanditva. Egyik sem mert szólani. Mintha attól félt volna, hogyha elveszi, akkor a szerencsét, a boldogságot veszi el a másiktól, ha odaadja, a maga szerencsáját, a boldogságát adja oda... Ilyesmire gondoltak, de senkise mondta ki.

Végre, a hosszú csöndet Kele Tamás, az ügyvéd törte meg.

- Nos? Mit csináljunk hát vele? Kié legyen?

Senkisem felelt. Csak Vincze Zoltán állott föl az asztaltól. Az aranykarikát fölvette az asztalról és begöngyölgette, vissza, a papirosba, a levélbe, amiből kiesett. Aztán odanyujtotta, becsomagolva, Várday bácsinak.

- Ez nem osztzkodni való portéka, Várday bátyám, szólt. Tegyük vissza a boldogság, a szerencse jelét, a levendulás szekrényfiókba... Mert Viktor, a férfi, keresse, találja meg azt maga...

Várday József közbeszólt:

- De... öcsém! Hát - Klárika?

Vincze Zoltán egy kicsit elgondolkozott. Majd Klárikára nézett, megpödörte kis fekete bajuszát és elmosolyodott.

- Klárika? kérdezte. Az ő ujjára ugyanis nagy volna ez a karika. Én már tudom. Azt a karika gyűrűt, ami az ő nemes szívének a szerencsét, a boldogságot vigye... majd csak magam csináltatom meg... Ha ugyan megengedi, és - - elfogadja...

Klárika a füle tövéig elpirult. Nem szólt semmit sem. De ahogy beszédes, mosolygó szemével Vincze Zoltánra nézett, az annyit tett, mintha csak azt mondta volna:

- A boldogság már itt van. A szivemben...

És Várday bácsi szó nélkül kézbe fogta a levélbe takart aranykarikát s csöndesen, lassan betette a levendulaillatos szekrényfiókba. S a falról a Jeney Eszter kisasszony fekete főkötős arcképe lemosolygott a társaságra, mintha csak azt mondta volna, hogy az atyafiságos osztzkodással nagyon, de nagyon meg van elégedve. És Vincze Zoltánnal, sőt Klárikával is.

A vasut.

Az olaszok hetvenháromban érkeztek Gedőhátra, hogy megépítsék a gortavölgyi vasutat. Bachstein, a potrohos német vállalkozó hozta őket s a gedőhátiak eleinte igen szívesen látták, mert hire ment, hogy mindjárt az első napon nyolc font bankót osztottak ki az olasz munkások között. Azonban a nyolc font bankó hamarosan elfogyott, ellenben az olaszok megmaradtak.

Valóságos világfőlfordulást csináltak. A várhegy oldalában deszkasátorokat építettek és abban tanyáztak, egymás hátán. Cudar, veszekedő nép volt. Hanem esténként olyan szomorú, szép nótákat dalolgattak az abruzzói rengetegekről, meg a Pó szilaj hullámainról, hogy a gedőháti lányok néha éjfélig is elhallgatták a fülbemászó, lágy, talián nótákat, noha egy árva szót sem értettek belőlük.

Hajnaltól aztán az olaszok seregestől kihuzódtak a piszkos, szellős barakkokból és mint a sáskák, lepték el a gedőháti várhegy oldalát. Követ repesztettek belőle az épülő vasuti hidakhoz és vízvezető-csatornákhoz. Naphosszat egyre hangzott a hegy a puska-robbanásától s a fölszálló füstfelleg nyomán széjjelmállottak a vén sziklák. Hogy vajjon mit szólt mindehez a sisakos Kompolthyak hazajáró lelke? Azzal az olaszok nem törődtek.

A vasut-töltés már meg volt; ott huzódott el a csevicés kut és a várhegy között, éppen keresztülelve a Csevice anyó ősi belsőségét. S ámbár lassanként, hogy a munka sokáig tartott, a gedőhátiak hozzászórtak a dologhoz, a vasutban még sem bíztak. Ki tudja, mi az! Általában az olaszokat, a töltést, a sineket, a kőrobbanást, a barakkokat, a kisajátításokat s mindent, ami a vasutépítéssel jár, egyszerűen összefoglalva vasutnak nevezték. És gyűlölték az egészet. Legtöbbször azonban aféle mulatságnak képzelték, aminőt az urak szoktak csinálni. Mikor a világlátott bíró holmi vaskocsiról regélt, amit az alföldségeken látott, hogy két vasrudon szalad, mint a szemevett, Olmány Bálint hitetlenül rázta meg a fejét.

- Mást tegyen kend lóvá! Vasut? Hogy vashól van az út? Megeszem én azt!

És Csevice nagyanyó is nevetett rajta. Persze, ő is kész volt megenni a vasutat mindenestől. Hetven esztendeje tapossa ezt a siralomvölgyét, de olyat ő sem látott. Nem is hitte az egészet, ámbár kis unokája, a szép Rozál, váltig bizonygatta:

- De nagyanyó, az igaz. Én is láttam. Miskolcon, még mikor apámmal arra jártunk Szikszóra, lóvásáron.

- Akkor. Bizonyosan álmodtad. Vagy a lidérc fojtogatott, hogy estére nagyon jóllaktatok.

Erre aztán Rozál nem felelt, miután az apját, aki négy esztendő óta künn porladozott a Kompolthyak becsületes jobbágyságai közt, nem lehetett tanuságtételre hívni.

Ketteskén éldegéltek. Csevice nagyanyó mellől apránként kihalt az egész familiája, csak a kis Rozál maradt meg. Már ő is ugyan tizenhat esztendő, nagy, szép hajadonná serdült, de ezt mindenki hamarabb észrevette, mint Csevice nagyanyó. Ő épp úgy hordta most is zsaluzsányi mázos cserépkorsóban a csevicét, mint ötven évvel ezelőtt, mikor Csevice János uramhoz feleségül ment; a különbség csak annyi, hogy most keresztül kellett kapaszkodnia a vasut-töltésen, amivel a házát a csevicés kuttól azok a kutya olaszok elválasztották. Az bizony nehezen esett vén csontjainak. Eső után pedig bejárta a Bükk rengetegeit, gomba végett, ami igen kapós nyári eledel, főképp a csiperke.

No, a gombára, csevicére az olaszok is hamar rákaptak. S azzal aztán megunták a barak-életet és egymásután széteszlottak a gedőhátiak között, kosztra. Jól fizettek: tizenöt pengőt egy hónapra és kevéssel beérték. Csevice nagyanyó is vállalt egyet. Olyan volt, mint a többi; nagy, széles vállu, barna arcu, erős talián. Az ördög értette a beszédét, úgy hadarta a szót,

mintha kelepelő lett volna a nyelve. Hanem a zsebe mindig tele volt zöld- és vöröshasu bankókkal.

Egyébként kevés baj volt vele. Az ebédet Rozál kihordta neki a kősziklák közé, ahol dolgozott. Vacsorára meg az olasz jött le hozzájuk, aztán éjjelre a barakba ment hálni. Csak a nevét tudták.

- Antónió. Ugyan bolondos egy név, de ezt már nagyanyó is tudta. Ámbár rendszerint, mikor a sok furcsaság, a vasut, a hihetetlen jövődölgetés miatt mérges lett, csak azt mondta:

- Az a bolond olasz.

Rozál egyszer rászólt.

- De nem bolond az, nagyanyó.

- Tán még bizony pártját fogod?

- Hiszen nem vétett nekünk, nagyanyó, semmit!

Csevicéné szörnyűködve csapta össze a kezét.

- Nem-e? Hát ők csinálták ezt mind! Az ördögökkel cimborálnak! De nem lesz abból semmi! Majd meglátod, egyszer csak vége lesz az egész vasutnak!

A tizenöt forint nem engesztelte ki. Csak olyan gyűlölettel nézte aztán is az érthetetlen zürzavart, azt a titokzatos, lázas mozgolódást, amivel Gedőháton a vasutat csinálták. De soha sem hitte, hogy lesz belőle valami egyéb is.

Pedig végre is megtörtént. Egy csöndes augusztusi vasárnapon az olaszok tisztába öltöztek, a németek, a vállalkozók feketébe. A szolgabíró aranypaszomántos huszárral érkezett s egyenesen odahajtatott a vasuti házhoz, ahol az udvar már tele volt a környékbeli urakkal, asszonyokkal. A cigányok muzsikáltak. Mindenfelé virág, zászló; a nép meg körülállta ezerével a vasuttöltést.

Csevice nagyanyó a pitvara ajtajából nézte, Rozál ott állott mellette. S egyszer csak, - már délre járt az idő, - szilaj, erős bömbölés hangzott a falu felől. A ház előtt elfutó vasuttöltésen végigrengett valami hatalmas moraj, hogy a Csevice anyó bogárhátú vityillója is megrázkódott. Az öreg asszony keresztet vetett. Mi, mi lehet ez? Földindulás? Vagy uram bocsá'!... Csakugyan a vasut volna?... Kétszer-háromszor is megtörölte a szemét, hogy vajjon nem álmodik-e? A töltésen, két vasrudon, szuszogva, bömbölve, morogva törtetett végig a rettenetes, pokolbeli, zörgő, nehéz vasszörnyeteg, maga után huzva a röpülő házakat, melyeknek ablakából az urak szanaszét tekingettek a falura és kalapot, kendőt lobogtatva integettek az álmélkodó vén asszony felé. Aztán a csodalátomány csak úgy elsiklott a házikó előtt, a csevicés kut előtt, majd a vasuti háznál egyszerre megállt.

Csevice nagyanyó alig tudott szóhoz jutni. A sok lehetetlenség összezavarodott vén elméjében. Szinte reszketett.

- Te Rozál, hát csakugyan?...

- Hát bizony, nagyanyó.

- Ilyen Isten csodáját! Hát miért nem mondtad?

Rozál elmosolyodott.

- Én, nagyanyó, én mondtam is mindig.

A kapun akkor lassan besompolygott Antónió, az olasz. Ő is ünneplőben volt. Bizonyosan most ebédre jön. Csöndesen, szótlanul megemelte széles karimáju, nagy talián kalapját. Aztán csak egyenesen Rozálhoz megy, mintha Csevice nagyanyó ott sem volna s derékon átölelve a leányt, hatalmas csókot cuppant annak lángvörös arcára...

Csevice nagyanyó dühösen rikoltott rá:

- Né, kutyaházi taliánja! Üsd pofon. Rozál!

De Rozál egy csöpp hajlandóságot sem mutatott arra. Sőt pirulva, mosolyogva megfogta az Antónió kezét és úgy halkán azt mondta:

- Az uram lesz, nagyanyó, megesküszünk.

- Mit? fakadt ki az öreg, ezzel a...?

Rozál a szavába vágott.

- Ezzel. Szeret, nagyanyó és én is...

Csevice nagyanyónak szeme-szája elállt.

- Hiszen, hát beszélni sem tudsz vele. Te! Csak nem bomlottál meg? Rozál, ugy-e, csak bolondozol?

- Nem, nem, nagyanyókám, a felesége leszek...

S nagy, kerek kék szemével büszkén nézegette a vállas olasz napbarnult arcát, erős alakját. Antónió meg hízkelkedve simogatta a leány hosszú, szőke selyemhaját...

A pályaházban a cigányok muzsikálni kezdtek és a vasut éles, diadalmas füttyöléssel tovább indult a kavicsos töltésen, Balogfalu felé s a néptömeg torkaszakadtából ordított.

Csevice nagyanyó meg csak állt és össze-vissza motyogott mindenfélét. Dühös, gyűlölködő pillantást vetett a töltésre, mintha reszkető, káprázó szemével és vén fogával föl akarná szagatni a sineket, az egész vasutat, ami minden rosszat hozott és minden jót elvisz... Az átkozott! Majd, mint valami álomjáró, csüggedten összefonta ráncos két kezét, aztán szó nélkül befordult a pitvarba s a könnyü rácsajtót beakasztotta maga után...

Vihar után.

A Hadaricska meredek orma hallgatagon bámul le a falura, éppen szembe a gortai postahivatallal, melynek vadszőlős falán a háromszinű, koronás postáscimer szinte elbujik a sűrű indák és lombok között. Puskacsőre várva a gyanutlan vadat, letekintek a szelid, falusi hivatalra és azt kérdezem magamban, hogy vajjon miért dugják úgy el azt a pompás cimert? Szégyenlik talán? Ha én gortai postamester volnék, nem rejteném el, hanem kiszögegetném a tiszta, fehér falra, ahol mindenki meglátná. Mert mindig szerettem volna postamester lenni Gortán, hogy olyan közel van a Hadaricskához.

Meg is mondtam Kovács Lajosnak, a gortai körjegyzőnek, de ő elnevette magát.

- Az nem megy olyan könnyen, csak nagy protekció, atyafiság segítségével. S még az öreg báró is beleszól, aki különben sohasem lakik Gortán, hanem valahol messze, az erdélyi birtokain.

- Olyan jó hivatal?

- Száznyolcvan forint a fizetése. De azonfelül kétszáznegyvenet kap a szállításért. Abból nyolcvanát megspórolhat, ha élelmes és nem tart lovat, hanem csak gyalogemberrel küldi a postát Harmócára, a vasúthoz.

- Az már valami!

- Ne tessék oda kíváncsozni, - mondta csöndesen a jegyző. - Csak olyan szegény lánynak való az, mint a Bessenyődy kisasszony.

- Uri lány?

- Az. Fiskális volt az apja Héthváron. Árván maradt, úgy került ide az édes anyjával. Hiszen, tetszik tudni, ma már minden faluban lehet látni ilyen gyászruhás sorsüldözöttket a kis postahivatalokban.

- Aztán, jegyző ur, szép-e?

A jegyző bizony fülig pirult erre a kérdésre és elhallgatott. Földre sütötte a szemét, mint valami naiv, szemérmes leányka, habozva, hogy mit is mondjon.

- Mindig szomorú, - felelte végre, kitérve a kérdésnek. - Nem is csoda. Az Isten is arra teremtette, hogy daloljon, csapongjon, vigan, mint a madár, aztán egész nap oda van láncolva ahhoz a rozoga, poros íróasztalhoz. Rózsaszínű levelek helyett fakó receptszeket írni, napról-napra, hétről-hétre!

- Szegény!

- De nem kell sajnálni. Már nem kell. A viharon túl van. Azon, ami minden ember életét próbára teszi.

- Vihar?

- Még pedig erős vihar. A multkor tudtam meg én is, mikor egy csomó levelet vittem a postára. Szokása szerint megkínált, hogy üljek le. Mig a leveleket rendezgette, egyszer csak az udvaron kocsizörgés hallatszott. A felügyelő érkezett. Azok mindig úgy titokban jönnek, meglepik a szegény postamestert, hogy ideje ne legyen rendbehozni a könyveit, írásait. Nagy ur ám az! Mint valami kiskirály, olyan büszkén, magasra tartott fejjel jön be, se szól, se köszön, csak egyenesen a postaasztalhoz megyen és ráteszi a kezét. Ezután ő dirigál. A felügyelő egymásután szedte le a polcról a könyveket, írásokat és elmélyedve vizsgáltatta. Föl se

tekintett, a leányt még nem is látta. Az pedig, világosan láttam, az undornak, megvetésnek arckifejezésével csak nézte, nézte a nagy, hatalmas urat és szép, formás ajaka valami keserűség, gunyos mosolygásra huzódott. Csöndesen, nyugodtan megszólalt, a hangja mégcsak nem is reszketett:

- Felügyelő ur, kérem, a pénztárból ezer forint hiányzik, amit elsikkasztottam...

Mint valami bomba, úgy hatottak a szavai. A felügyelő már az első hangra fölugrott a székről s üveges, megrémült szemmel bámult a leányra.

- Ilona... az Istenért... ön az?... hebegte.

- Milyen kegyes, hogy megismer, - szólt a leány. - Én vagyok, a gortai postamester. Tessék csak írni a jegyzőkönyvet. Ezer forint hiány... Szép summa, ugy-e? Milyen pompás jegyzőkönyv lesz belőle! Önt még elő is léptetik, bizonyosan.

Végtelen gunynyal beszélt s a szigorú, kérlelhetetlen tisztviselő úgy reszketett tőle, mint a nyárfalevél. Mintha csak ő lett volna a sikkasztó, nem a leány. Alig tudott kinyögni egy pár szót.

- Nem, nem, az lehetetlen, Ilona...

A leány most már indulatosan kiáltott rá:

- Miért lehetetlen? Igen, elsikkasztottam, hogy kifizethessem a menyasszonyi kelengyém árát. Inkább loptam, semmint azokat a jámbor, együgyű embereket csaljam meg, akik a boldogságomra hiteleztek. Az én boldogságomra!... Ezt is beírja majd a jegyzőkönyvbe, ugy-e és azt is, hogy ki volt a vőlegényem... Davarcányi Ottó, posta- és távirdafelügyelő... Felügyelő ur, írja hát azt a jegyzőkönyvet!

A felügyelő lassankint összeszedte magát. Finom batiszt zsebkendőjével megtörülgette verejtékes homlokát s elfordult az íróasztaltól. Csak úgy támolygott s nem tudott, nem mert a leányra nézni, sőt szinte kerülte a tekintetét.

- Nem, nem, Ilona, - szólt aztán zavarodottan, - azt én nem tehetem. Ne szóljon senkinek róla, én sem szólok, hogy itt jártam... Valahogy tegye vissza azt a pénzt, hiszen jó módú rokonai vannak. Néhány száz forintot magam is adhatok, igen, gondolom: négyszáz forintot...

A leány szép, halovány arca pirosra gyult ki a büszkeségtől és - talán a szégyentől. Szemében erőszakosan visszafojtott könnyek csillantak meg. Lángoló arca csupa düh, csupa megvetés volt.

- És azt hiszi, hogy elfogadnám? Az ön pénzét! Az önét! Hátha a Golgota minden kinszenvedésétől válthatnám meg vele magamat! Felügyelő ur! Ugy látszik, megfejtkezik a hivatalos kötelességéről. Mikor a gyűrűmet visszaküldte, akkor pontosabb volt. Ugyancsak emlegette a kötelességet, amivel családjának tartozik... Irja hát azt a jegyzőkönyvet!

A felügyelő fölvette a kalapját s szótlánul indult az ajtó felé. Fejét lehorgasztva ment ki a szobából, a kocsijához, fölült rá, valamit mondott a kocsisnak s az a lovak közé vágott. Az ablakon át láttam, mert a leány utána se nézett. Mikor visszafordultam, már akkor megtörölte könnyes szemét és az arca megint nyugodt s majdnem vidám volt.

- De, kisasszony, - szóltam hozzá ijedten, - meggondolta-e, hogy a fegyházba juthat?

Nagyot kacagott a szemem közé.

- Ah, dehogy! Hiszen egy árva krajcár se hiányzik itt, édes jegyző ur. Akár vizsgálja meg, ha akarja... Csak azért csináltam az egészet, hogy megtudjam, vajjon ennek az urnak a feje is olyan üres-e, mint a szive... Látja, így aztán könnyebben gyógyul az ember...

Elrendezte az íróasztalt szépen, mindent visszarakva a helyére. A rácsos kis ablaknál meglátott egy parasztyereket, aki tudatlan képpel bámult be a szobába. A leány kinyitotta az ablakot.

- Tessék kisasszony, - szólt be a gyerek, - Rózsi küldi ezt a levelet Balázsnak, aki huszár valahol külső országba, rá is van írva.

A postamester átvette a levelet és receptszirt írt róla, finom, hosszukás betűkkel: Varga Balázsnak, Przemysl. S alá a saját nevét, a hivatalosat: Bessenyődy. A bélyegzőt rányomta a receptszíre, aztán barátságosan kiadta az ablakon a fiunak.

- Hát huszár a Balázs? No majd megörül a Rózsi levelének, szegény, ott a messze idegen földön!

Becsukta az ablakot és mosolyogva felém fordult.

- Ha ugyan a Balázs becsületesebb ember, mint a nagyságos felügyelő ur...

*

A jegyző gondolkozóan elhallgatott. Szótlatlanul, merengve néztünk alá a Hadaricskáról, le a gortai postára. Vártam, hogy még mond valamit, de aztán, hogy a némaság soká tartott, hirtelen szóltam oda hozzá:

- Jegyző ur, ha én önnek volnék! Abból a leányból igazi, derék feleség lenne.

A jegyző rám nézett, minden meglepetés vagy csodálkozás nélkül s nagyot sóhajtott.

- Igenis, - szólt csöndesen. - Hiszen ugy tudnám szeretni!

- Nos, hát akkor?...

- Azt mondta, hogy várjunk, idő kell ahhoz. Talán, majd, ha Varga Balázs Przemyslből hazajön, a Rózsijához...

Olyan kedvem lett volna megszoritani melegen, szeretettel a kezét ennek az egyszerű, becsületes nótáriusnak, üzenetül Varga Balázsnak, hogy jöjjön, jöjjön, siessen már haza Przemyslből a Rózsijához! De fönn, a Hadaricska erős ormán, a fenséges, mennyei tisztaságu levegő szilaj fuvalommal csapott az arcomba és mint a pelyhet, széjjelfujt a fejből minden érzélgést. Hát csak azt mondtam:

- Egyszóval, jegyző ur, derül már ugy-e, derül, a vihar után?

Kuruc-poharak.

Javában állott a vigasság a Kálmánházy Farkas uram bajcsi udvarháza nagy ebédlőtermében. A környékről összeszedett dudás, pikulás cigányok, akiket minden becsületes cigánybandából kivertek, jó aprópénzért vállalkoztak a keserves szolgálatra, hogy a kalózmódra dorbézoló labanc-tiszteket mulattassák. Tudniillik az Érsekújvár császári helyőrségéhez tartozó tisztek, ahogy a városban el-elunták az örökös kocka-játékot, kirándulgattak a szomszéd falukra, pusztákra s ott a nemesi porták éléskamráinak és pincéinek a terhére dőzsölgettek néha napokig. Ők labanc-virtusnak hívták ezt a mulatságot, a kurucok meg potyának. Az uri házak fecskefészkes eresze alól aggodalmas arccal nézegették naphosszat az országutakat s mikor Érsekújvár felől porfelleget láttak, már akkor rettegve gondolt mindenki a hivatlan vendégekre. Képzelték, micsoda népség lehetett az, amitől még a világhírű ősi magyar vendégszeretet is fázott s akik elől elrejtettek mindent, vagy elbujtak a becsületes magyar emberek. Rendszerint azonban hiába.

Volt az érsekújvári labanc-őrségnek egy híres verekedő, kötekedő hirben álló rakoncátlan kapitánya: Stupanek Rajmond. Eredetileg cseh származású volt, de kalandos, csavargó élet-pályája folyamán már úgy összezavarodott maga is a sok mindenféle fölszedett nyelvszólásokban, hogyha megkérdezték volna a nemzetsége felől, talán maga se tudta volna bizonyosan megmondani, hogy melyikhez tartozik. Ez a Stupanek kapitány volt a legnagyobb mester a falusi dáridók rendezésében. A labanc-seregben mindig akadt tiz-husz vállalkozó kalandorra, aki az ingyen eszem-iszom kedvéért szívesen elkísérte Stupanek Rajmondot zsebrák utjain. Így vetődtek ki Bajcsra is, a Kálmánházy né urasszony nem csekély kétségbeesésére.

Aki fegyverfogható férfi volt a pusztán s a környékén, az már mind a Rákóczi zászlója alatt volt. A mátyusföldi kurucokat maga Kálmánházy Farkas uram toborozta össze s vezette föl Zólyomba, akkor, mikor Vak Bottyán, az Ócskayval vívott párbaja után maga is a fejedelem pártjára állott. A Kálmánházy-porta asszonykézre került. Itt hát könnyű dolga volt a vitéz Stupanek kapitánynak, nem kellett attól tartania, hogy kurucokkal találkozik. A szegény, gyámoltalan, félénk asszonyokkal szemben szörnyű nagy hős tudott lenni Stupanek Rajmond.

Bajcsra egyszerűen kiadta a rendeletet, hogy délre friss kolbász, libamáj, aranygaluska meg paprikás csirke legyen, amit cétényi fehérrel és galgóci vörös borral óhajt leönteni Stupanek kapitány. Vacsorára elég lesz ludas kása, almásrétes meg sajt, de a borokra ekkor is számot tart a vendég, vitéz bajtársaival együtt. Hát, amint látjuk, Stupanek kapitány a szerénységgel sem állott közelebbi atyafiságban, mint a magyar szabadsággal.

Kálmánházy Farkasné asszonyomnak mit volt mit tenni, meg kellett azt csinálnia pontosan. Ha már a magyarok Istene nem kimélte meg ennek a cudarnépségnek a látogatásától, a derék magyar asszony legalább arra törekedett, hogy a zsebrákoknak ne adjon okot arra, hogy kötekedhessenek s még valami botrányt csináljanak a háznál. Dejszen rosszul ismerte Kálmánházy né asszonyom a labancokat. Stupanek Rajmondot meg éppen sehogysem.

Délig csak békességesen eltelt az idő. A legénység, valami nyolc-tiz labanc közkatona a majorságban telepedett meg, ahol a cselédnéppel úgy, ahogy összebarátkozott. A tisztek sorra bemutatkoztak a háziasszonynak, mind az öten. Stupanek Rajmond kapitány, Fieber és Stodola főhadnagyk. Egyetlenegy magyar származású fiú volt közöttük: Birkás István hadnagy, aki Bécsúj helyben nevelkedett, onnan került a labanc-táborba. Az ötödik tiszt sült német volt: Klopfer hadnagy. Egy betűt se tudott magyarul, hát a sarkantyujával beszélt. Örökösen összeütötte a bokáját s minden szóra meghajolt, amit hozzája intéztek.

Kálmánházné asszonyom végigjárta velök bajcsi ősi háza valamennyi szobáját. Megmuto-gatta nekik a családi képeket és ékszereket, a sok évszázados remek mahagoni és ébenfa-szekrényeket, az ura otthon hagyott fegyvertárát, majd az istállókat. Különösen ezek az utóbbiak nagyon érdekelték a tiszt urakat. Csak az nem fért a fejükbe, hogy miképpen lehet az, hogy ilyen nagy gazdaságban, ahol huszonnégy pár ökör szántott akkor is, mindössze négy lovat találtak az istállóban. Az is ki pókos, ki kehes volt. Katonaember rá sem kívánt nézni egyikre sem. De azt már elfelejtette nekik megmondani Kálmánházy Farkasné urasszony, hogy az ura tizennyolc darab paripát vitt magával a Rákóczi táborába. Hogy necsak magának legyen paripája, hanem mátyusföldi kuruc bajtársainak is, ha éppen vagy a maguk istállójából, vagy az ellenségtől nem tudnának szerezni. Mert csak a kutya jár gyalog, a kuruc példaszó szerint.

A vigasság csak az ebéd végeztével kezdődött, amikor a cétényi fehér bor talán a fejébe szállott Stupanek kapitánynak s kiadta a parancsolatot, hogy cigányt kerítsenek. Alig tudta a cselédség összeszedni azt a hitvány malacbandát a környékről. Ami azt illeti: a labanc füle olyat se érdemelt. Vagyis megérdemelte a rossz cigányt, aminél nagyobb csapás nem is érheti a mulató embert.

A vendégeken kívül csak ketten ültek a pazarul terített asztalnál: Kálmánházy Farkasné urasszony, meg a leánya: Juliska. Gyöngéd, finomlelkű nő volt mindakettő. Juliska még leányálmainak a tavaszát élte s ilyen férfimulatságnak, aminőt a labanc-tisztek csináltak, eleddig hírét se hallotta. A Kálmánházy kastélyban, ha vidám torok, vagy atyafiságos névnap estéjén föl-fölcsendült a sirva vigadó magyar nóta, s megkoccant a bujdosó pohár, amazt megilletődött szívvél énekelte, emezt remegő szájjal illette mindenki. Duhaj szó ebben a társaságban nem talált helyet sohasem. Képzeltetjük, hogy milyen kellemetlenül érezhette magát Kálmánházné urasszony, leányával Juliskával együtt, a Stupanek kapitány és vitéz társai között.

Akkor pedig már Stupanek kapitánynak szikrázott a szeme a jókedvtől. S a jókedv ragadós. Fieber főhadnagy föl pattant az asztal mellől és kiugrott a szoba közepére.

- Talp alá valót, cigány! - kiáltott a vályogvető művészekre. - Táncolni fogunk!

S azzal annak rendje és módja szerint odament Juliskához és táncra hívta. A leányka elhalványodott. Olyan undor féle érzés fogta el. Hogy ő táncoljon ezzel a mámoros némettel, aki azért jött ebbe az országba, hogy annak a szabadságát leverje, eltiporja... Hogy azzal a kezével, amelyikről magyar vér csöpög, átkarolja az ő derekát... Nem, ez lehetetlen. Hebegve mentegetőzött.

- Nem, nem lehet, főhadnagy ur. Nem táncolhatok.

- Dehogy nem, kedves kisasszony. Dehogy nem... - vigyorgott Stupanek Rajmond, akinek nagyon tetszett a főhadnagy hetyke henegeése.

Kálmánházné urasszony alig birta az indulatát visszafojtani. A szemébe alig birta vissza-parancsolni a harag villámain, szívébe, szájába a gyűlölet indulatos kitörését. Szégyennek, megalázásnak tartotta már azt is, hogy ezek a világjáró, hazátlan csavargók az ő leányát táncra merik hívni! De okos asszony volt s valahogy, nagy küzködéssel csak megfékezte a lelke háborgását. Fölállott az asztaltól és erőszakolt udvariassággal, mindamellettt határozottan szólt a tiszteknek:

- A leányom nem táncol, urak. Gyászol. És bocsássanak meg, ha magukra hagyjuk. Mulas-sanak jól. A vacsora felől majd gondoskodom, uraim. Gyerünk, Juliska.

Visszahúzódtak a belső szobáikba s ott elővették a kézimunkájokat, meg az imádságos könyvüket. Aranyvirágot himezni, győzelmet, áldást imádkozni Rákóczi lobogójára.

Mikor a labancok magukra maradtak az ebédlőben, akkor aztán kitört belőlük minden gonosz szenvedelem, amit valahogy csak mégis mérsékeltek a Kálmánháznén urasszony tiszteletet parancsoló közelében. Mindig többet, többet ittak s mind mámorosabbá és rakoncátlanabbá lett a kedvük. Az egész délutánt átdőzsölték s az asztaltól csak akkor állottak föl néhány percre, míg a cselédek a vacsorához újra terítették az asztalt. S az alatt is a cigányokkal évődtek. És ittak, persze. Aztán ahogy a vacsorát föltálták, tovább folytatták a dorbézolást.

Már késő éjjelre járt az idő. A garázdák szeme keresztbe állott. Némelyik azt se tudta már, mit beszél. S egyszer csak Stupanek kapitánynak különös ötlete támadt. Odaintette az asztalhoz a főszolgáló legényt.

- Van az asszonyodnak kedves pohara, ugy-e! Tulipánnal, rozmaringgal égetett velencei üvegből való. Mi? Minden szép asszony pohárszékén van olyan.

- Van instálom. A nagyasszony mindig abból iszik. A nemzetes urtól kapta ajándékba, még mikor menyasszonya volt.

- Akkor hozd be azt a poharat. Abból akarok inni, vitéz generálisom: Heister egészségére.

Arra Fieber főhadnagy is vérszemet kapott. Amugy is bántotta az előbbi kudarc. Talán a szép magyar leány visszautasításáért akart bosszút állani. Ez is labanc-virtus. Rákiáltott a távozó szolgára:

- Én meg a szép Juliska poharából akarok inni. A Pálffy generális egészségére!

A legény elsietett. Tudta a házirendet, hogy a nagyasszony és a Juliska poharát idegen embernek még sohasem adták kézbe. Ezért jelentést tett róla Kálmánháznén urasszonynak. A nagyasszony ezen már csakugyan felháborodott. Elővette a pohárszékről a kedves poharát: a hites ura vőlegényi ajándékát, kézbe fogta azt, aztán azt mondta Juliskának:

- Hozd be a poharadat te is.

Bementek az ebédlőbe. S megállottak a tisztek előtt. Jövetelükre a cigány abbahagyta a cincogást.

- Urak, - szólt a nagyasszony. - Ha be akarják bizonyítani, hogy megérdemlik ezt a címzést, akkor viseljék úgy magokat, ahogy urakhoz illik. Ami a házamtól kitelik, mindazzal szívesen látom. De az én poharamból sohasem ivott más, csak az én hites uram. És ön se fog inni, Stupanek kapitány. Ha gavallér ön, akkor lemond erről az illetlen kívánságáról.

Stupanek kapitánynak a kemény leckére vérbe borult a szeme. Nagyot káromkodott, részeg ember módjára és a kardjával az asztalra vágott.

- Igen, gavallér-voltomra mondom: én abból a pohárból akarok inni. És fogok is inni!

Már nem úgy nézett Kálmánháznén urasszonyra, ahogy az ebédnél. Nem azzal a tisztelettel, amivel a férfi tartozik az asszonynak. Hanem azzal a gyűlölettel, amivel az ellenség nézi az ellenséget. A labanc a kurucot. S Kálmánháznén nagyasszony látta, hogy ezzel a hitvány emberrel meg nem értetheti azt a kegyeletet, ami az ő szívében él. Elöntötte a harag az ő szívét is. Fölemelte a poharát s míg a szeme szikrázott, odakiáltott a kapitánynak:

- Inkább izzé-porrá törjön ez a kedves emlék, semhogy az ön szája hozzáérjen!

S azzal odavágta teljes erővel a poharat az asztalra, a kapitány elébe.

A tisztek föl akartak ugrálni az asztaltól, de a mámortól, a jóllakottságtól nem birtak. Csak úgy lomhamódra tápázkodtak föl. Már ott állottak valamennyien, az asztal körül. Egyiknek a bortól, másiknak a dühtől, gyűlölettel lángolt az arca. De lángolt a nőknek is. A nemes

haragtól. A szép, az angyalarcu szelid Juliskának minden vére a szívére tolult. A zokogás és a harag fojtogatta a torkát. S szikrázó szemmel nézett ő is Fieber főhadnagyra.

- Az én poharam se labancsájának való, - kiáltotta. - Abból csak becsületes magyar ember iszik. Aki a hazáért küzd s a szabadságért. Hóhérok egészségére az én poharammal sohasem fog áldomást inni, senki fia.

S éppen, mint az édesanyja, magasra emelte a poharat ő is és odavágta az asztalra, a főhadnagy elébe.

Mindez mesés gyorsasággal történt, úgy, hogy a labancok szóhoz, lélekzethez se tudtak jutni a zavartól és a meglepetéstől. A két finom, gyöngye üveg pohár, amint az asztalra vágódott, ezer meg ezer apró darabra tört széjjel. S az éles, szinte bántó csörömpölés kellemetlen, izgató hangzavara között az üvegszilánkok szerteszéjjel röpültek. A tisztek kezére, arcára s a lába alá. Birkás hadnagyot az egyik szilánk éppen az orra hegyén meg is sebezte. A tisztek a kardjukhoz kaptak. Kálmánháznő asszonyom elsápadt. Juliska is még halványabb lett. Csak egy pillanat hijja volt, hogy a legszörnyűbb s a legvadabb katasztrófa kitörjön. Csak egy pillanat hiányzott, hogy a tisztek kardélre hányják a védtelen, gyöngye nőt. De abban a pillanatban künn az udvaron nótá csendült föl. Erős, mély, bariton hangon. A diadal hangján s olyan hatalmasan, mintha egy tábor énekelné:

Csinom Palkó, Csinom Jankó, csontos karabélyom...

S a nótá mellett paripák toporzékolása, fegyverek csörgése hallatszott. Ez utóbbit hamarabb meghallották és fölismerték a labanc fülek. A tisztek riadtan néztek az ajtóra. Az pedig hamarosan föl pattant. Két poros alak toppant be rajta. Kucsma a fején mindkettőnek, farkasbőr kacagány a vállán, széles kard az oldalán, láng a szemében. Csakhogy az nem a mámor lázas tüze volt. Hanem a diadal s a hazafiúi és a hősi büszkeség lángja. A láttára egyszerre megváltoztak az arcok. A labancoké sápadt el s a Kálmánháznő asszonyomé meg a Juliskáé kipirult. Repeső szívvel futottak a jövevény vitézek elébe, akik átölelték őket. Az egyik Kálmánházy Farkas uram volt. S a másik? Akihez Juliska lesütött szemmel, piruló arccal simult... Csúzy Gábor, a daliás kuruc hadnagy, két esztendő óta a Kálmánházy Juliska vőlegénye. S a nyomukban, a hátuk mögött tizenkét muskétás, karabélyos kuruc fegyvere villant meg a gyertyafényben és meredt a sóbálványnyá vált labanc tisztek felé. A Kálmánházy Farkas uram kemény szava pedig föl harsant:

- Le a kardot urak! A labanc nem vendég itt, hanem fogoly!

Bezzeg, kijózanodott attól a szótól Stupanek kapitány tüstént. Csakugy csurgott homlokáról a hideg verejték s dadogva mentegőzött.

- A kardom... A tiszt kardom... Én... Stupanek Rajmond a császár ő felsége kapitánya... Érsekújvár...

A kuruc legénység semmit se hallott abból. Ők csak a Kálmánházy Farkas szavára hallgattak és körül fogták a kétségbeesett labancokat, úgy szedték le az oldalukról a kardot, némelyik azt se tudta, miképpen szabadították meg tőle.

Azalatt pedig Kálmánházy Farkas uram végignézett az ebédlő-termen. Kemény, szurós tekintetű szeme volt. Ahogy odapillantott vele a cigányok felé, azok egyszerre összekaptak hegedűt is, vonót is, pikulát, dudát is s úgy elpárologtak, mintha soha ott se lettek volna. Mikor Kálmánházy Farkas uram másodszor arrafelé pillantott a vasvilla szemével, nem látott már ott egyetlen fia-cigányt sem a derék malacbandából. Bizonyosan elmentek friss labancot keresni. Mert ezek itt már se holtak, se elevenek nem voltak. A cigány pedig szereti a döglött malacot, de a döglött labancot egy csöppet sem. A hazatért gazda szeme átvillant az ebédlő-asztalon. És meglátta, persze, az összetört poharak szerteheverő darabjait. Nem értette a

dolgot s kérdőn nézett a feleségére. Az aztán pirulva, kapkodó szóval rövidesen elmondta neki, ami történt. Szégyenkezve, mintha ő követte volna el azt a cudarságot, amiért Stupanek kapitánynak kellett volna restelkednie. Meg a bajtársainak.

- Biz inkább összetörtük, édes uram. Hogy labanc szája ne is érintse azt a poharat, amivel szép hazánk szabadságára szoktunk koccintani...

A Kálmánházy Farkas uram haragtól villogó szemével megvetően nézte végig a fogoly labancokat. Intett Csuzy Gábornak, aki be se várta a szót, a tarsolyából két vert ezüst serleget vett elő s odanyújtotta az egyiket Kálmánházy Farkasnének, a másikat Juliskának.

- Olvassák el, - szólt, - ami rája van vésve. Dicső fejedelmünk irta rája, a saját maga penicilusaival karcolva föl minden szót. Éppen egy órával ezelőtt.

Az asszony dobogó szívvvel, hangos szóval olvasta el:

«Vitéz bajtársam, Kálmánházy Farkas uram hitestársának - Érsekujvár hősi megvétele emlékére. Rákóczi.»

Azután Juliska olvasta el a másik pohár fölírását. Büszkén, boldogan, ragyogó szemmel:

«Vitéz bajtársam, Csuzy Gábor szépséges menyasszonyának - Érsekujvár hősi megvétele emlékére. Rákóczi.»

S a két férfi mosolygott. A labanc tisztek nézték őket. Bambán, értelmetlenül, kidagadt szemmel. Kálmánházy Farkas uram feléjük fordult.

- A poharak igazat beszélnek, - szólt. - Isten megsegítette fegyvereinket s egyetlen rohammal visszavittuk a labancról Érsekujvárt. A vár ormain már Rákóczi dicső zászlója lobog s a labanc ész nélkül fut, amerre lát. Még Stupanek kapitány urék utól is érhetik őket. Ha nagyon sietnek.

Majd, hogy a tisztek meg se mozdultak, a legénység vezetője felé fordult:

- Fogják közre kegyelmetek ezt a szemét népet és kísérik ki a határig.

A parancsot tüstént teljesítették. S mikor magokra maradtak, akkor Kálmánházy Farkas uram kézbe kapta a feleségének hozott ezüst serleget, teletöltötte azt és magasra emelte.

- Legelső italt ebből a szent pohárból dicső fejedelmem egészségére, győzedelmére üritem.

A poharak összekoccantak. A szemek összevillantak s a szívek összedobbantak. Csuzy Gábor átkarolta a Juliska derekát s a másik kezével magasra emelve a kucsmáját, kitörő, dévaj kedvében nagyot kurjantott:

Menjen táncba ki-ki köztünk, az ő jegyesével...

A terem közepére perdült a menyasszonyával, összeütötte a sarkantyuját és a kuruc-poharak csengése között, nóta mellett, táncra kerekedett.